

ЩО РОБИТИ, КОЛИ ДЕРЖАВА
НЕ ЗАБЕЗПЕЧУЄ ЗАХИСТУ
ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

ЧИМ ДИВЮЮТЬ
ПЕРЕСЕЛЕНЦІ ЗІ СХОДУ ЖИТЕЛІВ
ЛЬВІВЩИНИ

ЯК ЕРДОГАН
КЕРУВАТИМЕ ТУРЕЧЧИНОЮ
ІЗ ПРЕЗИДЕНТСЬКОГО ПАЛАЦУ

У К Р А Ї Н С Ь К И Й
Тиждень

№ 33 (353) 15 – 21 СЕРПНЯ 2014 р.

ЯРОСЛАВ ТИНЧЕНКО
ПРО ЗАПОБІГАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНІЙ
ПАНІЦІ В УМОВАХ
ВІЙНИ

СМЕРТЬ АГІТПРОПУ

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами. Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує)

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень» за індексом 99319

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тиждень»

- на 1 міс. – 45 грн
- на 3 міс. – 135 грн
- на 6 міс. – 270 грн
- на 12 міс. – 540 грн

Телефон редакції:
044-351-13-00

ОБЕРІТЬ ЗРУЧНИЙ ДЛЯ ВАС СПОСІБ ПЕРЕДПЛАТИ:

повідомлення	отримувач платежу		
	ТОВ «Український тиждень»	26009000022321	35392656
	поточний рахунок отримувача		код отримувача
	назва установи банку		300023
	ПАТ «Укрсоцбанк» МФО банку		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український тиждень»		
	період:		
касир			сума, грн
	платник (підпис)		

НА ЧАСІ

Атака панікою
Хто підіграє Кремлю в нагнітанні істерії в Україні

4

Час здавати валюту
Чому песимістичні прогнози щодо курсу долара не виправдані

6

Тил Батьківщини
Чим живе Львів під час війни на Сході

8

ТЕМА НОМЕРА/ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА

Фортеця зі скляними стінами
Як упорядкувати національний інформаційний простір

10

Ярослав Тинченко: «Нам усім необхідна самоцензура в умовах війни»
Військовий експерт про те, як уберігтися від ворожої пропаганди під час бойових дій

13

Інформаційне безсилля
Як позбавити український медіа-простір застарілої хвороби гуманітарного колоніалізму

16

Тоталітарний рецидив
Як терористи на Донбасі знищили місцеві ЗМІ

18

Radio Silence
Чому Україна поступається Росії на закордонному інформаційному фронті

20

Вирівнювання кривих дзеркал
Як німецькі медіа висвітлюють події в Україні і хто з тамтешніх експертів підіграє Москві

22

На Західному фронті зміни
Чому гроші й агресивна пропаганда не допомагають Росії відібрати власні дії в англосаксонському світі

24

Антиукраїнський легіон
Як війна в Україні змінила тактику та стратегію проросійських кіл у Франції

27

Люстрація за океаном
Кому із представників діаспори в Сполучених Штатах потрібне очищення перед суспільством

28

ПОЛІТИКА

Сергій Тігіпко: «Винні у конфлікті на Сході давно втекли»
Політик про війну на Донбасі та майбутні парламентські вибори

32

СУСПІЛЬСТВО

Що робити, коли влада не карає злочинців?
Де шукати справедливості постраждалим від злочинів проти людяності

34

Застаріла рана
Через що доводиться пройти медикам, аби врятувати життя бійця на передовій

38

СВІТ

Тиранія чи сильна рука?
Чого чекати від Ердогана у кріслі президента Туреччини

40

Нове Свангеліє від німців
Чому до «символічного» президента Гаука прислуховується дедалі більше співгромадян

42

Країна в очікуванні
Кого в Косові засудять за злочини війни

43

СПАДОК

«Ми боремося з московською нацією»
Володимир Панченко про «табірний період» Євгена Маланюка

44

НАВІГАТОР

Юрій Василевич: «Саксофон прожив таке життя, як український народ»
Музикант про лідерство та універсальність винаходу Сакса

48

Не російське
Валерія Бурлакова про один день із телевізором

50

Тиждень

№ 33 (353) 15–21.08.2014
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Редакція Дмитро Крапивенко, Наталія Петринська, Алла Лазарева, Олександр Крамар, Анна Корбут, Ганна Трегуб, Богдан Буткевич, Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк, Юрій Махаров, Роман Малко, Ольга Ворожбит

Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
тел.: 067-407-10-89
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
e-mail: office@tyzhden.ua
тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 14-2291
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 13.08.2014 р.
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою
Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на ліцензування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе. Матеріали, позначені літерою «Р», публікуються на комерційній основі

Наші партнери: www.tyzhden.ua
The Ukrainian Week

ФАКТИ ТИЖНЯ

Українські силовики продовжують наступ на Донбасі. Бій то-чаться вже на околицях Донецька

Предстоятелем УПЦ МП обрали митрополита Онуфрія. Релігійзнавці вважають його представником промосковської фронди

Росія намагається доправити «гуманітарний конвой» на Донбас. У Києві цю ініціативу вважають провокацією, яка може стати причиною прямого вторгнення РФ на територію України

Майдан Незалежності розчистили від барикад і наметів. Після нетривалих сутичок площу було прибрано й відновлено рух вулицею Хрещатик

Атака панікою

Росія нагнітає істерію в Україні. Чимало українців підігрує ворогу

Автор:
Богдан
Буткевич

Римський філософ Сенека сказав колись: «Вигадане завжди тривожить більше». І додав: «Немає нічого більш згубного та непоправного за панічний страх: будь-який інший страх безрозсудний, а цей – божевільний». Саме на цей божевільний страх із темних глибин душі наразі робить ставку Росія у своїх спробах залякати українців та вбити їхню волю до перемоги. Можна стверджувати, що в Україні розпочалася чергова військово-психологічна спецоперація Кремля з нагнітання панічних настроїв у суспільстві, що мають призвести спочатку до провалу українських військ на Сході, а потім і до повної дестабілізації ситуації в країні. Що, своєю чергою, згодом дасть можливість Путіну «примусити до миру» Україну навіть без використання військ.

Власне, постійна інформаційна атака на психіку українців триває ще з березня. Саме для цього вздовж кордонів України перманентно курсують танки та гвинтокрили під час безкінечних навчань російської армії, кремлівський агітпроп постійно здійснює «вкиди» про те, що «завтра Росія вже точно введе війська», розповсюджуються кровожерні чутки про тотальну мобілізацію в РФ тощо. Москва прекрасно розуміє важливість психологічної війни й постійно займається підтриманням градусу істерії та

тривожності у нашому суспільстві на максимальному рівні. Навіть повідомлення про протипожежні заходи у сусідній Білорусі вкидаються в український інформаційний простір під таким соусом: «Лукашенка запроваджує надзвичайний стан, і це не випадково!!!».

Досвід інформаційних провокацій в кагебешників, що наразі при владі у Кремлі, є більш ніж достатнім – саме на штучній хвилі тривожності, яку вони самі й створили восени 1999-го, Путін прийшов до влади в РФ та розпочав Другу чеченську війну. Тепер наполегливо, з «ювелірною точністю бегемота», як казав Солженіцин, Москва намагається залякати українців. Використовується все: і соціальні мережі з чутками про КамАЗи, завантажені трупами вбитих вояків, які «командування ховає від лю-

дей», і підконтрольні засоби масової інформації, що лякають «коллапсом економіки та соціальної сфери восени», і злочинні бригади «родичів військовослужбовців», які влаштовують театральні дійства а-ля «верніть наших хлопчиків із тоги пекла», особливо перед воротами військових частин, та перебивають на камери траси, й агітатори, що швентяють по базарах та накручують людей – здебільшого на тему, що «треба йти на Київ і всю владу за ногу підвісити». Зрозуміло, є чимало підстав для незадоволення, але будь-який бунт під час війни завжди грає на ворога.

Не забувають і про відверті диверсії – безліч разів в одній лише столиці за останні тижні лунала інформація про замінування станцій метро, торговельних центрів, об'єктів інфраструк-

У Донецьку проросійські бойовики викрали українського журналіста і громадського діяча Дмитра Потехіна

Невідомі на Сумщині обстріляли із гранатомета оборонний завод «Авіакон»

Кабмін передав РНБО список зі 172 громадян Росії, яким заборонять в'їзд до України. Водночас закон про санкції забуксував у Раді, його ухвалено лише в першому читанні

ФОТО: REUTERS

тури. Це жодним чином не випадковість – навпаки, свідомою робота, спрямована на те, щоб максимальна кількість людей постійно відчувала свою незахищеність. Особливо якщо врахувати, що, за інформацією МВС, більшість цих анонімних дзвінків були зроблені із зони АТО. Про відвертий тероризм, зокрема нічні обстріли та підкладання вибухівки до військових заводів і правоохоронних установ і говорити годі. Якщо все це співвіднести із втомою від війни, в стані якої країна живе вже півроку, і спадом першого урапатріотичного шалу, коли багато кому ще здавалося, що його особиста участь може обмежитись пов'язуванням синьо-жовтої стрічки, стає зрозуміло, що проти нас діє цілком притомний та розумний принаймні у тактичних питаннях супротивник,

який чітко усвідомлює, коли й що треба викидати в маси.

Російські спецслужби дуже уважно слідкують за ситуацією в Україні, швидко визначають больові місця й одразу починають по них бити. Так, найбільш вразливим є, природно, питання втрат на фронті. Й ось тут російський агітпроп розгорнувся на повну потужність. Чутки про «десять тисяч вбитих», «тисячі одиниць спаленої техніки» та «влада обманує» почали розпускатися ще в червні, але зараз це все набуло загрозливого масштабу, коли паніка, що поступово охоплює людей, реально шкодить бойовим діям. Адже Україна й досі постреволуційна країна, де голос народних заворушень ще досить гучний і глухим до нього не може залишитися ніхто. Керівництво Міністерства оборони також.

Мова йде про сумнозвісний «сектор Д», в якому російські «шакали пера» встигли вже 10 разів поховати всі існуючі та неіснуючі у природі українські частини. І тут зерно впало у підготовлений ґрунт. Істерика, яка піднялася в соцмережах, сягнула небачених результатів. Ніхто вже не хотів розбиратися, що ж там реально коїться, навіщо й які там частини перебувають, скільки й хто загинув. Виявилось, що українці готові вірити майже у будь-що,

війська, й атакувати, й оборонятися, і йти вперед. Новий меседж «влада бреше про втрати, наші гинуть як кролики» закинутий поміж людей. Тобто мета пропагандистів з Луб'янки була досягнута.

Вже абсолютно очевидно, що російська агітпроп-машина, після своїх відвертих провалів у стилі «розп'ятого хлопчика зі Слов'янська» тепер діє за іншим сценарієм – не вигадує реальність, а визначає ті напрями, де українців можна «спіймати», й починає максимально загострювати ситуацію саме там. Найгірше те, що ані психологічно, ані інформаційно більшість громадян України до війни досі не готова. Люди не бажають миритися з тим, що війна – це нова реальність та тло, під яке потрібно перелаштовувати все життя. І як би це жорстоко не звучало, але варто привчити себе до того, що на війні гинуть люди. Головна заповідь перемоги – це надійний, спокійний, готовий до будь-яких випробувань тил, проти якого і скеровані всі зусилля Росії.

Недарма панікерів в усі часи в усіх країнах карали з максимальною суворістю. Панікер – це гірше навіть за відвертого ворога, бо шкоди від нього більше. Особливо якщо цей панікер сидить в тилу і сіє розпач, страх та сум серед людей. Зараз настав час для кожного тричі подумати перед тим, як черговий раз писати до Facebook: «всі зрадники, нас зливають», бо такі слова в мирний час і за часу війни мають дуже різну вагу й наслідки. Перед тим як кричати про тисячі вбитих, варто хоча б перевірити інформацію, а не лякати всіх навколо пекельними картинками. Зараз емоції та власні оцінки – це, мабуть, найбільший ворог. Варто спробувати все своє життя перебудувати відповідно до простого твердження: «А що я зробив для перемоги?», замість: «А що влада/армія/Захід чи будь-хто інший зробив для мене?».

РОСІЙСЬКІ СПЕЦСЛУЖБИ ДУЖЕ УВАЖНО СЛІДКУЮТЬ ЗА СИТУАЦІЄЮ В УКРАЇНІ, ШВИДКО ВИЗНАЧАЮТЬ БОЛЬОВІ МІСЦЯ І ОДРАЗУ Б'ЮТЬ ПО НИХ. ЗОКРЕМА, Й У ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПОЛІ

варто написати великими літерами: «УВАГА! ТЕРМІНОВО! МАКСИМАЛЬНИЙ РЕПОСТ». Від керівництва АТО стали вимагати всього й одразу – і вивести

Час здавати валюту

Курс долара йде на рекорд

Автор:
Любомир
Шавалюк

Останніми днями валютний ринок лихоманить. 12 серпня на міжбанку торгова сесія відкрилася так, що за \$1 просили 13,3 грн. Це рівно стільки, скільки було чотири місяці тому, 11 квітня, коли ціна американської валюти встановила історичний максимум. Паніку розігрують дії НБУ, не зовсім зрозумілі учасникам ринку, невтішні коментарі частини експертів, а також чергова хвиля песимістичних статей журналістів. Водночас підстав для того, щоб курс долара надовго закріпився вище за ці рівні, немає. Більшість аргументів підтверджує, що зважені власники американської (як, зрештою, і європейської) валюти повинні скористатися піком, щоб обміняти її на гривню.

ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Тиждень повідомляв, що внаслідок цьогорічного знецінення національної грошової одиниці тенденції платіжного балансу, які формують основу для динаміки валютного курсу, покращилися. На сьогодні вони закріпилися й дістали вираження у статистиці, доступній для аналізу.

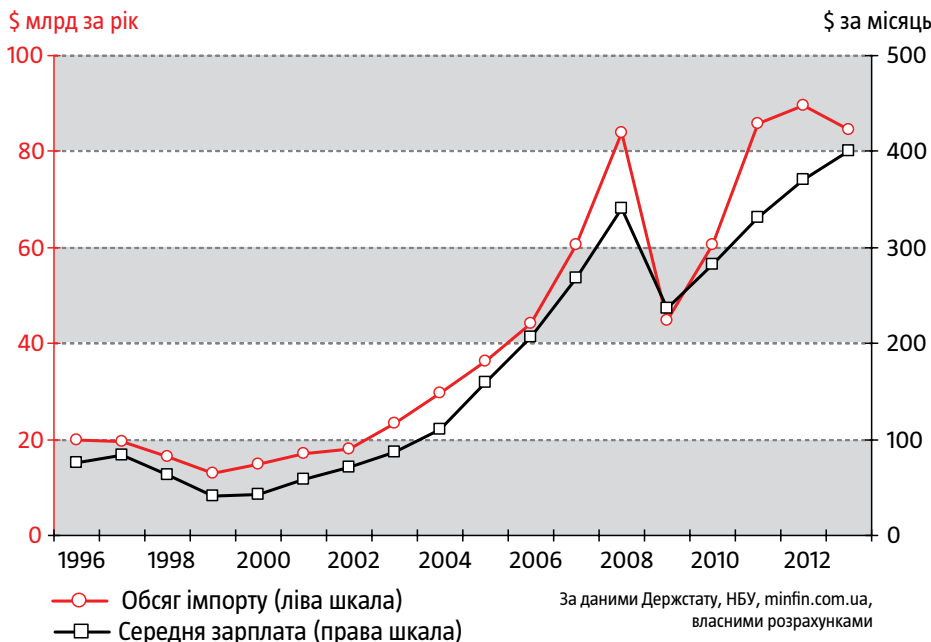
У першому півріччі дефіцит рахунку поточних операцій становив \$1,9 млрд, що на 64% менше, ніж торік. Торговельний дефіцит зменшився на 67%, до \$1,8 млрд. Тобто падіння імпорту відбулося значно вищими темпами, ніж експорту. Отже, через канал зовнішньої торгівлі із країни витікає значно менше валюти, ніж торік, що, безумовно, сприяє стабілізації її курсу. Однак тут є два нюанси.

По-перше, Україна потерпає від торговельної війни, розпочатої Росією. За січень – травень цього року обсяг нашого товарного експорту до РФ утратив 24%, а в червні та липні кількість торговельних обмежень Москви лише зросла, тож надалі статистика фіксуватиме ще більше падіння експорту. Понад те, знижується вивіз товарів і до союзників РФ: Білорусі та Казахстану (на 22% і 53%). У підсумку за п'ять місяців 2014-го Україна відправила до країн Митного союзу на \$2,5 млрд менше товарів, ніж 2013-го, й недоотримала звідти відповідну кількість валютних надходжень. Тобто в річному обчисленні вона недорахується від країн МС принаймні \$6 млрд валютної виручки, що становить майже третину торішніх надходжень (\$19,2 млрд).

Але наскільки суттєвою є ця втрата? Доцільно провести паралелі із 2008–2009-м. Тоді лише за рік унаслідок глобальної кризи обсяг експорту товарів з України зменшився на \$27,4 млрд (точка відліку, з якої почалося падіння, була співставною з торішнім рівнем експорту), а максимальний розмах знецінення гривні сягнув 109%, від 4,60 грн/\$ на середину серпня 2008-го до 9,64 грн/\$ (за середньою ціною закриття) 18 грудня того самого року. Зараз навіть якщо Україна експортуватиме до Росії, Білорусі та Казахстану абсолютний нуль (а це неможливо організувати!), то експортні втрати будуть у півтора раза менші. Це при тому, що національний товаровиробник поступово переорієнтовується на нові ринки (зокрема, і єврозоюзівські – завдяки скасуванням європейцями ввізних мит на українські товари), в результаті чого загальний спад вивозу буде помітно меншим. На тому тлі максимальний масштаб теперішньої девальвації гривні на міжбанку становить 62%, від

Імпортна залежність

Обсяг товарного імпорту в Україну тісно пов'язаний із рівнем середньої зарплати в доларовому еквіваленті. Що вищий курс долара, то нижчий рівень зарплати, менший імпорту, кращий баланс торгівлі товарами

8,11 грн/\$ наприкінці квітня торік до 13,15 грн/\$ (за середньою ціною закриття) 11 квітня цього року. Отже, навіть якби ми цілком припинили торгівлю із країнами МС, то амплітуда нишнішого знецінення гривні вже враховує такий сценарій розвитку подій. Тож не варто переоцінювати втрати від припинення товарообміну з Росією: Україна не далі як п'ять-шість років тому хоч і складно, але пережила значно більший економічний шок.

По-друге, що помітніше знецінення гривні, то нижче падає купівельна спроможність доходів українців. З одного боку, це призводить до зuboжіння населення. Із другого – позитивним ефектом від девальвації є зменшення імпорту, передусім товарного (див. «Імпортна залежність»), позаяк нижчі доходи в доларовому вираженні змушують відмовитися від купівлі імпортованих товарів. Коли припустити, що курс американської валюти на деякий час зтримається на позначці 13,3 грн/\$, а середньомісячна зарплата – на рівні 3368 грн, який зафіксовано в першому півріччі 2014-го, то заробіток становитиме \$253 (грішки більше, ніж у 2009 році, й незначно менше, ніж у 2007-му). Це відповідає товарному імпорту на рівні \$45–55 млрд, що на \$30–40 млрд менше, ніж торік (див. «Імпортна залежність»). У цю останню суму можна вмістити і торішній дефіцит рахунку поточних операцій (\$16 млрд), і очікуване зниження показників експорту до країн МС (\$6 млрд). Навіть якби всі підприємства Донеччини та Луганщини, які працюють на експорт (не лише до РФ), виявилися цілком зруйновані війною, то це забрало б ще \$11 млрд, котрі так само вмістилися б у це зменшення імпорту, спричинене падінням купівельної спроможності доходів. Але це найгірший сценарій (окрім масштабної відкритої війни на значній території України), який можна розглядати, тому він і малоімовірний. У кращому разі \$10–15 млрд стануть у 2014 році (при середній зарплаті \$253 за місяць) тим надлишком валюти, який тиснутиме на курс долара в бік падіння. Отже,

збереження валютного курсу на рівні 13,3 грн/\$ занадто сильно обмежить імпорт і раніше чи пізніше спричинить подорожчання гривні.

Варто згадати про ще один чинник. Цьогоріч іноземні інвестиції не були надійним джерелом валюти, бо гроші втікали з нашої країни. Так, упродовж першого півріччя, згідно з оцінками НБУ, за статтями фінансового рахунку платіжного балансу з України вийшло \$2,6 млрд на тлі того, що торік за аналогічний період відбувся приплив валюти в обсязі \$7,6 млрд, а за весь 2013-й – \$18,5 млрд. Нині за цим напрямом ситуація вирівнюється, адже сальдо прямих інвестицій у червні нарешті стало додатним, вплив готівкової валюти з банківського сектору припинився і змінився на приплив, інші статті фінансового рахунку також демонструють позитивну динаміку. Тому дуже ймовірно, що у другому півріччі з'являтиметься дедалі більше іноземних інвесторів, готових укласти гроші в Україну, тож за статтями фінансового рахунку зафіксують приплив валюти. Принаймні вже зараз на ринку говорять про інтерес до ПДВ-облігацій у нерезидентів (за останні два тижні вони додатково купили держоблігацій на 1 млрд грн), а ринок акцій поступово зростає, очевидно, на грошах іноземців.

ЕМОЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Якщо аналізувати емоційне тло теперішнього падіння курсу гривні, то воно досить напружене. А саме за таких умов у період короткотривалих приступів суспільної паніки валютний ринок сягає своїх екстремумів.

І знову аналогія із 2008–2009 роками. Після того як 18 грудня 2008-го торги закрилися з рекордною ціною 9,64 грн/\$, було ще два піки, причому обидва із цінами, нижчими за цю. Перший, із середньою ціною закриття 9,22 грн/\$, відбувся 25 лютого 2009 року, в розпал глобальної фінансової кризи, за півмісяця до того, як ФРС оголосила масштабний пакет фіскального та монетарного стимулювання американської економіки. Емоційне тло тоді мало на порядок вищий градус,

однак гривня свої грудневі значення не перевищила. Натомість зараз глобальне емоційне тло позитивне як ніколи: фондові ринки зростають, економіка відновлюється, відсоткові ставки за облігаціями падають. Та й до війни на Донбасі глобальний інвестор вже звик.

На сьогодні весь страх учасників ринку полягає в тому, чи вдасться Росія до повномасштабної військової інтервенції в Україну. Судячи з того, що ЄС синхронно зі США готовий наروضувати діапазон економічних санкцій проти Москви (і, головне, зменшити їх, якщо та перегляне позицію), в Путіна з'являється дедалі більше причин відмовитися від нападу на нашу країну. Відтак війна на Донбасі поступово згасатиме й, можливо, уже до кінця року почнуться відновлення регіону та масштабний прихід іноземних інвестицій в Україну.

За певних обставин
навіть міністр
фінансів Шлапак,
який прогнозував
ревальвацію до

10,5
грн/\$,
може виявитися
правим

БІЛЬШІСТЬ АРГУМЕНТІВ ПІДТВЕРДЖУЄ, ЩО ЗВАЖЕНІ ВЛАСНИКИ ДОЛАРА ПОВИННІ СКОРИСТАТИСЯ ПІКОМ, ЩОБ ОБМІНЯТИ ЙОГО НА ГРИВНЮ

Однак дії РФ рідко поясненні логікою. Путін може відчувати себе загнаним у кут пацюком. А, як відомо, в таких випадках ці тварини кидаються на суперника, не зважаючи ні на що. Кремлівський вождь у певний момент може розцінити відкриття війни в Україні як останній шанс зберегти обличчя. Тільки тоді, з масштабними руйнуваннями, притаманними воєнному часові, зі знищеними великими підприємствами-експортерами Донбасу (бойовики, здається, зараз охороняють їх настільки само пильно, наскільки маєток Януковича в Донецьку), платіжний баланс України при невдалій макроекономічній політиці уряду може зазнати таких змін, які відповідатимуть рівноважному курсу 13,3 грн/\$ і вище. У всіх інших випадках ми побачимо подорожчання гривні. А за певних обставин навіть міністр фінансів Шлапак, який прогнозував ревальвацію до 10,5 грн/\$, може виявитися правим. І ці обставини не такі вже й недосяжні. ■

У річному
обчисленні Україна
недорахується
від країн МС
принаймні

\$6 млрд
валютної виручки,
що становить
майже третину
торішніх
надходжень
(\$19,2 млрд)

Тил Батьківщини

Чим живе Львів під час війни на Сході

У Львові спека. Сплять, плавлячись на серпневому сонці, русалки та кентаври, виблискуює бруківка на площі Ринок. Мружать очі, ховаючись у тіні, влевнені в собі львівські коти й російськомовні туристи. Чи то нові мешканці Міста Лева, декотрі з яких іще можуть дозволити собі «віддихати» вранці понеділка. Хто тепер розбере?.. «Какой у вас самый вкусный салат без майонеза и обязательно с мясом, но не жареным, ни в коем случае не жареным? – голосно запитує огрядний чоловік в одній із найвідоміших їдалень центру. – Ну вот, мне его. И украинский борщ, и водочки двести».

ДОБРИЙ ВЕЧІР

«Ти не спитала, звідки він?..» – цікавиться, підійшовши за кілька хвилин, львів'янин Дмитро. Його молодший брат на війні: пішов добровольцем у лави батальйону «Айдар».

Дмитро осмикує патріотичну футболку. «Одну таку порвав якийсь м...к. Я гуляв із собакою в центрі й бачу: якийсь п'яний чіпляється до перехожих. «Слава Україні!» – кричить і хоче, щоб йому відповідали. Підійшов. «Слава Україні!» – зрадів той. «Добрий вечір», – відказую і поясню йому, що не варто саме так виявляти свій патріотизм, спочатку протверезіти непогано було б. Він образився, на мене кинувся – битися...»

Брата Дмитро від поїздки на війну дуже відмовляв. Сам, що правда, хотів би за місцем мешкання записатися до батальйону територіальної оборони. Але й тут є своя специфіка. «Був кіпіш, іще по телеку показували: такий батальйон відправляли в зону АТО, жінки трасу перекривали... Люди записуються в територіальну оборону, щоб у випадку чого боронити власні міста, а їх відсилають на Схід!..»

А зараз чебуреки тобі покажу», – різко змінює тему Дми-

Автор:
Валерія
Бурлакова,
Львів

тро. Проходимо ще метрів десять. З іронічно-урочистим виглядом чоловік тицяє пальцем у кафе «Кримські чебуреки», яке нещодавно, за словами львів'янина, відкрили просто у серці міста біженці з півострова. Вивіску фаст-фуду прикрашає щасливо усмінений кулінарний виріб.

ФАШИСТИ-БАНДЕРІВЦІ

Сергій і Олександра, молоде львівське подружжя, наперебій розповідають про нових російськомовних мешканців віддалених спальних районів. Про те, як допомагали жінці в супермаркеті (на вагах, де, щоб зважити овочі, необхідно надрукувати їх назву) «подолати» продукти, які вона вперто підписувала російською. «Ах, так тут по-українські треба! – сміється Сергій. – Звісно, «по-українські»... Це ж Львів, крихітко».

Близка подруга родини займається корекцією брів у Тернополі. «Прийшов до неї днями мужик, біженець із Донецька, – роз-

жінок та дітей. Цим рішенням, можливо, міфічним, тут захоплюються. Адже саме історії про «відпочинок» дорослих сильних чоловіг зі Сходу на Заході часто-густо є лейтмотивом у антивоєнній риторичі львів'ян. Мешканців міста, яке вже понад півроку – від лютого – регулярно бачить материнські сльози та молодих хлопців у домовинах. «Там пацани вмирають, а він тут сидить – брови висмикує!..» – знову згадує Сергій нового мешканця Тернопільщини.

Але має львів'янин також інші історії. Про людей із Донецька, якими пишається і щиро захоплюється. Один із таких – хлопець із першої хвилі біженців, якому Сергій допомагав облаштуватись на Галичині. Донеччанин, що брав активну участь у проукраїнських акціях, втік до Львова просто з лікарні. Приїхав зі зламанною щелепою та іншими травмами просто в чому був – у самому спорткостюмі. Навіть не зібрався: під будинком на нього чатували знайомі сепаратисти. Казав, що більше не зможе жити в Донецьку. Бо не хоче.

До Львова перевіз родину – дружину й донечку, а згодом і батьків. Але потім, коли в зоні АТО почалися справді активні бойові дії, не витримав. Рідних лишив у Львові, а сам поїхав воювати за рідну землю.

На львівському вокзалі – великі черги біля кас... Полудень вихідного дня. Раптом із-за рогу, з якогось перону, починають виходити хлопці в камуфляжі. Їх багато. У одного – забинтовані по лікоть руки. В іншого – обпечене вогнем обличчя.

Люди забувають про свої справи, відвертаються від віконець, поспіхом ховають у кишені шойно придбані квитки, кидають на підлогу пакети й щосили аплодують захисникам. Молода дівчина в зеленій сукні радісно усміхається. В очах пані років 50 – сльози.

ІСТОРИЇ ПРО «ВІДПОЧИНОК» ДОРΟΣЛИХ СИЛЬНИХ ЧОЛОВ'ЯГ ЗІ СХОДУ НА ЗАХОДІ ЧАСТО-ГУСТО Є ЛЕЙТМОТИВОМ У АНТИВОЄННІЙ РИТОРИЦІ ЛЬВІВ'ЯН

повідає Сергій. – На новому місці він, як бачимо, почувався чудово – переймається формою брів...»

«У Моршин теж приїхав утікач із Донецька. Їх помістили в нас у санаторіях. Жінку влаштували десь працювати. Здається, квіти обрізає. Малого, п'яти років, узяли до садочка. Вихователька в шоці. Бо він там ходить, на наших дітей пальцем тицяє: фашисти! Бандерівці!»

У Львові подекують, що мер Моршина нині розпорядився боєздатних чоловіків із Донбасу в місті не лишати. Приймати лише

Хтось із бійців радіє раптовим зустрічалникам. Утім, більшість ховає очі. «А я свого не відпущу. Не відпущу», – всім і нікому обіцяє жінка, що не змогла стримати сліз. Але й далі б'є в долоні, хоча хлопці вже пройшли. Відпустить... На вулиці вояки сідають у мікروавтобуси прикордонної служби.

УТРАТИТИ СВОБОДУ

Львівський ресторатор і громадський діяч Вадо Арзуманян свого часу – після подій у Нагірному Карабаху – теж був біженцем. Утім, на відміну від власників «Кримських чебуреків», відкриває в місті заклади, які стають його гордістю, а не сумним жартом.

«Чи можна засуджувати людей, які в одну мить утратили все? Абсолютно все? – розмірковує чоловік. – Як і мешканці інших регіонів, вони мили вікна вдома, купували посуд, улаштували свій побут... І в одну мить у них нічого не стало. Це дуже важкий стан. І аж ніяк не завжди людина, яка не пройшла цього, зрозуміє ситуацію. Постраждали здебільшого не власники великих маєтків, не багаті, які мають змогу поїхати, куди завгодно. Такі люди взагалі не реєструються як біженці. Їх просто не видно – хіба що іноді в ресторанах. Удару зазнали інші – хто жив на зарплату. Хто зусиллями не одного покоління створював те, в чому жив. І перш ніж звинувачувати їх у чомусь, спитаймо особисто себе: чому так сталося? Адже й певна частина Західної України, й певна – Центральної (про Східну мовчу) віддали свої голоси Януковичу. А хтось не голосував зовсім...»

Після Баку він опинився у Єревані. Там, у Вірменії, приймав біженців: «Тоді була створена спеціальна структура при уряді, до якої входили такі самі переселенці, що почали займатися справами інших переселенців. Їм було простіше порозумітися. Дуже часто погано вдягнена, неприваблива зовні людина може виявитися якимось лідером думок у своєму регіоні. Або ж відомим у себе в місті чи селі лікарем. І тут вона опиняється в такому стані... Це дуже важко пояснити комусь, хто такого не переживав. Звісно, серед біженців є негідники, котрі, як ми бачимо, ходять містом з оголеним торсом, із пивом у руках. Але де їх немає? Це наша

Переселенець із Луганська обурив користувачів соцмереж блюзнірськими фото біля низки пам'ятників у Трускавці, який надав хлопцю тимчасовий прихисток. Згодом, виїхавши до РФ, він написав «покаянний» пост на своїй сторінці, попросивши вибачення в українців і заявивши, що «полюбив Україну за останні 10 днів, які прожив у Росії»

Україна. Вона різна. Той-таки Львів, він різний».

Потім, каже, вирішив переїхати до Львова, де в нього було багато родичів. «Після Баку я втратив... відчуття Батьківщини. І в Єревані не віднайшов, – серйозно каже Вадо. – Повернув мені його Львів. Відчуття Батьківщини, яку хочеться захищати. Це те, чим ти пишаєшся, заради чого здатен прийняти будь-яке рішення. Адже Батьківщина починається з міста, будинку, де живеш. Я знайшов це саме у Львові. І щасливий, що нарешті збагнув не з підручників, що таке Батьківщина. Не думаю, що в якомусь іншому місті почувався б так.»

Чи відчують те саме люди, що втекли з Донбасу? Чи стане бодай Львів місцем, яке «хочеться захищати», яке вони любитимуть понад усе? «Треба бути чесним до кінця. Вони жили на території, де їхня думка нікого не цікавила, де інші все вирішували за них. Якось я зустрічався з луганськими чиновниками – виступав перед ними, розповідав про успіхи та досягнення Львова. Про те, з чого ми починали і як виконуємо стратегію розвитку міста. Про Львів як про результат величезної спільної роботи. Після виступу мені почали ставити запитання, і тільки тоді я помітив: цим людям просто не дають змоги думати. Депутати ухвалюють рішення за вказівкою мера. Є якісь «смотрящі», котрі теж можуть їх приймати. І є олігархи, які мають право на все в цьому регіоні... Ті люди все життя прожили там, де їхня думка нікого не цікавила. А тут вони потрапили в абсолютно іншу реальність. Може, це викликає навіть внутрішній протест – чому тут так живуть? – розмірко-

вус чоловік. – Треба врахувати й те, що 80% населення Східної України практично не виїжджало за межі своїх міст. Мені здається, що це була цілеспрямована політика, і я не виключаю навіть, що її писано було за межами нашої країни».

Щоб залякувати «бандерівцями» Схід? «Саме так. Щоб створювати стереотипи. Туристи зі Сходу дуже багато відкривали для себе, приїжджаючи до Львова: я багато спілкуюся з людьми. Вони бачили абсолютно інше місто, зовсім інакших, гостинних людей. Це було не вигідно політикам, які поділили Україну на Захід і Схід, на «правильних» і «неправильних». А відрізняємось ми – Львівська область – хіба тим, що мали більше можливостей жити, боячись тільки законів. Ми не тремтіли перед окремими особистостями, «авторитетами».

Більшість із тих, хто приїхав до Львова сьогодні, з «авторитетами» досі не посперечалися, переконаний Вадо Арзуманян. «Вони переконані, навіть якщо повернуться, якщо там усе відновиться, то контролюватимуть ситуацію все одно ахметови й інші особи, які завжди все вирішували за них. Тож, певно, їм слід пройти це лікування. Зрозуміти, що рішення повинні приймати прості люди – не олігархи, не мери міст, не кримінал. Мабуть, зрозумівши це, вони відстоюватимуть зі зброєю в руках такий стан речей і його цінуватимуть. Думаю, Західна Україна воює не тому, що така зла на Росію. Просто вона знає, що може втратити. На Сході часто вважають, що їм губити нічого – загубить більше той, хто має великі гроші. Тут, на Заході, можна втратити свободу. Це найбільша цінність». ■

Фортеця зі скляними стінами

Під звуки вибухів ворожих снарядів краще думається про актуальність проблем національної інформаційної безпеки

Автор:
Юрій Макаров

Інформаційна безпека країни – поняття настільки містке, що окреслити його чіткі межі майже нереально. Існує вузьке розуміння: захист інформації – всім відомий InfoSec, але воно не охоплює усієї сукупності загроз, бо крім забезпечення комунікацій і баз даних від несанкціонованого доступу, є ще необхідність протидії маніпуляціям, диверсії та контрпропаганді, потреба присутності (а бажано – домінування) в загальному просторі й донесення адекватної інформації на тему ключових проблем якомога більшої аудиторії... Що спільного між мисливцем за вірусами та редактором новинного сайту? Спільне – пункт перетину: інтерес держави в усьому, що безпосередньо не стосується матеріальних і людських втрат, але тією чи іншою мірою їх провокує в разі нехтування.

Незрозуміло, як обговорювати і чи варто взагалі обговорювати публічно той аспект проблеми, який стосується спеціальних знань і навичок. Що змістовного може сказати дилетант у галузі, де собаку з'їли досвідчені фахівці з усіма можливими допусками? Не все так просто. По-перше, суворі правила й процедури самі по собі ще ніяк не гарантують конфіденційності. Люди старшого покоління пам'ятають радянські звичаї, коли інформація на кожному кроці обмежувалася під приводом збереження Державної Таємниці.

Подекуди секретними вважалися дані, які були загальним надбанням усієї громади включно з бабусями на лавках біля під'їзду, – наприклад, назва й номенклатура продукції сусіднього надсекретного військового підприємства. А ще вважалися секретними дані про кількість випеченого хліба у Києві (тоді ще не було приватних пекарень і домашніх хлібопечок), бо так можна було вирахувати абсолютно таємну цифру населення столиці. Ну й нормальну детальну мапу в магазині неможливо було купити – лише «картосхеми». Не знаю, якою мірою це заважало

іноземним шпигунам і чи було їм цікаво, які зенітні системи вироблялися на «заводі сільськогосподарського машинобудування» (тим більше, що чимала частка тих розробок, своєю чергою, була краденою на Заході), але радянську економіку це гальмувало страшенно, та й моральні втрати й незручності середньозваженого совка були чималенькі. Тобто охоронний інстинкт стосовно будь-якої інформації – річ двосічна.

Особливо тепер, коли технології неможливо порівняти навіть із тим, що було у розпорядженні держави 15 років тому, й відгородитися від світу реально тільки якщо ти у Північній Кореї (ну ось тепер і Росія пробує долучитися зі своєю «Чебурашкою») і коли від ступеня відкритості напряду залежить успішність рішень у політиці, у бізнесі і в обороні!

ДЕРЖАВА УКРАЇНА ЗДІЙСНЮВАЛА ПАРАЛЕЛЬНО ДВІ КУЛЬТУРНІ ПОЛІТИКИ: ОДНА – НАЦІОНАЛЬНА – НЕРІШУЧА, ПОЛОВИНЧАСТА, ДРУГА – ФАКТИЧНО РАДЯНСЬКА – ДОБРЕ ВІДПРАЦЬОВАНА, ЗОВНІ НЕКОНФЛІКТНА, ПРИМІТЛИВА, ПРОТЕ АДЕКВАТНА СВОЇЙ ЦІЛЬОВІЙ АУДИТОРІЇ

Бо у жодній контррозвідки немає таких кадрів, які могли би перелопатити терабайти інформації, а витоки трапляються завдяки старому дідівському способу: зраді. Сумний і ганебний прецедент – сепаратні засідання найвищого законодавчого органу країни без тих депутатів, зокрема, регіоналів та комуністів, які через свою відкрито декларовану політичну позицію можуть виявитися ворожими агентами.

Не кажучи вже про тих, хто за своїми службовими обов'язками мав би ту державну таємницю оберігати, але чомусь робить усе навпаки. Тому що, як з'ясувалося, відповідні відомства впродовж мінімум

останніх чотирьох років проводили таку кадрову політику, що на багатьох ключових посадах опинялися громадяни сусідньої держави – саме тієї, від якої боронитися чомусь нікому не спадало на думку. Армія та спецслужби були інфільтровані ворожими агентами, на це відверто, хоча не під запис, скаржаться співробітники СБУ та Міноборони, які своєю практичною діяльністю за останніх півроку довели свою відданість державі. Вочевидь, до уславленої політичної та економічної люстрації, яку ніяк не розпочнуть у вищих ешелонах влади, бо ніби не на часі, після закінчення гострої фази агресії доведеться додати безпекову люстрацію в спецслужбах. Операція ця не вельми комфортна й апетитна, але неминуча, враховуючи особливості географії – хай що станеться, нікуди східній сусід зі своїми питомими апетитами й претензіями від нас не подінеться.

Насправді, лихо не без добра: саме трагічне випробування країни може стати достатнім приводом та стимулом політичної волі для очищення свята святих держави, зокрема, силових відомств від ворожих елементів. Принципово важливо, щоби це сталося не в рамках рутинних процедур, успадкованих від ГПУ-НКВД-МГБ-КГБ, а на модерних раціональних засадах, інакше бюрократичні стосунки затьмарять і спотворять зміст операції. Ну а власне технології охорони інформації державного значення залишімо професіоналам, доки ці технології не продемонструють свою вразливість в очах громадськості.

Але ж є другий аспект інформаційної безпеки, як було згадано, більш загального порядку. Йдеться про відкриті інформаційні потоки, які супроводжують будь-які процеси взаємодії в суспільстві, зокрема через засоби масової комунікації. Про те, що гуманітарна сфера – предмет національної безпеки, не волав за ці роки лише лінійний. Тим не менше, на практиці держава Україна здійснювала паралельно дві культурні політики: одна – національна – нерішуча, половинчаста, часами недоцільна й

непереконлива, друга – фактично радянська – добре відпрацьована, зовні неконфліктна, так само архаїчна, примітивна, проте адекватна своїй цільовій аудиторії. Перша була скерована на відновлення спадковості, колективної пам'яті, засад масового патріотизму, але здебільшого обмежувалася зовнішньою атрибутикою й не претендувала на кардинальну зміну старої імперської парадигми. Друга прямо апелювала до радянської ідентичності й щосили її гальванізувала. Можна сказати, обидві не сприяли розвиткові держави в модерному європейському напрямі, обидві не стимулювали соціальну активність мас, отже не зазіхали на корпоративний характер пострадянської влади, економіки й суспільства. Але друга до того ж культивувала поклоніння цінностям, які у своєму регіональному варіанті напряду корелювали з цінностями сусідньої держави включно з потужним міфом про давно минулу війну, «спільне минуле», відмовою від модернізації, патерналізмом.

Тимчасом сусідня Росія щедро інвестувала в розбудову своєї нової імперської ідеології – так, примітивної, так, еклектичної, але ефектної, бо побудованої на поклонінні силі, принциповій інакшості щодо решти культур, ворожості до навколишнього світу й делегуванні власної відповідальності державним інститутам. За такого співвідношення сил (і розподілу зусиль) навіть сама по собі географія неминує мала би призвести до включення всієї України або її східної частини, найбільш отруєної радянськими стосунками, до цього викривленого культурного поля. А враховуючи не менш щедрі експансії за найближчий кордон, яка фінансувалася десятками мільярдів рублів щороку, можна лише дивуватися, що навіть на Донбасі, не кажучи про сусідні області, імперський клич «назад у минуле» зустрів жорсткий опір із боку частини свідомого населення. В будь-якому разі патріотичне поривання, яке спостерігається скрізь в Україні, дуже мало пов'язане з попередньою

роботою держави на ідеологічному фронті (цього разу фронті – без лапок).

Окрім відсутності власне ідеологічної політики впродовж усіх років незалежного існування Україна як держава дуже мало зробила для того, щоби в країні склалися ринкові структури, які б забезпечували відповідну атмосферу, інформаційно-культурне середовище. Прямий наслідок – відсутність ринку ЗМІ (практично всі медіа включно з телебаченням збитковий), відсутність ринку поп-музики, відсутність ринку книжки. Якщо додати до цього – точніше відняти від цього – образотворче мистецтво, театр, академічну музику, інші творчі практики, які ледь жевріють завдяки чи то інерції, чи то ентузіазму окремих культурних героїв, можна урочисто констатувати, що в сенсі гуманітарному українці як нація давно перейшли на самозабезпечення. Офіційним виправданням цього є бідність держави, фактичним поясненням – абсолютна її байдужість, відсутність найменшого усвідомлення зв'язку між її успішністю й інформаційним забезпеченням цього.

Серед шляхів виправлення гуманітарної біди – передусім, усвідомлення проблеми, надто дорого країні обійшлося нехтування нею. Культура як фактор безпеки має перебувати на перших рядках стратегічних планів, бюджетів і списків кадрових призначень, а не останніх, як було заведено досі

ПАТРІОТИЧНЕ ПОРИВАННЯ, ЯКЕ СПОСТЕРІГАЄТЬСЯ СКРІЗЬ В УКРАЇНІ, ДУЖЕ МАЛО ПОВ'ЯЗАНЕ З ПОПЕРЕДНЬОЮ РОБОТОЮ ДЕРЖАВИ НА ІДЕОЛОГІЧНОМУ ФРОНТІ

Серед шляхів виправлення гуманітарної біди (назвімо речі своїми іменами) – передусім, усвідомлення проблеми, надто дорого країні обійшлося нехтування нею. Культура як фактор безпеки має перебувати на перших рядках стратегічних планів, бюджетів і списків кадрових призначень, а не останніх, як було заведено досі.

Стосовно авгієвих стаєнь вітчизняної освіти лячно навіть заїкатися, але зрозуміло, що наведення ладу у цій царині – питання державної безпеки. Безумовно, доведеться переглянути ставлення до національного інформаційного простору як прохідного двору. Цензура – не цензура, але певні зрозумілі й прозорі обмеження доведеться вводити, бо нарешті всі, здається, усвідомили неприйнятність існування, наприклад, вітчизняного телебачення в якості філії московського – а саме так було впродовж мінімум десяти останніх років. Для цього є достатньо формальних інструментів, включно з Нацрадою з питань телебачення й радіомовлення, потрібна лише послідовність і відмова від щедро оплаченого лицемірства. Не менш нагальними є заходи з демонополізації ринку друкованої преси, де прозорості не спостерігалось практично ніколи. Значно складніше регулювати, внаслідок їхньої природи, інтернет-ЗМІ, адже вони так само без винятку є радше спонсорськими, аніж бізнес-проектними. Зрозуміло, що логіка розвитку вітчизняного суспільства на нижньому етапі виключає суворі репресивні заходи врегулювання інформаційної ситуації, натомість на перший план виходить мобілізація громадської небайдужості (кампанії бойкоту тих чи інших бізнесів за останні півроку переконують у ефективності саме такого підходу, тобто репутаційні фактори набирають сили не опосередковано, через бізнесові механізми, а безпосередньо).

Ну й не слід забувати про такий інструмент упорядкування національного інформаційного простору, як мова. Стрижень спільної ідентичності, природний культурний код, який дозволяє надійно позначити «своє» на відміну від «ворожого» й «чужого» – досить грубий інструмент, якщо користуватися ним формально (дезертир, зрадник і ворог цілком може бути україномовним), але ніхто не стверджуватиме, що в цій делікатній сфері дозволено бути примітивним ідіотом, а прозорі й гласні заходи із забезпечення преференцій україномовному продукту самі по собі здатні істотно оздоровити ситуацію. Зсуви у свідомості освіченого класу, зокрема його «російськомовної», але патріотично налаштованої частини, роблять цей напрям актуальним і приступним – тепер, або ніколи! ■

Ярослав Тинченко: «Нам усім необхідна самоцензура в умовах війни»

Ярослав Тинченко активно працює у структурі Міністерства оборони над багатьма питаннями інформаційної безпеки держави в умовах війни. **Тиждень** поспілкувався з ним про те, як вибудовувати ефективну інформаційну політику і вберегатися від паніки та ворожої пропаганди під час бойових дій.

У. Т.: Як ви оцінюєте інформаційну політику держави безпосередньо в питанні висвітлення війни на Сході?

– На жаль, більшість українців просто не хоче розібратися в тому, хто керує АТО, в кого які повноваження і хто за що відповідає, через те виникає так багато дезінформації, міфів. Наведу конкретний приклад. Днями загинув чоловік Тетяни Чорновол у бою під Іловайськом. Одразу після його загибелі побратими написали, що поруч перебували армійські танки, але жодної допомоги від них так і не дочекалися. Отже, командування Збройних сил – зрадники. Ось тільки є одна дрібничка: керівництво ЗСУ не керує АТО. Це робить так званий штаб АТО, керівником якого є голова СБУ Наливайченко, а начальником штабу – генерал СБУ Василь Грицак, тоді як голова Генерального штабу Муженко є лише одним із кількох представників командування з відповідними повноваженнями. І те, що танки в цьому конкретному бою були не використані, вина не військових, а штабу АТО. Взагалі, всі проблеми, негаразди, передусім невдачі на фронті, звикли пов'язувати персонально з міністром оборони, хоча в реаліях війни, він, умовно кажучи, є «завгоспом». Тобто ця людина опікується тилом, транспортом, постачанням, поповненнями тощо. Те що в нас Гелетей бере безпосередню участь у керівни-

Спілкувався
**Богдан
Буткевич**

цтві бойовими діями – це, грубо кажучи, «додаткове навантаження». Крім того, до керівництва АТО належать представники МВС та СБУ. І якщо ЗСУ ще хоч якоюсь мірою мають правильне виховання й розуміють, що варто казати, а що ні, то ось із СБУ та МВС, особливо його «революційною» частиною, величезні проблеми.

Зараз офіційно в нас є один осередок інформування населення про ситуацію на фронті: напередодні визволення Слов'янська на початку липня був створений прес-центр штабу АТО, що співпрацює із прес-центром РНБО, який в особі її спікера Андрія Лисенка й озвучує всі дані. Прес-центр АТО фактично сформований на основі

ЄДИНОГО КООРДИНАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ ОБЛІКУ ВТРАТ У НАС НЕМАЄ, ОКРІМ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ІНІЦІАТИВ У ІНТЕРНЕТІ

Департаменту преси та інформації МОУ. Вважаю, що він надає цілком об'єктивну й зважену інформацію. Є ще Дмитро Тимчук зі своїм проектом «Інформаційний опір», який де-факто теж один із офіційних речників, але не є нині військовослужбовцем, тож може додати певні речі, яких не мають права висловити офіційні джерела. Наприклад, днями він заявив, що повернути кордон України без значних жертв не вийде. Високопосадовці сказати таке собі не дозволять, але цілком можуть передати через Тимчука, екс-кадрового офіцера ЗСУ. Я вважаю, що «Інформаційний спротив» – це найбільш вдала знахідка в галузі інформаційної політики, якої в централізованому вигляді в Україні наразі немає.

У. Т.: Є ще чимала проблема в тому, що армія в нас абсолютно не привчена працювати з журналістами. Якщо та ж таки Нацгвардія завжди привітна до медійників, то десантники можуть просто вигнати, не даючи змоги гарно представити своїх героїв.

– Відповідні Департаменти МОУ роблять, що можуть, інша річ, що розуміння, як працювати, у них справді немає. Так само в нас відсутня будь-яка школа виховної роботи у військах, тому відповідні офіцери не усвідомлюють, що саме вони мають бути головними піарниками своїх бойових частин. Керують цим напрямом випускники радянської «політруківської» Військово-політичної академії імені Леніна в Москві та інших військово-політичних училищ, що виховані в радянському ключі. Вони з іншого світу. На жаль, ці люди у більшості не мають чіткого розуміння, що їм робити в умовах бойових дій в Україні?

Варто сказати і про цілковиту бездіяльність усіх гуманітарних структур, які насамперед повинні займатися пропагандою в добромум'єр з гуманітарних питань Олександр Сич, Інститут національної пам'яті, Міністерство культури, освіти та ін. Поки що там тільки безкінечно радяться та розробляють гарні теорії, як це мало б бути, але не спромоглися навіть забезпечити нормальну зовнішню патріотичну рекламу на білбордах, 99% цих стендів зроблені приватним коштом, годі й казати про символіку, ролики на ТБ тощо. Чи важко було вздовж траси, якою та ж таки 79-та бригада поверталася додому, в Миколаїв, розвісити плакати із привітаннями, підтримкою бійців? Але для наших чиновників це надто дріб'язково, мабуть, краще робити красиві плани та відписки. Хоча для такої діяльності в масштабах країни вистачить 10 ентузіастів та карт-бланш від керівництва. ▶▶

У. Т.: Державу за інформаційну політику, тобто за її недолугість, зараз не критикую тільки лінивці.

– Найголовніша больова точка – тема загиблих, про яку гуляє так багато пліток та міфів. У добових звітах РНБО враховуються всі жертви в усіх родах військ: ЗСУ, Нацгвардія, прикордонники. Хоча, публікуючи загальні цифри втрат, зазначають переважно тільки армію. При цьому єдиного координаційного центру обліку втрат у нас немає, окрім волонтерських ініціатив у інтернеті, які, до речі, ефективні майже в усіх випадках. Так, днями Лисенко назвав 568 загиблих, тоді як на відповідній сторінці в українській Вікіпедії зазначено 612. Розбіжності є тому, що в цифрах РНБО не враховані загиблі в якихось, наприклад, допоміжних підрозділах чи від нещасних випадків. Однак усі ці чутки про тисячі вбитих – відверта маячня. В умовах соціальних мереж утрати просто нереально приховувати. На цей момент майже щодо всіх військових підрозділів, які беруть участь в АТО, створені тематичні форуми або спільноти, де сидять передусім родичі та знайомі військовослужбовців. Вони явно не пропустять інформації про загиблих. Так само більшість вояків мають вихід в інтернет, і вже через кілька хвилин після бою нерідко самі пишуть про те, що в моєму взводі, наприклад, щойно загинув такий-то, а такий-ось поранений. Є ще питання офіційного підтвердження

смерті, тобто ідентифікації тіла. Поки рештків немає, в родини до останнього може залишатися надія, що її близький живий: поранений, у полоні, загубився тощо. Унаслідок цього виникають ситуації, коли стосовно загиблих немає певності. Скажімо, накрило частину «Градами», зрозуміло, що тіла будуть дуже сильно пошматовані, що в деяких випадках навіть рештки важко знайти. Очевидно, що хлопці загинули, й вони потім арифметично навіть входять до загальних цифр РНБО. Але їхніх конкретних прізвищ, допоки немає офіційного впізнання тіл, не називають. І це викликає багато приводів для чуток про «страшні втрати, які приховує командування», і про те, що «влада бреше».

Ще один аспект. У всіх без винятку збройних силах під час ведення воєнних дій є так звані небойові утрати. І в нас теж. Що це таке? Поясню на прикладі, який мав місце у російській армії під час Другої чеченської війни. Був собі такий взвод, який стояв на віддаленій висоті. Хлопці майже місяць завзято воювали, а потім майже 20 із них загинуло.

МОЖНОВЛАДЦІ ТА ПУБЛІЧНІ ЛЮДИ МАЮТЬ НАВЧИТИСЯ ПРИТРИМУВАТИ ЯЗИКА Й ВІДПОВІДАТИ ЗА СВОЇ СЛОВА, БО ДЛЯ БІЛЬШОСТІ Й ДОСІ НЕМАЄ РІЗНИЦІ МІЖ ВІЙНОЮ ТА ЗВИЧНИМ СТАНОМ ПЕРЕДВИБОРНОЇ БРЕХНІ

Слідство виявило, що причиною смерті є... передоз наркотиків. Постає питання: приховати це і зробити з них «9-ту роту» чи сказати правду й викликати шквал антиармійської пропаганди? Звісно, в Росії вибрали перше... Повторюсь, у кожному збройних силах трапляються такі випадки – і як із цим бути?.. Певно, не варто казати про них усієї правди.

У. Т.: Гарзд, але соцмережі повняться свідченнями самих бійців із фронту, які кажуть про величезні втрати, приховувані командирами.

– Це стара як світ проблема, котру

найкраще виражає старе прислів'я: «Зі свого окопу всієї війни не побачиш». Мова про ставлення рядових бійців до подій, у яких вони беруть участь. Не можна піддати жодному сумніву їхній особистий героїзм чи самовіддачу, тим більше легко говорити, коли сидиш у затишному кабінеті, а не на передовій під обстрілом. Але будьмо свідомі того, що дуже часто замість реальних фактів бійці ретранслюють, скажімо так, своє загальне негативне ставлення до бойових дій. Докладаються й журналісти, які, не розуміючи цього правила, видають свідчення однієї, хай і дуже хорошої, людини за істину в останній інстанції.

У. Т.: Тут, певно, дається взнаки питання тотальної неготовності українського суспільства до війни. Всі всім не довіряють, але водночас ладні сприйняти будь-які істеричні нісенітниці. Зі свого боку багато політиків та медійників, здається, й надалі живуть так, ніби війни немає: піаряться, вимагають повної свободи слова та висловлювань тощо.

— Українське суспільство, яке вже чверть століття не мало жодних війн, очевидно, перебуває у стані глибокого перманентного шоку. Для Росії, яка безперервно воює, тисяча трупів туди чи сюди — невелика різниця, а в нас люди абсолютно психологічно дезорганізовані. Однак пора звикати до нових умов: ця війна швидко не закінчиться, в різних формах вона ще довго триватиме.

Треба ставитися до неї всерйоз,

перелаштувати своє життя з урахуванням того. І ось тут впливає питання відповідальності за свої слова в умовах війни з боку публічних людей — політиків, журналістів, лідерів суспільної думки.

Знаєте, є кілька діячів, чийі слова завжди якщо не викликають сміх, то принаймні виявляються «лажею».

Ось, наприклад, Юрій Луценко, який усюди розповідав, який шикарний план узяття Донецька мають ЗСУ і якою несподіванкою він стане

для терористів. На цей момент усе сталося абсолютно навпаки. За моєю інформацією, в росіян уже навіть прикмета є: якщо Луценко, Зорян Шкіряк чи їм подібні щось говорять, значить можна бути спокійними, небезпеки немає. І не варто постійно применшувати здатності ворога, мовляв, проти нас воюють самі алкоголіки та наркомани. Це брехня. Варто нарешті визнати, що зараз маємо справу фактично з регулярною армією, і ставитися до війни відповідно. Тож можновладці та публічні люди мають навчитися притримувати язика й відповідати за свої слова, як і всі решта, бо для більшості й досі немає різниці між війною та звичним станом передвибірної брехні. Не варто говорити про будь-які оперативні речі, хоч би ким ти був. Цього вже навчилися, в добровольчих батальйонах, які гірко поплалися за невміння на перших етапах свого бойового шляху. Звичайно, конче необхідним є широкомасштабний піар усіх патріотів із Донбасу, які воюють на нашому боці чи просто активно підтримують там Україну. Та водночас потрібно завжди думати й запитувати людину: а чи не підставимо ми її поширенням інформації?

Чи, наприклад, коли журналісти вимагають від Міністерства оборони оприлюднення даних про пілотів бойових літаків, які щодня літають на бойові завдання і на яких іде справжнє полювання. Взагалі, в нашому суспільстві немає єдності щодо війни, і російська пропаганда, за великим рахунком, навіть нічого не придумує — просто намагається використовувати наші помилки та прорахунки. От вам приклад. Зараз усюди дуже активно мусується тема, що по закінченні збройного конфлікту добровольчі батальйони підуть на Київ і буде Майдан 2.0. За інформацією зі своїх джерел можу сказати, що в Росії вже розроблений оперативний план введення, зрозуміло, «миротворчих» військ, якщо це станеться. Надто ж, якщо почнеться збройне протистояння між повсталими частинами й тими, хто залишиться вірний уряду. Кремль дуже активно моніторить усе, що говорять чи пишуть/показують у нашій країні,

БІОГРАФІЧНА НОТА

Ярослав Тинченко, 1976 р.н., киянин, випускник історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Автор 16 монографій із військової історії України, статей, сценаріїв, музейних виставок, інших гуманітарних проєктів. Від квітня 2014-го — заступник директора з наукової роботи Національного військово-історичного музею України, який є структурним підрозділом Міністерства оборони України

й постійно перебуває в процесі розробки різних сценаріїв. Будь-який соціальний злам неодмінно буде використаний Росією, понад те, вже зараз Москва робить усе через свою агентуру для максимального розхитування ситуації, сіє паніку, зневіру, істерію в суспільстві. Наприклад, частиною цього плану є постійні повідомлення про замінування різних об'єктів в Україні, зокрема у столиці, чутки про втрати, постійне нагінання істерії. Не забуваймо, що російські війська розташовані навколо кордонів країни в кілька ешелонів, навіть села деякі виселені під житло воїкам. Отож-бо вони в постійній повній бойовій готовності за будь-яких ситуацій. Багато хто думає, що найзручніший момент для нападу вже втрачено. Але це не так, Росія чітко бачить, що багатьом людям війна вже набридла, багато хто не хоче жити по-воєнному, перший патріотичний запал потихеньку згасає.

У. Т.: То чи варто цензурувати й подавати інформацію через певний фільтр доцільності з погляду її подальшого впливу на суспільство?

— У радянській журналістиці був один правильний принцип: якщо пишеш на якусь тему, то маєш в ній стати фахівцем незгіршим за героїв твого матеріалу. На жаль, в Україні критично мало професійних військових кореспондентів. Найперше, що треба нашим журналістам та політикам, — перед тим як щось сказати чи оприлюднити, 10 разів перевірити інформацію, а не швиденько тицяти черговий пост у Twitter. І ніби ж нічого поганого дописувач не хотів, просто вважає, що під час війни свобода слова є актуальнішою, ніж перемога й людські життя. Варто усвідомити, що за такого часу в усіх має бути внутрішня цензура, тобто розуміння, як подавати інформацію, щоб вона максимально працювала на результат — перемогу. Мова, звичайно, не про державну цензуру, яка бачиться ідіотичною в умовах існування соціальних мереж, і не про замовчування інформації. Варто не піддаватися емоціям, перевіряти джерела повідомлень і багато разів подумати перед тим, як виплеснути свої почуття чи страхи в публічну сферу. ■

 Повну версію інтерв'ю читайте на сайті www.tyzhden.ua

Інформаційне безсилля

Війна, яку веде сьогодні Росія проти України, в медіа-просторі почалася ще від першого дня нашої незалежності й навіть раніше

Автор:
Ігор Лосєв

Інформаційна сфера належить у нас до тих, що найяскравіше демонструють, наскільки слабо й невпевнено нинішня влада контролює країну. Збираються наради, конференції, лунають гучні заяви «кроликів», що вдають із себе тигрів, чиновники закликають один одного до рішучості, а на виході – нуль.

Інформаційна політика мало змінилася на тлі останнього двадцятиліття, коли держава Україна байдуже спостерігала за розквітом телерадіогазетної антиукраїнської пропаганди на власній території. На Печерських пагорбах Києва зберігали (і це ще в кращому разі!) нейтралітет, коли йшлося про боротьбу проукраїнських і антиукраїнських ЗМІ.

Війна, яку веде сьогодні проти нас Москва, в інформаційному просторі почалася ще від першого дня нашої незалежності й навіть раніше. Однак, якщо з російського боку вона була найважливішою державною справою, яку всебічно забезпечувала ресурсами, з українського це виявилось заняттям окремих ентузіастів, так би мовити, «медійних партизанів».

Може, нова влада геополітично порозумнішала й почала діяти відповідно до обставин? Днями в моєму телящику російський канал РБК сумно сповістив, що в Україні його відімкнули. Але після цього повідомлення ось уже тиждень він у мене безперешкодно працює в кабельній мережі МАХІМУМ-ТВ. Сьогодні, приміром, пояснив мені, що жодної допомоги зброєю Російська Федерація «повстанцям» на Сході України не надає, то все вигадки США. З одного боку, я постійно бачу колони танків,

БТР, гармат, ракет, що з території Росії перетинають український кордон, а із другого – «відімкнений» (про це мені повідомляло й українське ТВ) канал РБК все заперечує. Ось так у нас реалізуються постанови влади...

Як лежали в тисячах кіосків «Союздруку» (до речі, про який «союз» ідеться?) стоси газет «Комсомольская правда в Украине», «Аргументы и Факты в Украине», «Московский комсомолец в Украине» та інша інформаційна путінщина в нашій державі, так воно все і лежить. І надалі обробляє мізки населення радіо «Вести» (разом із однойменною газетою), що раз по раз навіязує українцям провокаційні дискусії на кшталт того, чи потрібен нам Крим, чи треба воювати на Південному Сході. А коли деякі слухачі обґрунтовано цікавляться, хто фінансує медіа-холдинг «Вести», московський журналіст Матвей Ганопольський,

який працює також і в Києві, щиро обурюється: «А яка вам різниця? Аби радіо було цікаве!». Ну, під час війни питання про джерела фінансування є аж ніяк не останніми.

А кілька днів тому колега Ганопольського, також із московською пропискою, Сакен Акмурзаєв, надав ефір радіо «Вести» Нікіті Міхалкову, який залюбки вів антиукраїнську пропаганду.

Раз по раз NEWSONE дає нагоду терористам «ДНР» і «ЛНР» знайомити українську аудиторію зі своїм світоглядом і баченням подій. Нікуди не зникли російські телесеріали, що виховують «ватників» на теренах України, з екранів «Інтера», ICTV, ТРК «Україна». На такому тлі якось аж незручно вживати щодо нашої країни такі дефініції, як «інформаційна безпека» (бо ж стан останньої є значно катастрофічнішим, ніж вітчизняної армії в лютому цього року).

Якщо в ефірі львівського (!) телеканалу ZIK можна відверто закликати до саботажу мобілізації в українське військо, то про що ми, панове, говоримо...

Звісно, влада веде якусь хитру, лише їй зрозумілу гру між де-факто і де-юре, між фактичною війною та юридичним миром. Саме це їй позбавляє можливості діяти за суворими законами воєнного часу, не дає змоги запровадити військову цензуру, що є абсолютно нормальним, ба більше, необхідним явищем, коли країна воює. Тому прихильники поразки України у війні віртуозно спекулюють на свободі слова, на «різних думках», «особливих позиціях» тощо. Що ж стосується нинішньої влади, то вона дедалі більше нагадує друге видання «режиму» Ющенка з його політичним безсиллям, нездатністю контролювати будь-що, кумедними закликами там, де треба застосувати суворі методи.

Україна сьогодні не може собі дозволити слабку владу. Зокрема, вся так звана АТО матиме сенс лише тоді, коли у відвоєнованих у терористів і сепаратистів районах Донбасу не буде дозволено відновити попередню владу, політичну й ідеологічну інфраструктуру, що формувалася роками і зрештою призвела до утворення «ДНР» та «ЛНР». Але її реанімують, у визволених містах і районах з'являються ті самі глави адміністрацій, що залюбки співпрацювали із терористами, ті самі начальники міліції, прокурори й судді, що підтримували агресорів, ті самі сепаратистські ідеологи й «пропагандисти», демагогія котрих спровокувала велику кров. Тож, виходить, найкращі українці, патріоти гинуть в АТО, щоб передати, точніше повернути владу цій антиукраїнській сволоті? І знову на Донбасі почнуть функціонувати телеканали, що сіятимуть ненависть до України (бо ж свобода слова!), плекатимуть сепаратистські настрої та любов до Путіна?

В Україні досі немає ефективних механізмів впливу держави й суспільства на інформаційну сферу. Тривалий час існує так звана Націо-

нальна рада з питань телебачення і радіомовлення. Але яка з неї користь? Що позитивного вона за ці роки зробила? Діячі Нацради на всі закиди із приводу неподобств у медіа-просторі відповідають, що вони «не втручаються в контент телеканалів і радіостанцій». Якщо це так, то навіщо вона потрібна? Та купка чиновників, певно, лише розподіляє частоти і хвилі в середовищі «потрібних людей», залагоджуючи конфлікти між олігархами, що є власниками ЗМІ. Може, ми обійдемося без цього бізнесово-розподільчого департаменту? Вони не мають ніяких важелів, зокрема й законодавчих. Отже, треба негайно розробити відповідний закон і мати ті важелі. Бо не можна, щоб і надалі держава та суспільство залишалися безпорадними й незахищеними проти ЗМІ, які одна дотепна журналістка розшифрувала як «засоби масової інфекції»...

Російська інформаційна війна проти України продемонструвала, що пропаганда може бути різновидом зброї масового ураження, яка атакує людську психіку, позбавляючи мільйони здатності до об'єктивного і критичного мислення, породжуючи ефекти, що повинні вже ставати об'єктом дослідження не для політолога, а для психіатра.

Проте будь-яка система інформаційної безпеки – це функція, продовження, відгалуження всієї системи державного устрою. Без нормального судочинства, ефективних силових структур, професійного й некорумпованого чиновницького апарату годі й говорити про інформаційну безпеку. Чи будуть корисними навіть дуже розумні рішення, якщо вони не виконуються, якщо в період бойових дій влада не здатна змусити виконати свої розпорядження?

Нинішній стан інформаційного простору України сформувався не сьогодні й не вчора. Упродовж 23 років на її теренах діяло те, що давно було вивчено та описано зовсім не «буржуазними націоналістами», а цілком ліберальними західними вченими й названо

інформаційним колоніалізмом. Увесь цей час ЗМІ метрополії (не зовсім колишньої, на жаль) безперешкодно діяли в Україні, придушували національні медіа, користаючись потужнішими фінансовими ресурсами й більшим досвідом. Водночас жодних можливостей експансії у відповідь на російські терени наш інформаційний продукт не мав. Не має і тепер.

Влада РФ нині позбавлена приємної нагоди заборонити в

РОСІЙСЬКА ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ ПРОДЕМОНСТРУВАЛА, ЩО ПРОПАГАНДА МОЖЕ БУТИ РІЗНОВИДОМ ЗБРОЇ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ

себе українське ТБ, бо його там ніколи не існувало. Такий односторонній процес якраз і є класичним інформаційним колоніалізмом. Та що там казати про Росію, коли на Сході й Півдні України не так легко можна було знайти в кіоску преси українське, а тим більше україномовне видання. Від кого чекати принципових зрушень у цій сфері? Від глави Адміністрації президента пана Ложкіна, який чимало зробив на теренах України для російської преси, за що й одержував відповідні нагороди від Москви?

Інформаційна національна безпека можлива там, де найвища влада не хворіє на комплекси компрадорства, меншобратства, на постійне бажання перебувати в тіні колишньої метрополії і хватитися за її широкою спиною. На відміну від території України, що захоплена агресором частково, вітчизняний інформаційний простір окупований цілком. І без рішучої реконквісти, відвоювання медійних теренів навряд чи реально всерйоз думати про звільнення наших земель, адже й дотепер у мізках мільйонів громадян України господарює чужа держава. А марно кажуть, що людину не визволиш іззовні більше, ніж вона є вільною всередині... ■

Упродовж 23 років на теренах України діяло те, що давно було вивчено та описано зовсім не «буржуазними націоналістами», а цілком ліберальними західними вченими й названо інформаційним колоніалізмом. Увесь цей час ЗМІ метрополії (не зовсім колишньої, на жаль) безперешкодно діяли в Україні, придушували національні медіа, користаючись потужнішими фінансовими ресурсами й більшим досвідом

Тоталітарний рецидив

Ненависть терористів до ЗМІ та їхнє насильство супроти журналістів доводить: в умовах вільної роботи медіа ідеї сепаратизму не витримують критики, а відповідей на закономірні питання про майбутнє Донбасу проросійські бойовики просто не мають

Автор:
Денис Казанський

Наскільки важливим є доступ до свіжої інформації про поточні події, Донбас відчув упродовж останніх місяців. Це давнє спостереження: сьогодні ми вже не можемо уявити своє життя без винаходів останніх десятиліть – мобільного зв'язку та інтернету. Але окупованим частинам Донецької та Луганської областей доводиться звикати знову до умов початку 1990-х. Та ще й із поправкою на постійні обстріли та нестачу навіть води та їжі.

У знеструмлених, ізольованих від усього світу містах нема мобільного зв'язку, інтернету й телебачення. Українське ТБ зникло ще раніше, адже було вимкнуте окупаційною адміністрацією терористів. Не виходить більшість місцевих газет. А ті, що залишилися, краще не виходили б, тому що наповнені суцільною антиукраїнською пропагандою і брехнею від першої до останньої сторінки. Інформаційна блокада виявляється не кращою за військову облогу, бо зовсім незрозуміло, що відбувається навкруги, чого чекати і що робити далі. Невизначеність змушує людей божеволіти.

Боротьба з вільною пресою почалася в «ДНР» та «ЛНР» ще навесні. Друкованим виданням оголосили справжній терор у найкращих традиціях фашистської Італії 1920-х років. Місцеві журналісти, звісно, дуже критично сприйняли події, які розгорталися на Луганщині та Донеччині в березні, квітні й травні. Вони почали порушувати гострі й важливі для регіону питання, на які в

терористів не було відповідей. Як жити в невизнаній псевдодержаві? Що буде з виробництвом, яке залежить від української сировини і втратить світові ринки? Що з освітою, спортом, банківською системою, приватним бізнесом? Обурювалася преса й дедалі частішими випадками мародерства та безглузкого насильства. Адже, декларуючи захист населення Донбасу, бойовики насправді почали грабувати й викрадати людей просто на вулицях.

Не маючи, що відповісти, терористи вдалися до єдиної зрозумілої для них дії – насильства. По всій Донеччині запалали редакції місцевих газет. Окремі керівники видань були доставлені на розмову з бойовиками, після чого заявили про припинення випуску ЗМІ.

23 квітня в Костянтинівці за критику сепаратистів закидали «коктейлями Молотова» редакцію місцевої газети «Провінція». Доти бойовики погрожували журналістам і відбирали їй тираж у друкарні. Напад було скоєно невдовзі після проросійського мітингу, на якому закликали спалити офіс видання.

За таким самим сценарієм учинили розправу й над двома друкованими медіа в Торезі. Спочатку, ще навесні, було спалено редакцію газети та інтернет-видання «Прогород», а також погромлено найстарішу міську газету «Горняк». Офіс її тоді розстрожили, але й після цього журналісти не припинили працювати та висвітлювати події в місті. 6 червня, на День журналіста, редакцію «Горняка» спалили, і Торез залишився без місцевої преси.

Щоб заповнити інформаційний вакуум, сепаратисти по-

Видання комуніста Юрія Юрова – «XXI век» – єдина газета, яка вціліла в Луганську

чали друкувати власну газету «Новороссія», але, звісно, ця агітка не мала ніякої корисної інформації, не давала відповідей на запитання, що справді хвилювали населення, й писала тільки про «жахливі розправи хунти» та переконувала людей, що Україна скоро розпадеться на шматки.

На початку червня також перестали виходити донецькі газети «Донбасс» та «Вечерний Донець», їх бойовики просто заборонили. Головні редактори були поставлені перед вибором: або друкувати тільки матеріали, потрібні сепаратистам, або взагалі не працювати, щоб

не порушувати законів України та стандартів журналістики. Працівники обрали другий варіант.

Цікаво, що газета «Донецький кряж», яка традиційно була рупором антиукраїнської пропаганди на Донбасі й симпатизувала сепаратистам, і надалі без перешкод виходила в обласному центрі до липня, потім чомусь також закрилася, але вже за кілька тижнів відродилася як інформаційна

трибуна «ДНР» у новому дизайні. До того ж на її новому номері було зазначено, що він перший. Таким чином, видання проросійські бойовики, схоже, просто «віджали».

У Луганську єдиною газетою, що діяла, залишився зі зрозумілих причин «XXI век». Це видання багато років вело антиукраїнську пропаганду, а очолював його відомий у місті українофоб, депутат міськради від КПУ Юрій Юров, який багато разів висловлював свої симпатії до Путіна. Інших джерел інформації в напівзнеструмленому Луганську не залишилося, тож

можна здогадатися, якими новинами годує земляків «журналіст».

Не краща ситуація з телебаченням. Першими в Донецьку та Луганську було захоплено місцеві телеканали. Замість ОДТРК в Донецьку ще з весни мовить «телебачення ДНР», яке транслює жахливі фільми про «рептилоїдів» і нескінченні звернення місцевих правителів. У Луганську місцевий ЛОТ також став рупором терористів, а ось канал відомого регіонала Володимира Ландіка після захоплення зупинив роботу.

«ІРТА пішла у відпустку. Там не залишилося директорів, нікого немає. Тих, хто хоче вийти в ефір, я не знаю. Будівля телеканалу вже давно зайнята озброєними людьми», – прокоментував ситуацію з каналом його власник.

Сайт ІРТА не оновлюється від початку червня. Так само не працює канал «Юніон» у Донецьку. Його веб-портал теж закритий.

Вимкнені українські телересурси в кабельних мережах. Спочатку терористи розправилися з найбільш незручними серед них – «5 каналом» та «1+1». Натомість оператори стали виводити на екран попередження, що телебачення не транслюється на вимогу «ДНР». Потім настала черга всього українського ТБ. Відтак мешканці міста могли дивитися тільки російські новини.

Перелічувати всі випадки придушення журналістики на захоплених українських територіях немає сенсу. З наведених прикладів уже зрозуміло, в яких умовах доводилося пра-

територій, які наразі звільнені від збройних формувань.

Характерна для всіх тоталітарних, нелюдських режимів нетерпимість до альтернативного погляду притаманна сепаратистам Донбасу не випадково. У більшості своїй вони є прибічниками націонал-більшовизму, нацизму, сталінізму, чорносотенства, тому можуть існувати тільки в атмосфері примусу та насильства.

І саме цей факт доводить їхню неминучу поразку. Бо в сучасному світі заборонаю свободи слова вже нічого не вирішити. На звільнених територіях Донбасу життя поступово повертається до звичайного ритму і ЗМІ також починають працювати як раніше. Але й це не завжди добре, бо відомо, що абсолютної свободи слова у регіоні не було й до кривавих подій. Зазвичай місцеві ЗМІ, підконтрольні владі, свідомо викривлювали інформацію і розпалювали ворожнечу, тим самим готуючи ґрунт до кривавого повстання. Є багато видань, що впродовж подій цієї зими формували істерію проти «фашистів у Києві, які ось-ось рушать на Донбас». Звісно, такі медіа та їхні очільники більше не можуть працювати так, як раніше.

Донбас слід зачистити не тільки від бойовиків, а й від інформаційних терористів. Певний поступ у цьому напрямі помітний. Наразі у в'язниці перебуває головний редактор «Муніципальної газети» з Донецька Олена Блоха, яка підтримувала «ДНР», використовуючи бюджетне видання.

Вочевидь, державі доведеться переформувати донецькі регіональні ЗМІ, що фінансуються з місцевих бюджетів, і нарешті змусити їх працювати на користь України. Маючи такі інструменти, вести просвітницьку діяльність серед людей набагато легше. Те саме стосується й телеканалів, за допомогою яких треба нарешті пояснити жителям Донбасу, що люди інших регіонів не несуть їм загрози, а справжнім агресором є та сама сусідня держава, яка переконує їх, що виступає у ролі захисника. ■

ДЕРЖАВІ ДОВЕДЕТЬСЯ ПЕРЕФОРМУВАТИ ДОНЕЦЬКІ РЕГІОНАЛЬНІ ЗМІ, ЩО ФІНАНСУЮТЬСЯ З МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ, І НАРЕШТІ ЗМУСИТИ ІХ ПРАЦЮВАТИ НА КОРИСТЬ УКРАЇНИ

цювати журналістам. Сьогодні всі діючі донецькі інтернет-ЗМІ працюють дистанційно, з тих

Radio Silence

Чому Україна поступається Росії на закордонному інформаційному фронті

Сучасні війни виграють не так на фронтах, як у медіапросторі. А точніше, в головах громадян. Російські пропагандисти прекрасно засвоїли цю істину, тому сьогодні РФ вкладає в агітпроп величезні гроші, і не лише в Росії, а й за кордоном – в країнах колишнього СРСР та по всій земній кулі. На підтримку провідних державних ЗМІ Росія витрачає більше, ніж будь-яка інша країна. Навіть гігантський тоталітарний Китай поступається їй у масштабах промивки мізків, посідаючи за цим показником лише друге місце у світі.

У 2012-му підсумкова державна підтримка провідних проурядових ЗМІ в Росії, за даними агентства «РИА Новости», сягнула 48,65 млрд руб. (\$ 1,6 млрд). Очевидно, в нинішньому році така підтримка зросте ще відчутніше.

До переліку тих, хто отримав бюджетні кошти в Росії в 2012 році потрапили: ВГТРК (19,1 млрд руб.), Russia Today (11 млрд руб.), «Голос Росії» (4,4 млрд руб.), «Российская газета» (3,95 млрд руб.), «РИА Новости» (2,9 млрд руб.), «Первый канал», НТВ, ТК «Петербург» (5 млрд руб.), «Общественное телевидение» (1,2 млрд руб.), ИТАР-ТАСС (1,1 млрд руб.).

Це справді астрономічні цифри. Та більше вражає те, що за ними стоїть. Телеканал Russia Today посів перше місце у світі за розмірами державних витрат на одного працівника, які сягнули \$183 тис. на людину. На утримання цього каналу Росія виділяє €275 млн. Стільки само коштує Британії ВВС, а підтримка «Аль-Джазіри» обходиться Катару майже втричі дешевше! І не треба думати, що ці гроші росіянами викинуті даремно. RT став одним із перших у світі новинних телеканалів,

Автор:
**Денис
Казанський**

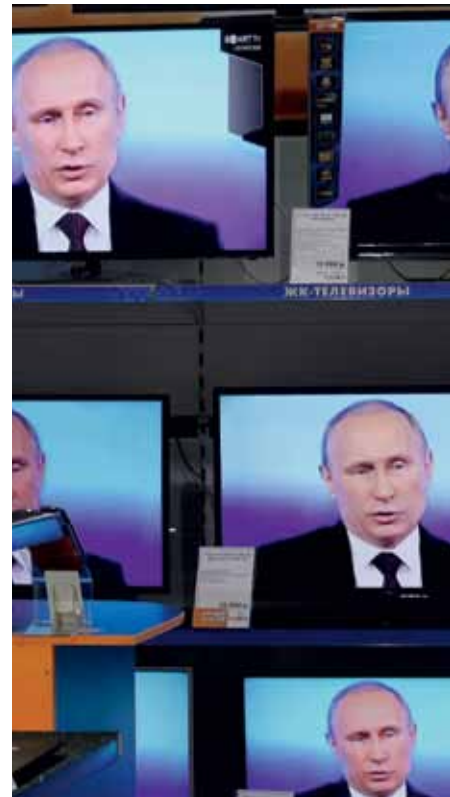
який отримав на Youtube.com більше мільярда переглядів. Російське телебачення дійсно має свого глядача.

Обробляють жителів «загниваючого Заходу» росіяни не лише телебаченням, а й пресою. «Российская газета» щомісяця випускає спеціальні додатки про Росію іноземними мовами для Washington Post, Daily Telegraph, а також провідних видань Індії, Бразилії та Аргентини. Крім того, працюють на благо російських інтересів і десятки експертів та політологів, яким Кремль щедро приплачує за «правильну» позицію і необхідні коментарі. Найвідоміший з них – німець Олександр Пар,

**ПОПРИ ВЕЛИЧЕЗНУ УВАГУ
ДО ПОДІЙ У НАШІЙ
ДЕРЖАВІ,
ЖИТЕЛІ ЗАХІДНИХ КРАЇН
ЧАСТО ЗАЛЕДВЕ РОЗУМІЮТЬ,
ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ В УКРАЇНІ**

який давно та послідовно захищає інтереси Кремля в Німеччині.

Україна на цьому тлі, звісно, бачиться абсолютно безпорадною. І не дивно, адже демократичній країні й не належить витратити мільярди на пропаганду. Однак повністю ігнорувати інформаційну війну, яку веде проти нас агресор, теж не можна. Особливо це стосується міжнародного українського телерадіомовлення: якщо воно найближчим часом не з'явиться, Україна гарантовано програє. Попри величезну увагу до подій у нашій державі, жителі західних країн часто заледве розуміють, що відбувається в Україні – вони або віряють у російську інтерпретацію цих по-

дій, або отримують інформацію від своїх журналістів, які часто самі не володіють усіма тонкощами перебігу нинішньої війни.

Україна жодним чином не позиціонує себе у світі, не дає громадянам інших держав навіть шансу дізнатися більше про нас, нашу історію, нашу позицію та ситуацію, в якій ми опинилися через російську агресію. Перші зрушення в цьому напрямку почалися лише останніми днями: з'явилася інформація, що медіа холдинг Ігоря Коломойського запускає міжнародний телеканал Ukraine Today. 11 серпня він починає мовлення в тестовому режимі. Державі в черговий раз підфартило, оскільки всю роботу за неї виконав впливовий бізнес-

мен. Але інтереси олігарха не є синонімом національних інтересів, тож канал може виявитися черговою «наживкою» від Коломойського.

Крім того, навіть довгоочікувана поява міжнародного телеканалу аж ніяк не означає, що владі можна і надалі тією ж мірою недбало ставитися до зовнішньої інформаційної політики. Навпаки, саме час нарешті за неї взятися.

далі виконують функції інформаційного лакея місцевої влади, продукуючи макулатуру з дифірамбами чиновництву, панегіриками до професійних свят, народними прикметами та рекламою ворожок.

Впродовж багатьох років усі ці ресурси займалися лише відвертим піаром правлячих режимів та абсолютно не справлялися зі своїм головним

беруться за переклади та поширення українських публікацій про війну. Вони перекладають литовською, словацькою, польською статті «Української правди», «Українського тижня», «Дзеркала тижня» та інших провідних видань і розміщують їх просто у своїх блогах або у місцевих медіа, якщо мають до них доступ. Проте цього, вочевидь, недостатньо.

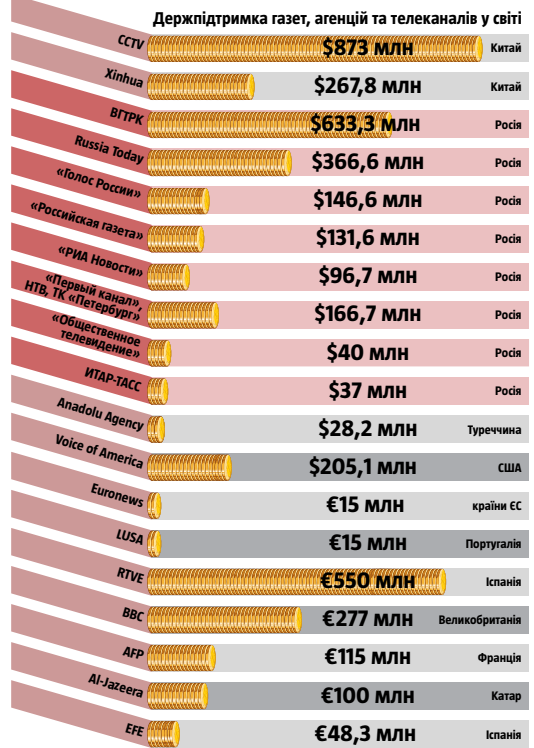
ФОТО: REUTERS

У бюджеті України на утримання державних ЗМІ закладено понад мільярд гривень. Величезні гроші виділяються на підтримку нікому не потрібних ОДТРК з мізерним рейтингом та роздутими штатами у 200–300 осіб, друк обласних та міських газет, в існуванні яких немає жодної потреби. Усе це застаріле з радянських часів господарство з непридатним обладнанням, некваліфікованим персоналом та пристосовницькою редакційною політикою, давно вже є безглуздим тягарем для України. Але жоден український уряд досі не зважився ані ліквідувати цей пережиток, ані привести його до належного стану. Так звані районки та решта казенних регіональних ЗМІ на-

призначенням унаслідок негативних рейтингів. То чи не час почати витратити бюджетні гроші з більшою користю, ніж раніше? Адже мати міжнародний телеканал Україні набагато потрібніше, ніж радянські релікти, які не виробляють жодного корисного контенту.

Крім того, зовсім не завадило б приділити увагу висвітленню українських подій в європейських інтернет-медіа. Уже сьогодні, розуміючи важливість такої роботи, в Україні працює ряд волонтерів, які перекладають статті українських ЗМІ європейськими мовами. Є волонтери також з іншого боку. Наші співгромадяни, які мешкають у європейських державах, а також громадяни ЄС, котрі співчують нам та вболівають за Україну, також

Ціна інформації. Скільки грошей витрачають країни на підтримку ЗМІ

Дані з відкритих джерел

Ефективним заходом у цій ситуації було б заснувати спеціальний фонд та виділяти європейським медіа або блогерам-ентузіастам грантову допомогу за роботу над матеріалами про події в Україні. Здається, охочих знайшлося б удосталь.

Якби інформаційна політика України була спланованою та обміркованою, сьогодні про події у нашій країні знало б куди більше людей. І трагедія України, що стала об'єктом російської агресії, була б зрозуміліша світу. На жаль, таке завдання колишня влада перед собою не ставила. Натомість ми мовчки визнали за Росією право головного спікера на території колишнього СРСР. І платимо за це високу ціну, бо сьогодні РФ у світі чути набагато краще, ніж нас. ■

Вирівнювання кривих дзеркал

Німецькі медіа за час Євромайдану та війни на Сході України добре зрозуміли ситуацію і розібралися в історичних реаліях. Утім, російська пропаганда у ФРН, висвітлюючи ситуацію в нашій країні, так само добре навчилася маніпулювати на болючих для німців темах

Автор:
Ольга
Ворожбит

«Усе почалося з російського маршу на Крим чи Захід спершу дестаблізував Україну? Росія хоче провести експансію на Захід чи НАТО на Схід?» – це лише два речення з надрукованого російською, англійською та німецькою мовами у впливовому німецькому тижневику Handelsblatt есе його видавця Габора Штайнгарт. Есе з'явилося на сайті 8 серпня, і його можна розуміти як своєрідний демарш проти нової жорсткої політики Ангели Меркель та Франка-Вальтера Штайнмайєра. Автор критикує «урядові» ЗМІ, до яких, вочевидь, зараховує всі центральні медіа країни, які, за його словами, поміняли свою позицію з «розсудливої на обурливу», бо вийшли з вимогами чітких дій після падіння літака «Малайзійських авіаліній».

А сам Штайнгарт після зустрічі у 2012 році з тодішнім прем'єром РФ (нинішнім її президентом) в інтерв'ю російському виданню «РБК daily»

заявляв, що росіяни не повинні «очікувати більшої демократії за пана Путіна, зате вони можуть розраховувати на покращення свого добробуту». Така позиція поважного німецького журналіста (Штайнгарт – автор кількох серйозних книжок, тривалий час керував бюро журналу Der Spiegel у Берліні) може мати два підґрунтя. Одне з них – справді віра в те, що Росія потребує особливого підходу і розуміння, а також позиція, що НАТО і США завойовують сферу впливу Кремля (Штайнгарт навіть не згадує про певну позицію України чи її мотиви); друге – це гроші та інтереси. Доказів щодо останніх двох пунктів немає. Утім, при доволі об'єктивній позиції більшості медіа ФРН саме крізь призму цих чинників можна проаналізувати німецьке відображення подій в Україні.

Ставлення до подій у нашій державі у гостьових дописах чи колонках німецької преси часто зумовлювалося підходами ще східної політики, започаткова-

ної канцлером Віллі Брандтом та розробленої як концепт публіцистом і політиком Егоном Баром. Часто на формування позиції впливає Alleinschuld – відчуття провини за дві попередні війни та небажання долучатися до жодного конфлікту. Утім, виходячи саме із цих позицій, зараз найчастіше вдаються до маніпуляцій проросійські політики. Все це відчутно в уже згаданій статті Штайнгарта.

Крім того, основними носіями таких ідей є плеяда старих лівих політиків на чолі з екс-канцлером Гергардом Шредером. Належить до них і соціаліст Гельмут Шмідт – іще один колишній очільник уряду. Представник правоцентристської партії ХДС Гельмут Коль, так само екс-канцлер, теж критикував підхід німецького уряду до відносин із Росією. Якщо до Шредера в суспільстві та політикумі доволі дво-яке ставлення через те, що пішов працювати за контрактом Газпрому майже відразу по закінченні каденції канцлера, то на обох його щойно згаданих колегах співгромадяни дивляться з великою шаною і повагою. Шмідт до того ж є видавцем газети Die Zeit, що робить його позицію ще більш значущою.

TERRA INCOGNITA

Не забуваймо і про те, що Україна до Євромайдану була невідомою країною для більшості німецьких медійників. Серед тих, хто писав про неї з місяця подій бодай подеколи до Євромайдану, можна назвати Конрада Шуллера із Frankfurter Allgemeine Zeitung, Герхарда Гнаука з Die Welt та Ульріха Крокеля із Berliner

Роль Німеччини та ЄС у конфлікті в Україні

	Швидше «за»	Швидше «проти»
Росія несе велику частину відповідальності за ескалацію конфлікту на Сході України	80%	14%
Реакцію ЄС я вважаю правильною	70%	26%
ЄС має протистояти Росії рішучіше, ніж це було до цього (+/- 0)	62%	33%
Німеччина повинна взяти на себе роль ключового посередника в українському конфлікті	59%	39%
Санкції проти Росії потрібно посилити, якщо це навіть вплине на економіку Німеччини та робочі місця	49%	46%

За даними: Infratest dimap на замовлення ARD Deutschlandtrend
Проведено 4–5 серпня 2014 року
Допустима похибка 1,4–3,1%

Zeitung. Журналісти-телевізійники доти приїжджали сюди переважно на кілька днів із московських офісів.

Євромайдан і війна підняли попит на статті про нашу державу, відтак про неї стали писати кореспонденти, які перебували в Москві або й узагалі мали тільки ситуативний досвід роботи чи в Україні, чи в Росії. До тих, хто дивився на Україну цілком крізь призму риторики Кремля, наприклад, можна зарахувати й Уве Клуссманна. Останній 10 років працював московським журналістом видання Der Spiegel і з початком кризи в Україні писав про кримських татар як гітлерівських колаборантів, про те, що наші Схід і Захід не мають спільного підґрунтя, і про те, що для Сходу привабливіша РФ, бо там вищі стандарти життя. Попри серйозну критику (наприклад, звернення представниці «Зелених» у німецькому Бундестазі Марілуїзе Бек), його статті друкувати не переставали. Часом проросійського сенсу репортажі та статті з'являлися в іншого журналіста цього видання – Моріца Гатманна.

На думку Боріса Райтшустера, працівника німецького видання Focus, який уже більш ніж 10 років живе та працює в Москві й від початку війни в Україні викриває безпосередню російську пропаганду та маніпуляції у пресі РФ, ті його земляки-медійники, що перебувають в Україні, на місці подій, виконують роботу на «відмінно». І це справді так. «Проблема у відсутності досвіду в журналістів, які або недовго перебували на місці, або там нові й, скажімо, не володіють чи погано говорять російською», – вважає він. І це питання стосується не лише української тематики, а й розуміння власне Росії. Адже від нерозуміння її режиму з'являється бажання дотримуватися старої позиції, яка все ще тримається стандартів біполярного світу і РФ як супердержави. Усе це й вилізлося назовні з початком Євромайдану, політичною кризою, а далі вже безпосередньо війною.

Важливо й те, що у ФРН велика російська діаспора. За деякими даними, російськомовного

населення там близько 5 млн. Зважаючи на давні історичні відносини між Німеччиною та Росією і нинішні бізнес-інтереси, їм вдалося вибудувати дієве лобі. Є безпосередньо фінансовані Московією інформаційні ресурси, як-от Stimme Russlands (радіо «Голос Росії»), видання Russland Heute, котре до березня виходило як додаток до видання Sueddeutsche Zeitung, відеоагенція Ruptly. Остання є не так джерелом інформування саме німецькомовного населення про Росію, як компанією, що надає відеоматеріали, зокрема, для російського пропагандистського каналу Russia Today. Попри те, чудова німецька та зв'язки не заважали запрошувати головного редактора Ruptly Івана Родіонова на ефіри до провідних ток-шоу ФРН на початку березня.

Участь у ток-шоу виявилася взагалі болючою темою для України, особливо на початку цієї кризи – в лютому та березні. З позиції Києва там виступали або німецькі зелені, або представники Європарламенту. Як зазначає у своєму дослідженні «Висвітлення кризи в німецьких ток-шоу» Фабіан Буркгардт, українці радше були «екзотикою». Серед тих наших співвітчизників, які часто бували і в Україні, і в Німеччині та взяли участь у таких телепрограмах, можна назвати хіба що журналістку «1+1» Наталію Фібриг та історика Володимира Перепаду, запрошували також музиканта Юрія Гуржія, який уже давно живе у ФРН, та представницю німецьких «піратів», уродженку Києва Маріну Вайсбанд. Така ситуація навіть призвела до того, що посольство України в Берліні звернулося до одного ток-шоу із проханням запросити на ефір тодішнього посла, а нині міністра закордонних справ Павла Клімкіна, оскільки ситуацію в нашій країні висвітлювали однобічно.

Понад те, участь у телепередачах такого роду не завжди мала добрі наслідки. За даними джерел **Тижня**, безліч листів і повідомлень із погрозами чи неприємного змісту отримують деякі німецькі журналісти, які займають активну проукраїнську позицію в нинішній ситуації, та учасники ток-шоу.

ЗМІНА КУРСУ

Катастрофа малайзійського літака на Сході України і припущення, що його збили або військові РФ, або терористи з допомогою російської сторони, радикально змінили хід думок німецьких медіа. Варто лише згадати заголовки й заклики видань. «Негайно зупиніть Путіна», – писав доволі стриманий завжди Der Spiegel. «Покажіть силу», – закликав ЄС у своїй статті для Frankfurter Allgemeine Zeitung журналіст Райнгольд Везер. «Брутальні поспіаки Путіна»,

ЗВАЖАЮЧИ НА ДАВНІ ІСТОРИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ ТА РОСІЄЮ І НИНІШНІ БІЗНЕС-ІНТЕРЕСИ, РОСІЯНАМ ВДАЛОСЯ ВИБУДУВАТИ ДІЄВЕ ЛОБІ

– характеризував терористів на Сході України журнал Focus.

Разом із тим за дев'ять місяців багатьом журналістам, які постійно займалися українською темою, вдалося розібратися бо-дай частково у місцевій історії та наростити базу контактів, деякі німецькі телевізійні компанії навіть задумуються про започаткування окремих корпунктів у Києві. Результатом такої якісної роботи можна вважати й останнє опитування, проведене компанією Infratest dimap на замовлення каналу ARD, під час якого 80% німців заявили, що Росія великою мірою відповідальна за ескалацію збройного протистояння на Сході, а 70% вважають, що реакція ЄС у вигляді санкцій є правильною (див. «Роль Німеччини та ЄС у конфлікті в Україні»).

Утім, перевага, яка нарешті з'явилася на українському інформаційному боці, не означає, що можна більше нічого не робити. Літні канікули закінчатся, і німецькі ток-шоу знову повернуться на екрани, тема нашої країни доти нікуди не зникне, тому важливо якісно працювати в інформаційному напрямі. Є вітчизняні науковці, експерти, які розмовляють німецькою і не бояться публічності, активним має бути й новий посол. Тоді український пасьянс не розкладатимуть усі, окрім нас. ■

У Німеччині є безпосередньо фінансовані Московією інформаційні ресурси, як-от Stimme Russlands (радіо «Голос Росії»), видання Russland Heute, котре до березня виходило як додаток до видання Sueddeutsche Zeitung, відеоагенція Ruptly. Остання є не так джерелом інформування саме німецькомовного населення про Росію, як компанією, що надає відеоматеріали, зокрема, для російського пропагандистського каналу Russia Today

На Західному фронті зміни

Гроші і агресивна пропаганда не допомагають Росії відбілити власні дії в англосаксонському світі. Україна ж мусить активніше доносити свою позицію усіма мовами

Автори:

Ганна Трегуб, Анна Корбут

Перша топова п'ятірка американських друкованих ЗМІ, до якої належать такі видання, як The New York Times, Washington Post, New York Post, Los Angeles Times, USA Today, Wall Street Journal, за винятком загальнонаціонального тижневика Daily News, принаймні на своїх інтернет-сторінках мають окремі рубрики, присвячені Україні та українській кризі. Питання нинішнього російсько-українського збройного конфлікту посідає чільне місце не лише у стрічках новин, а й як найгарячіша тема для аналітики та обговорення поряд із нинішньою ситуацією у секторі Газа, Сирії та Іраку. І, безперечно, не можливо уникнути того факту, що фахове експертне середовище, яке пише і коментує ситуацію в Україні, не є однорідним і не має консенсусу чи певного загального status quo щодо реакції на перебіг подій на Сході України.

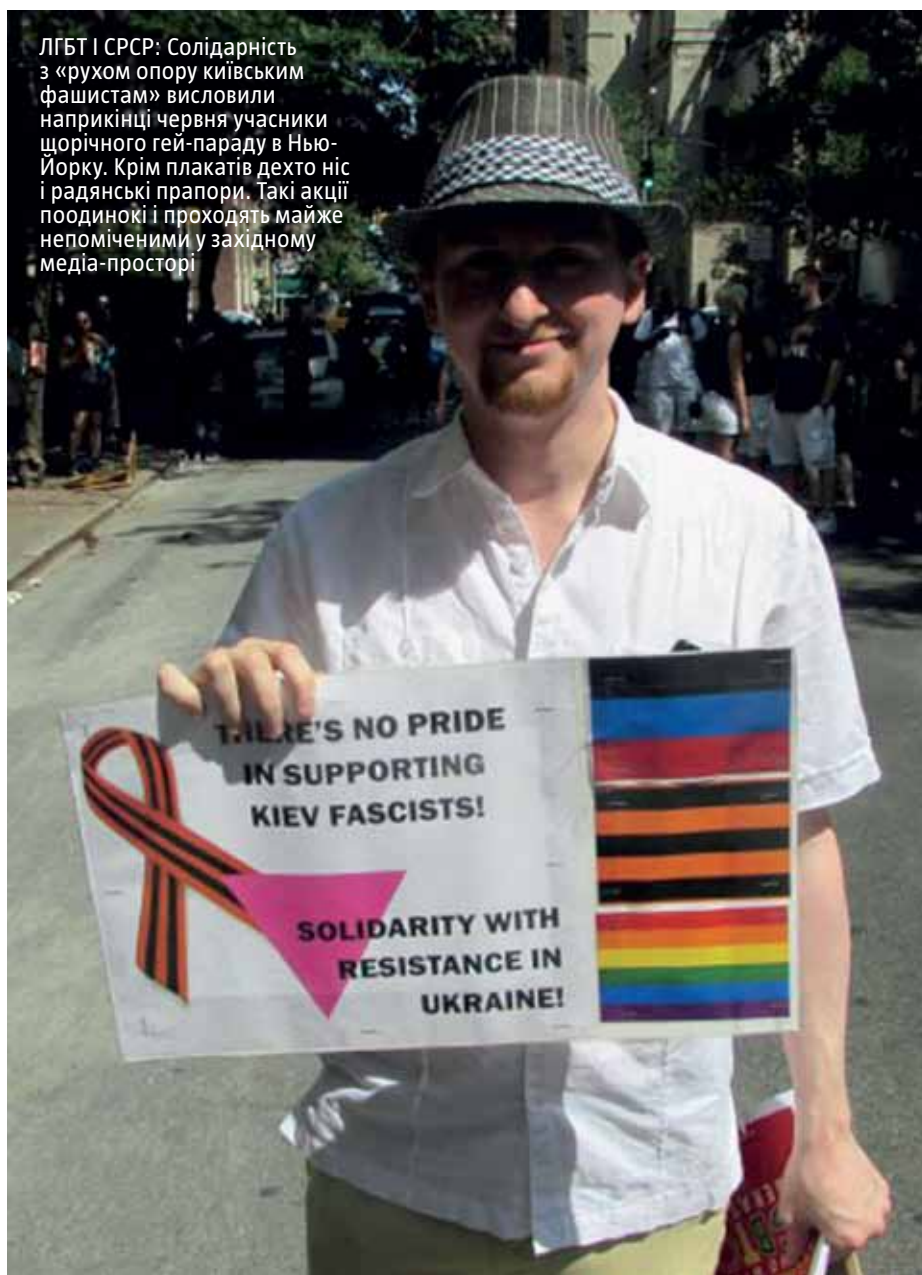
Експерти – це один із вагомих фронтів інформаційного протистояння з тієї простої причини, що вони є виразниками думок і суджень, які мають цінність як для політиків, що приймають рішення і опікуються зовнішньою політикою США або Великобританії, так і для активного прошарку громадян. Явного протистояння проукраїнських і проросійських експертів у Північній Америці та Сполученому Королівстві немає. Радше йдеться про ситуацію ведення судів у Давньому Римі: чий адвокат красномовніший, відоміший, авторитетніший, той і виграє у судових слуханнях.

З НАШОГО БОКУ БАРИКАД

Серед фахівців з української проблеми дійсно є політичні аналітики, які спеціалізуються на питаннях Росії або Євразії, але називати геть усіх «знавцями Росії», і зокрема тих, що знають цю країну здалека, мабуть, буде не зовсім коректно. Тут варто зауважити, що російсько-український збройний конфлікт не розглядається сам по собі, а як частина складніших і ширших геополітичних та геоекономічних процесів у світі.

Потужними і авторитетними коментаторами, які намагаються це робити неупереджено, є ек-

ЛГБТ і СРСР: Солідарність з «рухом опору київським фашистам» висловили наприкінці червня учасники щорічного гей-параду в Нью-Йорку. Крім плакатів дехто ніс і радянські прапори. Такі акції поодинокі і проходять майже непоміченими у західному медіа-просторі

перти з Атлантичної ради і суміжних із нею аналітичних інституцій, зокрема посол США в Україні у 2003–2005 роках Джон Гербст, який нині є директором Євразійського центру Діну Патріча, а також виконавчий віце-президент Атлантичної ради Деймон Вілсон, до яких по коментарі звертаються як згадані вище топові видання Північної Америки, так і авторитетні телеканали та інформагенції на кшталт CNBC, MSNBC, Bloomberg, Fox, Reuters тощо.

Рідше посилаються на експерта Центру з нерозповсюдження ядерної зброї Монтерейського інституту міжнародних відносин у Вашингтоні, члена Міжнародного інституту стратегічних досліджень і фахівця з військових та оборонних питань Роберта Нуріка. Ще одним потужним аналітичним центром, до якого американські медіа звертаються по коментарі, є Інститут Кеннан Центру Вудро Вільсона у Вашингтоні.

Найактивнішими тамтешніми коментаторами є власне його чинний директор Метью Рожанський та його заступник Вільям Померанц. Ці експерти мають багаторічний досвід роботи і особистої присутності в Україні. Також у згаданому контексті експертів, які є політичними аналітиками, треба зазначити директора російських і євразійських програм, старшого наукового співробітника Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS) Семюеля Чарапа, який активно пише аналітичні статті для The Washington Post, The National Interest, The New York Times. Серію аналітичних статей, присвячених важливим нюансам сучасних соціоекономічних реалій в Україні для журналу The American Interest, опублікував директор Freedom House Девід Кремер. Окремо від політичних аналітиків, так чи інакше задіяних у формуванні і реалізації зовнішньої політики США, ситуацію в Україні коментує всесвітньвідомий історик Тімоті Снайдер, знавець не так Росії, як історії Радянського Союзу і України, та Ен Еплбаум, яка майже щотижня пише для The Washington Post колонки на теми, дотичні до української кризи.

Серед британців фахівців з українського питання значно менше, очевидно, в силу історичних причин краще знатися на Ро-

сії, а не країнах довкола неї. Хоча і Times, і The Economist так само, як інші солідні британські видання, слідкують за перебігом подій на Сході України, бо це топова тема сучасності. У експертному полі спостерігаємо ту саму картину, що і в США: експерти, які об'єктивно висловлюються щодо української кризи, принаймні чітко знають, де Україна знаходиться на мапі світу, та її історію. Серед британських політологів, до яких медіа звертаються по коментарі, варто згадати Ендрю Вілсона з Європейської ради з міжнародних відносин (ECFR) та старшого наукового співробітника Центру європейських політичних досліджень (CEPS) Майкла Емерсона. Окрему когорту коментаторів складають британські історики, зокрема Тімоті Гартон Еш. Усі вони так чи інакше бували в нашій країні. А загалом тут, як у будь-якій галузі, справжніх фахівців небагато.

СКАЖИ МЕНІ, КОГО ТИ ПІАРИШ...

Тих, натомість, хто просуває імідж Росії на англomовному Заході, можна умовно поділити на дві категорії: проплачені професійні PR-агенції та експерти, які, втім, не надто афішують цю свою діяльність, і експерти, журналісти чи редактори, які з причини власних політичних чи історичних переконань або через поверхневе бачення ситуації в Україні та Росії стають на бік останньої. Якщо раніше, на початку українського Майдану, такі прихильні до Росії думки доволі часто з'являлися в американських і британських ЗМІ, то подальша відверта брехня російських медіа, репресії проти преси й інакodomства всередині країни та агресія зовні, а особливо збиття малайзійського пасажирського літака, звели це все до мінімуму. «Після збитого літака громадські настрої, звісно, дуже серйозно змінилися, – коментує британський публіцист Пітер Померанцев. – Але геніальність російської пропаганди ось у чому: ті, хто підтримує російську позицію, не обов'язково проросійські, їм не потрібно говорити, що Росія хороша... А пропаганда не намагається посяннити Росію – вона просто ловить якісь речі і підживлює їх».

«2006 рік став знаменним в історії посткомуністичної Росії і в

кампанії президента Путіна, метою якої було домогтися, аби країну знову визнали достойним гравцем на світовій арені», – напише британський журналіст Анґус Роксборо у своїй книзі The Strongman («Залізний Путін») після трьох років роботи консультантом Кремля в питаннях зв'язків із громадськістю і роботи західних ЗМІ в команді американської PR-агенції Ketchum.

Сьогодні на сайті Ketchum Inc. згадок про якісь послуги Кремлю, чи будь-яким іншим, не лише російським урядовим структурам, не знайти. У її портфоліо – опитування споживачів про те, якої професії має бути нова лялька Барбі, реклама їжі і носових хусточок. Хіба що у нудних реєстраційних документах, поданих агенцією у 2007 році до американського Департаменту юстиції, видно, що Ketchum Inc. надає російському уряду «консультації з питань PR, послуги з лобіювання і підтримку у зв'язках зі ЗМІ», таку підтримку має і «Газпром експорт». Посилаючись на ProPublica, неприбутковий незалежний ньюзрум, що проводить журналістські розслідування, автор статті «Американські директори, що працюють від імені Путіна» (Here Are The American Executives Who Are Working On Behalf of Putin) у Business Insider стверджує, що з середини 2006-го до середини 2012-го року Ketchum отримала близько \$23 млн у вигляді винагороди за послуги і коштів на покриття витрат на свій російський рахунок, і ще \$17 млн за роботу з «Газпром експорт».

У одному зі своїх інтерв'ю Роксборо сказав, що «робота Ketchum полягає в підготовці аналітики преси, написанні тез для інтерв'ю і прес-релізів, влаштуванні закордонних візитів для міністрів і, дуже нечасто, розміщенні колонок» у ЗМІ. Так, у вересні 2013-го року в The New York Times вийшла колонка Владіміра Путіна, що викликала величезний резонанс у політичних і медійних колах. У «Заклику до обережності з Росії» російський президент намагався донести свою думку щодо конфлікту в Сирії «безпосередньо до американського народу та політичних лідерів». «Потенційний удар проти Сирії з боку США [...] призведе до ще більшої кількості невинних

За результатами дослідження Pew Research Center,

81%

поляків сприймали Росію негативно навесні 2014 року, порівняно з

54%

у 2013-му. Британці торік ділилися майже порівну:

38%

мали про неї позитивну думку, а

39%

– негативно. Цього року відповідне співвідношення –

25% на 63%

Серед українців, понад 8 з 10 у 2011 році ставилися до Росії позитивно. Сьогодні таких людей в Україні – всього

35%

в Росії ж

83%

сказали, що довіряють зовнішній політиці свого лідера – два роки тому рівень підтримки становив

69%

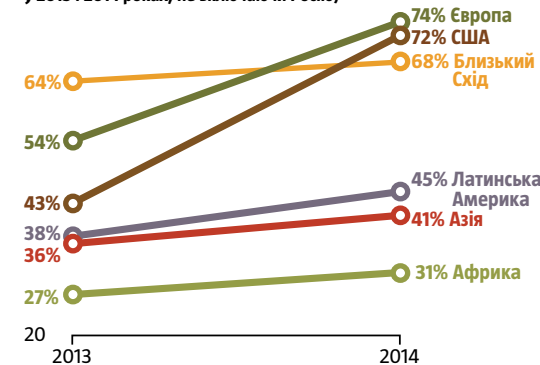
жертв і ескалації, – писав він. – [...] Удар може спровокувати насили́я і нову хвилю тероризму. [...] Він здаген порушити рівновагу цілої системи міжнародного права і порядку». Тоді старша віце-президент із зовнішніх зв'язків агенції Ketchum Джекі Бертон прокоментувала журналістам іншого американського видання, The Daily Beast, що «колонку справді написав президент Путін, а від його імені на розгляд до The New York Times подала Ketchum». Речниця видання підтвердила участь PR-агенції у розміщенні матеріалу. Трохи більше, ніж півроку по тому, війська Путіна опинилися в Криму. І коли у березні журналісти видання The Daily Beast запитали Ketchum про реакцію її партнерів на вторгнення військ її клієнта на територію іншої держави, старша віце-президент із зовнішніх зв'язків Дана Стамбауг відповіла, що на цей час агенція не консулює Путіна щодо України чи будь-яких інших зовнішньополітичних питань. «Це їхня стандартна відповідь, і завжди такою була, – коментує Роксборо у розмові з кореспондентом The Daily Beast. – Їхній контракт же, очевидно, спрямований на те, щоб робити Росію більш привабливою для інвесторів, а це, звісно, передбачає маскуванню проблем, що роблять її непривабливою: порушень прав людини, вторгнення в сусідні країни тощо».

Це не єдиний приклад відбілювання іміджу Кремля і Росії на Заході. Власне, коли Майдан в Україні тільки набирив оберті́в, у західних ЗМІ доволі часто з'являлися матеріали – здебільшого авторські колонки, де посилено акцентувалася присутність озброєних радикалів на Майдані, причини конфлікту пояснювалися внутрішніми проблемами України і підкреслювалася непричетність до нього Росії, а також лунали закиди, що Захід намагається втягнути Україну у свою сферу впливу всупереч інтересам Росії, натомість Україні необхідно зберігати нейтралітет. «Роль Вашингтона в Україні та його підтримка неонацистів режиму має вагомий наслідок для решти світу, – писав у травневій колонці в британському Guardian журналіст і документаліст Джон Пінджер. – Нині, коли Східна Європа і Балкани є військовими форпостами

Росія втрачає популярність

За результатами останнього опитування Pew Research Global Attitudes Project, негативне сприйняття Росії та недовіра до Володимира Путіна зростає у Європі, США та на Близькому Сході

Середнє негативне сприйняття Росії (серед 35 країн, опитаних у 2013 і 2014 роках, не включаючи Росію)

За даними «Опитування настроїв у світі», проведеного навесні 2014 року, Pew Research Center

НАТО, останню «буферну державу» на кордоні з Росією – Україну – розривають фашистські сили, випущені США і ЄС. Ми на Заході зараз підтримуємо неонацистів у країні, де українські нацисти підтримували Гітлера».

Інший британський журналіст Сьюмас Мілне у блозі на тому самому ресурсі говорив: «На поріг війни Україну підготовхнула не Росія: спроба затягнути Київ до західного табору шляхом вигнання обраного лідера зробила конфлікт неминучим». «Тут доволі велика група євроскептиків, які ненавидять ЄС, його постійне розширення, – пояснює Пітер Померанцев. – А це теж піджив-

АНГЛОМОВНЕ ФАХОВЕ ЕКСПЕРТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ, ЯКЕ ПИШЕ І КОМЕНТУЄ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ, НЕ Є ОДНОРІДНИМ І НЕ МАЄ КОНСЕНСУСУ ЩОДО РЕАКЦІЇ НА ПЕРЕБІГ ПОДІЇ

лює проросійську лінію, зокрема розмови про вину ЄС в українській кризі, бо той вирішив затягнути Україну до свого табору. Є ще ліві, які у всьому звинувачують Америку. А редакторам потрібен плюралізм думок, тож вони і шукають різні голоси». Тим часом Daily Telegraph, яке входить до п'ятірки британських видань з найбільшим накладом, навесні на своєму сайті розмістило рекламу сторінки Russia

Beyond the Headlines – онлайн-ресурсу, що публікується «Російської газетою». Це подавалося як реклама, але пересічному читачеві з першого погляду важко було відрізнити її від Daily Telegraph, бо рекламна сторінка зливалася з форматом видання. Топовий матеріал на тій рекламній сторінці вийшов під заголовком «Телемарафон Путіна: вистава одного актора чи новий підхід до діалогу?», а заголовки і лідри до інших матеріалів спокійно та грамотно інтерпретували позицію Росії і події навколо неї у позитивному світлі. Сьогодні на добре оформленому і написаному грамотною англійською мовою сайті Russia Beyond the Headlines новини стосовно подій в Україні подаються дозвано і без істерик, властивих, зокрема, російським каналам, спрямованим на внутрішнього споживача. Однак виходять вони під заголовками на кшталт: «Атака на хімічний завод може призвести до екологічної катастрофи», «400 українських військових перетнули російський кордон у пошуку притулку», «Рух «Матері Росії» закличуть очільника ООН допомогти припинити війну в Україні», «Використання Україною фосфорних бомб проти мирних громадян – факт».

СКАЗАТИ СВОЮ ПРАВДУ

Зрозуміло, що основна зброя Росії у інформаційній війні проти опонентів і за виправдання власної політики – організованість і гроші. Але будь-яка пропаганда має свої межі. «Якщо здається, що я уїдливий, це частково тому, що годину переглядав новини на російському телебаченні, – каже Роксборо у розмові з журналістом The Daily Beast. – Уявляю собі, як мої колишні колеги по Ketchum хапаються за голову – ну, може, й ні, бо не розуміють російської. Але вони відверто безсилі вплинути на те, як працює новинна машина Кремля». «А Україна – далеко не всі розуміють, що це і як це, – коментує Пітер Померанцев. – Їй обов'язково потрібно боротися за громадську думку на Заході. З одного боку, активніше залучати проукраїнських лідерів громадської думки, академіків тут. З іншого – надихати, показувати, що «країна вдалася». ■

Антиукраїнський легіон

Війна в Україні змінила тактику та стратегію проросійських кіл у Франції. Якщо раніше імідж України у вигідному для Кремля світлі намагалися формувати кілька перевірених бійців ідеологічного фронту, нині на авансцені бачимо колекцію новачків – від класичних збудників спокою до вербувальників найманців

Автор:
Алла Лазарева,
Париж

Політична імітація не терпить та не сприймає чужого успіху. Щойно активістів паризького Євромайдану почали дедалі частіше запрошувати у прямі ефіри на радіо та телебачення, опоненти сформували контрпропозицію: регулярні мітинги «За мир в Україні» біля фонтану Безвинних. Організатори наголошують, що «місце обрано не випадково»: фонтан стоїть на місці церкви, збудованої в пам'ять про невинних немовлят, закатованих біблійським царем Іродом. Аналогія, бачимо, прозора. Невинні діти, згідно з виступами учасників заходу, помирають на Сході виключно від рук української армії та учасників українських добровольчих батальйонів.

Провідна вимога таких демонстрацій під егідою «Громадського комітету за мир в Україні» – негайне припинення бойових дій. Не важко вгадати адресата – усі звернення керуються лише до офіційного Києва. На сепаратистів, задля годиться, також часом посилаються. Але тільки не на Москву. У дискурсі борців за мир у всьому світі Росії просто нема. «Брехня – це не викривлення фактів, а вибіркове проголошення своєї позиції», – нещодавно здивував ремаркою посол РФ в Організації Об'єднаних Націй Віталій Чуркін. За таким сценарієм все і відбувається.

Якось не дивно, що «Громадський комітет за мир в Україні» в Парижі очолює уродженець Москви та фахівець із пи-

Як проросійські активісти у Парижі вербують «добровольців» для війни на Донбасі можна побачити тут:

тань Росії Георгій Шепелев. «Викладач паризького Інституту східних мов» – підписує він свої запрошення на мітинги. Але, як з'ясував **Тиждень**, у цьому престижному навчальному закладі Шепелев не працював і дня. Натомість відкриті джерела засвідчують його докторантом зовсім іншого університету – «Париж 8», що має репутацію інтелектуального приюту крайніх лівих. Не варто, звичайно, узагальнювати, але велика частина тамтешніх студентів та викладачів поділяють активні антиглобалістські та різноманітні антиамериканські погляди.

На мітингах біля фонтану Безвинних можна побачити чимало ультралівих активістів. Але не тільки. Слово беруть місцеві депутати крайнього правого Нацфронту та сувереністи з дуже специфічної радикальної організації «Континентальна єдність». Її активісти, не ховаючись, шукають добровольців до «інтернаціональних бригад» – воювати на Сході України. Від-

разу після ультраправих виступають комуністи. І не комізнять. Усі ці нові речники – «за негайне зупинення воєни в Україні», хоча мало хто з них бодай трохи орієнтується в українських реаліях.

«В Україні – страшне життя, – захинається емоціями тітонька років 50-ти. – Моя сестра живе в Чернігові. Вона не може поїхати з міста, бо її силоміць мобілізували, як лікаря. Моя племінниця не ходить до школи, бо боїться...» Всі, хто був у Чернігові або в будь-якому іншому українському місті, яке не зачепила війна, знають, що до школи ходити безпечно, а цивільних лікарів ніхто на садовити на підписку про невиїзд. Але правда нікого не обходить. Перехожі реагують на істеричний тон, зупиняються, дослухаються. На щастя, мало хто з них розуміє російську.

Хлопців, чия зовнішність бодай трохи нагадує слов'янську, симпатиками «Континентальної єдності» обережно розпитують, чи не хотіли б вони «допомогти донбаському народу». Радять «не їхати воювати без підготовки», а звертатися до них. «Континентальна єдність» доправить до «надійних людей».

Давній знайомий, колишній вояк французького Іноземного легіону, розповів на умовах анонімності, що до нього зверталися «підозрілі типи, імовірно, з російських силовиків». Пропонували від €6 тис. до €10 тис. за «роботу на Донбасі». На боці сепаратистів (читає Росії).

Інформаційна війна проти України здійснюється, звичайно, не лише на вулиці. Телешоу дарують радість регулярних зустрічей з таким собі Дімітрієм де Кошко – головою асоціації «Франція–Урал». Квитанції на оплату її послуг були знайдені, зокрема, в документальній базі Межигір'я. Відверто промосковський дискурс озвучують економісти Жак Шапір та Еманюель Тодд, історики Марк Ферро та Джон Лафленд, журналісти П'єр Лоррен та Александр Адлер... Все це давні опоненти самого права України на незалежну державу. В умовах війни слово ще більше стає зброєю. Воно вимагає з українського боку повноцінної, адекватної та дієвої протидії. ■

Люстрація за океаном

Чергова хвиля люстраційних вимог нині охоплює Київ. Але процес очищення має відбутися не тільки в державних органах України, а й серед діаспори в Сполучених Штатах

Автор:
Зенон Завада

Замість спостерігати за політичною драмою в Україні з попкорном у руках українська громада США повинна закусувати рукава й усувати негідників з керівних посад по свій бік океану. Західні діячі, прямо чи опосередковано пов'язані з режимом Януковича, повинні не лише бути засуджені спільнотою, а й позбавлені впливових позицій, доки вони не завдали ще більшої шкоди Україні, насамперед її іміджу на Заході.

ВІДБІЛЮВАЧ ЯНУКОВИЧА

Найочевиднішим претендентом на діаспорну люстрацію є Адріан Каратницький, який увійде в історію через свої широку й безсоромну підтримку та виправдовування дій Адміністрації Януковича. Варто звернути увагу на кілька шматочків «мудрості» від цього самоспеченого гуру, який і надалі представляє себе об'єктивним аналітиком української політики і все ще публікується

в найкращих виданнях світу, як-от Wall Street Journal. Із під пера цього автора вийшло стільки лестощів на адресу екс-президента і його команди, що переповідати забракне місця (очі очі можуть ознайомитися з повним архівом публікацій тут: atlanticcouncil.org). Проте варто зосередитися на твердженнях Каратницького, що Янукович ніколи не вдасться до диктаторських, авторитарних методів.

Найочевиднішим претендентом на діаспорну люстрацію є Адріан Каратницький, який увійде в історію через свою широку й безсоромну підтримку та виправдовування дій Адміністрації Януковича

Відразу після приходу останнього та його соратників до влади Каратницький запевняв нас, мовляв, «п'ять років у диких політичних джунглях навчили їх, що світ не закінчується після демократичної ротації влади, а сама ротація також не загрожує нічим статкам». Уже у травні 2010 року, коли авторитарний шлях, обраний новим «гарантом», був очевидний для всіх об'єктивних політичних експертів, дописувач звинуватив тих, хто критикував уряд за авторитаризм і диктатуру, в розпалюванні істерії.

Він скаржився, що «замість отримати визнання за покращення стану справ і позитивні економічні кроки, Янукович знає дедалі більшої міжнародної критики». «Коротше кажучи, має місце цунамі статей, які стверджують, що Україна стане васалом Росії на чолі з не-

стриманим тираном, який захопив контроль над більшістю ЗМІ», – написав Каратницький у травні 2010-го.

Незважаючи на згадане «цунамі» думок, політичний «експерт» із Атлантичної ради вирішив натомість зосередитися на «відкритості для критики» Януковича «і його готовності виправляти помилки», як людини, що не захоче «ставати другорядним керівником російської провінції». «Моє спілкування з усім українським політикумом протягом останніх двох десятиліть дає підстави вважати, що, за винятком культурної та мовної політики, команда Януковича загалом на правильному шляху».

Коли тодішній президент демонстрував свою схильність до насильства, Каратницький виправдовував його, переконуючи, що той «суворо дорікнув» міністру внутрішніх справ Віталієві Захарченку «за перегини в поводженні міліції на демонстраціях». Що стосується останнього, то він був частиною оточення президента з «добре освічених, високопрофесійних 30–40-річних», переконував Каратницький, ніби використовуючи вислів просто з листа парних вказівок Партії регіонів. Сумнозвісні кримінальні звинувачення в пошкодженні бруківки Майдану бачаться «спрямованими на нібито завдані столичній центральній площі збитки й не є масштабними переслідуваннями лідерів та учасників протестів». «Можливо, вони забагато протестують, – зухвало написав Каратницький про критиків Януковича. – Побоювання підтримованого Росією відродження авторитаризму, ймовірно, не справдяться».

Він співав похвали «гарантові» навіть під час політично вмотивованого переслідування Юлії Тимошенко, бо ж той дозволив їй поїхати до Брюсселя, й убачав у цьому позитивну «ознаку змін». Підтримка з боку Каратницького набула менш зарозумілого тону, щойно головного політичного суперника Януковича кинули до в'язниці. Але «експерт» і далі правив своєї, шкодуючи, що «переслідування пані Тимошенко затьмарило значний по-

ступ прогресу», зокрема зниження податків, скорочення державних субсидій і боротьбу з корупцією.

Аж до гіркої розв'язки Каратницький не міг вичавити із себе слово «авторитарний», усе ще пом'якшуючи будь-яку критику й називаючи свого поваленого героя «напіваавторитарним» правителем. Незважаючи на критику Януковича тепер уже за відхід від західних цінностей, Каратницький не перестав страждати на фантомні болі. Адже він довго виправдовував людину, яка була дуже схожа на його клієнта, хоча і заперечував будь-які прямі чи опосередковані фінансові зв'язки з Партією регіонів чи її спонсорами. Виправдання в Каратницького, як і в регіоналів, банальні та передбачувані. Він повідомив мені електронною поштою, що був критичний до

КОЛИ ЯНУКОВИЧ ДЕМОНСТРУВАВ СВОЮ СХИЛЬНІСТЬ ДО НАСИЛЬСТВА, КАРАТНИЦЬКИЙ ВИПРАВДОВУВАВ ЙОГО, ЩО ТОЙ «СУВОРО ДОРІКНУВ» МІНІСТРУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ВІТАЛІЄВІ ЗАХАРЧЕНКУ

Януковича, коли той відмовився від курсу на інтеграцію із Заходом.

Тільки в грудні 2012-го (більш ніж через рік після ув'язнення Тимошенко!) він «почав посылати попереджувальні сигнали», коли вони були очевидні мільйонам людей ще у 2004 році, а всім об'єктивним політологам – принаймні до літа 2010-го. «Я щиро вважав, що Янукович зрозумів під час Помаранчевої революції: українська громадськість не допустить узурпації влади. Я помилявся», – написав він мені наприкінці липня. Справді, помилявся, ще й як! Настільки, що більшість його тверджень у понад десятку статей була фарсом, як під час їх створення, так і в ретроспективі. ▶

Але гра у «широ віруючого» не виправдовує нікого, хто підтримував Партію регіонів. Зіткнувшись зі свідченнями корупції, вбивств та інших злочинів донецького клану ще у 2005-му, Каратницький, за словами професора Тараса Кузя з Альбертського університету, наполягав, що цьому нема «жодних доказів».

ЗАМКНЕНЕ «ПОМАРАНЧЕВЕ КОЛО»

Відразу після Помаранчевої революції Каратницький узяв інтерв'ю в Ріната Ахметова, опублікувавши схвальну статтю про нього у Wall Street Journal. Тоді ж таки заснував тепер уже не існуюче «Помаранчеве коло», організацію лідерів української діаспори, що присвятили себе «координуванню друзів демократичної України». Цікаво, що серед прихильників «Кола» була Донбаська паливно-енергетична компанія (нині ДТЕК), яка належить Ахметову. Це спонсорство – єдиний доведений фінансовий зв'язок між Каратницьким та будь-ким із донорів Партії регіонів. Однак він і досі заперечує фінансові взаємини з олігархом. Тепер ми бачимо, яким «другом» демократичної України є Ахметов, котрий дозволив сепаратистам і російським солдатам тероризувати й убивати людей на його рідному Донбасі. В тому самому краї, заборона ходити яким була б найболючішою санкцією для нього. За іронією ці слова Ахметов сказав у грудні.

Але, беручи до уваги нібито кримінальне минуле останнього (кажу «нібито»), бо документальні фільми, журналістські розслідування та книжки, очевидно, не є достатніми доказами для Каратницького), покровителі «Помаранчевого кола», зокрема канадський бізнесмен Джеймс Темерті, не мають бути здивовані тим, як він обійшовся з терористами.

Як Каратницький пояснює свою підтримку Адміністрації Януковича? Наполягає, що його тексти були «книжкою». Справді, багато з його похвал тодішньому президентові та команді завбачливо пом'якшені легкою критикою, наприклад, недостатніх дій у

культурній сфері (безпечна зона: згадаймо зневагу Партії регіонів до цих питань). Але балансування, яке автор намагається видати за проникливий аналіз, радше нагадує заплутування слідів. Намагаючись відбілити Януковича, він часто робив суперечливі твердження. Кінцевий продукт нерідко мав комічний вигляд. «Незважаючи на використання адміністративного ресурсу й нерівні умови, політичний плюралізм в Україні існує», – пише Каратницький після тюремного ув'язнення Тимошенко та шахрайських парламентських голосувань.

«Доказів корупції та кумівства більш ніж достатньо», – стверджував «експерт» лише через рік після вихвалення Януковича за «масштабні висунення звинувачень чиновни-

аналітичного центру, печатка схвалення якого надає легітимності людині, котра у кращому разі є найманцем. Якщо автору ніколи не платили, то його статті свідчать про некомпетентність.

Неймовірно, але Атлантична рада цілком задоволена його роботою. Проігнорувавши мої запитання про те, як Каратницький дістав посаду і якою може бути процедура його усунення, речниця ради Талін Ананян натомість переслала мені заяву її президента й головного виконавчого директора Фредеріка Кемпе. «Адріан Каратницький широковідомий як один із провідних експертів щодо України, – пише той. – Ми пишаємося діяльністю команди Атлантичної ради, зокрема й Адріана, яка сприяє утвердженню свободи, суверенітету й територіальної цілісності України».

Як бачимо, керівництво наукової організації досі не розуміє небезпеки, яку становить Каратницький. Адже люди, мало обізнані із ситуацією в Україні, можуть справді почати довіряти нісенітницям, які він видає з її схвалення за аналітику. Нездатність достатньо швидко зрозуміти правду про діячів на кшталт Януковича та Ахметова, зокрема й через димову завісу, створену такими як Каратницький, може мати трагічні наслідки. Адже це дає змогу накопичувати достатню владу, щоб завдати непоправних утрат країні, як це було із трагічною загибеллю людей на Євромайдані й триває донині на Донбасі. Не перестаючи виступати як експерт, Каратницький становить загрозу об'єктивному політичному аналізу українських подій. А останній гостро необхідний у час, коли російська пропагандистська машина щодня продукує неймовірну кількість брехні. Загрожує такий «аналітик» і поінформованості діаспори, яка довірила неуспішному проєкту «Помаранчеве коло» \$10 тис.

Якщо Каратницький рекламував один авторитарний уряд, то ніщо не завадило б йому запропонувати свої послуги й іншому кланові.

У СВОЇХ БІДАХ ФІРТАШ ЗВИНУВАЧУЄ УРЯД США – ТОЙ САМИЙ, КОТРИЙ ДІАСПОРА НАМАГАЄТЬСЯ ПЕРЕКОНАТИ НАДАВАТИ БІЛЬШЕ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ

кам у корупції». Мабуть, такі не вельми «масштабними» вони були.

Звісно, з погляду об'єктивного політичного аналізу, якщо Каратницькому не платили за таку підтримку Адміністрації, то він прогавив ідеальну можливість заробити непогані гроші за свій «аналіз». Але зараз він сподівається залишити все це в минулому. Після Євромайдану – виступав із промовами в Гарвардському університеті й Технологічному інституті моди на Мангеттені, коментуючи причини падіння Януковича. Окрім того, Каратницький публікується й надалі у виданнях Wall Street Journal та New Republic, куди тепер пише про війну на Донбасі. Зазвичай люди, діяльність яких має всі ознаки роботи оплачуваного піарника, не можуть виступати як об'єктивні політичні аналітики в таких престижних ЗМІ. Однак йому це вдається як старшому науковому співробітнику Атлантичної ради, шанованого вашингтонського

Майкл Савків-молодший, президент Комітету США з Голодомору, відмовився відповісти, чи поверне його організація

\$2,5 млн

добровічного внеску пана Фірташа на будівництво Меморіалу жертвам Голодомору у Вашингтоні

Борис Гудзяк – один із лідерів діаспори, який потрапив у тенета Фірташа

ТІНЬ ФІРТАША

Серед тих, чиї зв'язки з режимом Януковича простежуються чіткіше, – колишня перша леді України Катерина Ющенко. Ще в жовтні 2013 року вона та її чоловік були почесними гостями святкового бенкету, організованого Українсько-американським архівом і музеєм Детройта. Зрозуміло, що організатори прийому у відчаї. Їхній науково-культурний заклад – у місті Гемтремк, анклаві неподалік центру Детройта, який є територією бойових дій, не менш небезпечною за сучасний Луганськ. Привернути увагу такої казково багатой людини, як Катерина Ющенко, є для них однією з небагатьох надій на фінансування музею.

Але для тих із нас, хто мешкає в Україні, подружжя Ющенків є людьми, які об'єдналися з Януковичем, щоб перемогти Юлію Тимошенко на президентських виборах 2010-го. Нагородою за цей нечестивий союз стало право жити на розкішній державній дачі в Кончі-Заспі відразу після перемоги останнього. Є сенс підозрювати, що відбувся такий обмін, бо подружжя Ющенків виїхало звідтіля приблизно тоді, коли Янукович утік з України. Жити на обійсті, утримання якого обходиться зубожілій країні у \$3,75

млн за рік, маючи при цьому кілька власних розкішних резиденцій, бачиться певним ступенем жлобства. Але отримання дачі як частина політичної домовленості з особою, що намагалася стати диктатором, понівечивши у процесі тисячі людей, є абсолютно огидним. Ніяке носіння вишиванок та демонстрація власної шароварщини цього не змінить. Українсько-американський архів і музей Детройта повинен позбутися своїх зв'язків із подружжям Ющенків, як і будь-яка інша діаспорна організація. Окрім того, лідерам діаспори час визнати власні помилки й очиститися від усіх контактів зі спонсорами кривавої Партії регіонів та співучасниками їхніх злочинів.

На жаль, забагато діаспорських публічних осіб є відкритими до політичних домовленостей і щедрих пожертв від таких людей, як Дмитро Фірташ, ще один фінансовий благодійник ПР. Тепер вони виправдовуються так само, як Каратницький, стверджуючи, що не мають докорів сумління, бо ж спонсори регіоналів не були визнані злочинцями в судах. Мабуть, таких фактів, як, наприклад, визнання Фірташем відносин із російським бандитом Семеном Могилевичем, номером один у списку осіб, розшукуваних ФБР,

замало, щоб викликати їхнє занепокоєння. Звичайно, ці діячі з діаспори не очікували, що офіційний Вашингтон найближчим часом «забруднить» досі нібито чистий імідж Фірташа, звинувативши його в хабарництві, відмиванні грошей та іншому, що може коштувати йому до 55 років позбавлення волі. У своїх бідах Фірташ звинувачує уряд США – той самий, котрий діаспора намагається перекопати надавати більше допомоги Україні: «Важливо те, що йде геополітична боротьба між Сполученими Штатами Америки та Росією. США потрібен ворог за кордоном, щоб вирішити проблеми вдома, а Україні довелося стати полем битви».

Майкл Савків-молодший, президент Комітету США з Голодомору, відмовився відповідати, чи поверне його організація \$2,5 млн добровічного внеску пана Фірташа на будівництво Меморіалу жертвам Голодомору у Вашингтоні. «Очевидно, що ми дуже занепокоєні всіма звинуваченнями і стурбовані підтримкою таких людей, як Фірташ, – сказала речниця Українського конгресового комітету Америки Роксолана Лозинська у квітні, як повідомляють британські видання The Globe і Mail. – Однак робота над проектом триває».

Ще одним лідером діаспори, який потрапив у тенета Фірташа, є Борис Гудзяк, народжений у США колишній ректор Українського католицького університету, нині єпископ Української греко-католицької єпархії в Парижі. Олігарх подарував УКУ \$4,5 млн на будівництво кампусу «Стрийський парк». Тоді панотець навіть висловив сподівання, що це буде не остання пожертва від Фірташа. Як саме Савків та Гудзяк контактували з фінансовим магнатом, невідомо. Перший із них повторно відмовився розповісти, хто був ініціатором співпраці, так само мовчить про походження відносин і УКУ.

Дискусії із приводу того, чи заслуговують на осуд Савків та Гудзяк, тривають давно. Але тепер судимість може нарешті поставити крапку в цих дебатах і зробити Фірташа персоною нон грата для жертв раз і назавжди. ■

Дмитро Фірташ подарував УКУ \$4,5 млн на будівництво кампусу «Стрийський парк»

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАХІН

Спілкувався
Станіслав
Козлюк

Двічі кандидат у президенти, екс-регіонал і лідер старої-нової партії «Сильна Україна» Сергій Тігіпко зібрався на парламентські вибори. *Тиждень* поспілкувався з політиком на тему майбутньої кампанії, війни на Сході та можливих перемовин із Ігорем Коломойським.

У. Т.: **Вибори в Раді – факт доконтинентний, питання лише в даті. Ваші штаби уже розпочали роботу?**

– Нам у цьому питанні легше. Бо нещодавно проходили президентські вибори, ми штаби не розпускали. Так що на повному ходу можемо починати активну кампанію. Працюватимуть ті самі люди, може, з деякими змінами. З'являться мажоритарні кандидати і, швидше за все, будемо робити певні корективи.

У. Т.: **Хто фінансує кампанію?**

– Поки що я. У партії ми зробили один важливий управлінський крок – прибрали обласний рівень, щоб зменшити відстань від керівництва партії до її членів. В ідеалі маємо знайти людей, які самі б утримували свою організацію. Це малий і середній бізнес. Але часу залишається мало, тому поки фінансуватиму все сам.

У. Т.: **На що будете робити ставку в агітаційній кампанії?**

– Безумовно, треба давати відповідь, що робити з війною, як виграти мир. І це ключове питання. Дай Боже, щоб до виборів більш-менш ситуація заспокоїлася. Хоча військова перемога – не вирішення ситуації. Проблеми

Сергій Тігіпко: «Винні у конфлікті на Сході давно втекли»

можуть згодом трансформуватися. Треба йти на домовленості, вирішувати проблему на рівні Росії, через ЄС, США, міжнародні організації. Тільки тоді ми зможемо врегулювати ситуацію.

У. Т.: **Скільки у вас людей у партії?**

– Зараз у нас близько 3 тис. людей. Свого часу у «Сильній Україні» було 107 тис. Думаю, ми будемо швидко нарощувати кількість прихильників.

У. Т.: **Як впливати на Росію? Неодноразово повідомлялося, що РФ постачає техніку, живу силу...**

– Всі бачать, що з РФ іде озброєння, люди, інша підтримка. Питання: як домовлятися з РФ? Напряму ми не зможемо цього зробити, то геополітика. Необхідна допомога і США, і Євросоюзу в цьому питанні.

У. Т.: **Це мають бути компроміси чи економічний тиск?**

– Тиск має бути однозначно. Це підштовхуватиме РФ до столу переговорів. Але має спрацювати геополітична домовленість.

У. Т.: **Місцеве населення на Сході розчароване у політиці і політиках. Як налагоджуватимете контакт? Ви готові їхати у зону АТО?**

– Звісно, готовий. Але з чим їхати? Дуже багато політиків просто паряться на цій темі, викликаючи у місцевих жителів лише роздратування. Я відчуваю недовіру людей на Сході до всіх політиків. Думаю, треба вирішувати питання консолідації країни. І тут реформа щодо децентралізації – найбільш серйозний важіль з політичного погляду, який можна використати. Щоб ніхто не показував на Київ пальцем, а він міг сказати, що це вже не його проблеми. Вирішуйте їх самі, змінюйте своє керівництво, яке має працювати. Ну і треба показати інші стандарти роботи влади у боротьбі з корупцією. Запитайте за-

раз підприємців. Всі хабарники залишилися, по деяких позиціях навіть корупційні ставки підняли. Переконали, що боротьба з корупцією – це домовленість десяти політиків – президента, коаліції, які мають сказати: «Ми будемо цим займатися». Всі країни починали з того, що була невеличка команда, яка ставила це за мету. Всі інструменти для того є. Потрібно трохи приборкати свої амбіції окремим радикалам.

У. Т.: **Яким радикалам?**

– Я говорю про «Свободу», яка постійно тисне на комуністів. Я говорю про комуністів, які час від часу провокують ситуацію. Це розхитування човна. У такі моменти згадую про електорат, який підтримував ту саму КПУ. Ці люди можуть скласти п'яту колону, яка буде підтримувати людей, що воюватимуть проти України.

У. Т.: **Депутатів ПР звинувачують у тому, що їхня політика призвела до конфлікту на Сході. Скажіть, як член цієї партії, хоч і колишній, ви відчуваєте відповідальність за те, що відбувається нині в Україні? Може, провину?**

– Я би сьогодні не дуже шукав крайніх у конфлікті на Сході. Ті крайні, хто порушував закони, – втекли. Якщо є претензії до конкретних людей давайте конкретизувати ці претензії. Нинішній владі треба на себе подивитися у дзеркало. Що останнім часом змінилося і в якій галузі? Хай мені покажуть! Мене у корупції не звинувачували жодного разу. Я можу відзвітувати, що робив у Нацбанку, що робив у Мінсоцполітики. Так, ми зробили помилку, коли повірили, що Янукович змінився, що він підтримує ідеї євроінтеграції. Отут я відчуваю провину в тому, що ми зробили неправильний крок. Але сильні всі заднім розумом. Втім, об'єднуватися в політиці – це ж нормально. УДАР і Порошенко ухва-

лили таке рішення, Яценюк з Тимошенко ухвалили таке рішення. Ми просто маємо визнати свої помилки.

У. Т.: Скільки відсотків плануєте взяти на виборах? Останні дослідження дають вам від 2,8% до 3,1%.

– Усі попередні дослідження проводилися у відриві від прізвища «Тігіпка». На з'їзді ми вирішили, що партія матиме назву Партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна». Як показують соціопитування, з прив'язкою до прізвища ситуація значно краща. На жаль, у нас дуже мало часу, влада прагне швидко провести вибори. Не хочу прогнозувати, скільки відсотків ми отримаємо, але у парламенті будемо точно.

У. Т.: Ви готові підтримувати армію?

– Я це вже роблю, просто не бігаю з тим, як із гаслом. Армія потребує інших підходів і принципів управління. На рахунок Міністерства оборони мільярди гривень, а армія не годувана, військові не захищені. Як на мене, у нас кадрові проблеми. В управлінні армією лізуть політики. А треба було б знайти нормального міністра оборони, керівника генштабу, голову МВС.

У. Т.: Вас не задовольняють нинішні кандидатури?

– Зараз з'явився новий міністр оборони. Критикувати людину, яка місяць тому прийшла на посаду, не коректно. Хай вона себе покаже. Я слухав останню доповідь на закритому засіданні. Сама доповідь, підходи до роботи мені сподобалися.

У. Т.: Янукович просить Євросуд визнати його незаконно усуненим президентом. Як ставитесь до його можливого повернення?

– Негативно. Всі проблеми, які виникли в країні, – це його проблеми, ним особисто створені. Він має персональну відповідальність за це.

У. Т.: ЗМІ повідомляли про перемовини між представниками Коломойського і вами щодо участі «Сильної України» у певному політичному проекті під вибори. Це правда?

– Не було такого. Ми знайомі з Коломойським давно, однак у

політиці наші дороги не перетинаються. Я знаю, він веде окремих проект, не пов'язаний із «Сильною Україною».

У. Т.: Проект пов'язаний із виборами?

– Так.

У. Т.: Це буде політична партія?

– Питання не до мене. Однак те, що чую від депутатів, – це проект, який передусім складатиметься з мажоритарних депутатів, що підуть на вибори, якщо система і надалі залишатиметься такою.

У. Т.: Депутати від ПР не намагалися налагодити з вами контакт, у партію прийти?

– Я не відмовлятимуся, якщо до нас із ПР приходять порядні і чесні люди. У партії було 1,5 млн людей. І було, образно кажучи, 10–12 керівників, які змогли використати цих людей у своїх особистих інтересах. Сказати, що 1,5 млн винні у тому, що відбувається, просто нечесно. Так можна і про більшість країни сказати, яка проголосувала за Януковича. Якщо це нормальна людина, я з радістю бачитиму її поруч. Якщо це корупціонер, недостатньо патріотична людина, такі люди не потрібні.

У. Т.: Уявімо, що до вас прийшли пан Четов чи пан Сфремов...

– Не думаю, що вони прийдуть. А якщо б і прийшли, навряд чи, що ми змогли б будувати спільну партію. На жаль, діалогу не буде. Точніше, просто не буде.

У. Т.: Ахметов втратив вплив на Донбасі?

– Безумовно, так. Певний час люди будуть розчаровані у владі. І доведеться більше працювати на Донецьк, на Луганськ, на Донбас у цілому, аби повернути довіру. Люди не винні, по них їде каток, страшно уявити, що вони переживають.

У. Т.: Але ж вони ходили голосувати за приєднання до Росії!

– А перед цим більшість була за Україну. Як на мене, людей налякали. Сформувавши уряд, який представляє половину України, не відреагували на події, коли зносили пам'ятники Леніну та приїжджали озброєні

бойовики на засідання облдержадміністрацій, не змогли зменшити вплив російських медіа, які накрутили ситуацію. Робити цих людей винними не пра-

МИ ЗРОБИЛИ ПОМИЛКУ, КОЛИ ПОВІРИЛИ, ЩО ЯНУКОВИЧ ЗМІНИВСЯ, ЩО ВІН ПІДТРИМУЄ ІДЕЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

вильно. Багатьох залякали, вони не мають куди подітися.

У. Т.: Ви як бізнесмен відчули проблеми від конфлікту на Сході?

– Для групи компаній, засновником якої я є, це відобразилося на вагонобудуванні. Росія практично закрила ринок. І велика кількість заводів матиме проблеми.

У. Т.: Що потрібно, аби вийти на європейський ринок?

– Це практично неможливо. Якщо хтось вважає, що нас чекають із технологічною продукцією (такою як вагони), то помиляється, на жаль. Нас чекають із сировиною, напівфабрикатами, щечимось. А з машинобудуванням – ні. Вихід може бути, наприклад, такий. Укрзалізниця могла б взяти кредит для переобладнання рухомого складу, якого не вистачає, тих же зерновозів, зокрема. Порізати на брукх те, що є, і дати можливість українським заводам працювати і завантажити себе частково на певний період. За останні 5–7 років Укрзалізниця жодного вагона не купила. Принаймні я такого не чув. Все працювало на ринки Казахстану, Білорусі і Росії.

У. Т.: Чому Рада не підтримала ідею Яценюка щодо закону про ПТС?

– Мені здається, що зараз не той час, коли треба ухвалювати такі рішення. Ціна наших активів на низькому рівні. Виходити на приватизацію великих підприємств недоцільно. Треба трохи почекати і нам, і європейцям. Пройде певний час, ціна підніметься і після цього можна буде сідати і розмовляти. Переконаний, для України ми зможемо виторгнути кращі умови. ■

БІОГРАФІЧНА НОТА

Сергій Тігіпка народився 13 лютого 1960 на території Молдовської РСР у селі Драгонешти. Закінчив Дніпропетровський металургійний інститут за фахом «інженер-металург», кандидат економічних наук. Починав кар'єру у комсомолі. Тричі обирався народним депутатом, двічі балотувався у президенти. Був міністром економіки і віце-прем'єром. Під час лютневих подій 2014-го у Києві закликав до позачергового засідання Ради, на якому не був присутній, за його ж словами, через «переговори» з опозицією та міністрами закордонних справ країн ЄС. Згодом заявив про плани іти на позачергові парламентські вибори до Ради на чолі власної політсили

Що робити, коли влада не карає злочинців?

Якщо держава не бажає забезпечити повагу та захист до прав і свобод громадян, обов'язок кожного з них – нагадувати їй про ці зобов'язання

ФОТО: УНАН

Автор:
Леся Василенко

За даними «Євромайдану SOS» і Громадської комісії з попередження та розслідування порушень прав людини в Україні, безпосередньо постраждалих під час Революції гідності нині налічується близько 3 тис. осіб, до органів прокуратури надійшло понад 5 тис. скарг та повідомлень громадян про 275 правопорушень. Однак проваджень відкрито лише 200. Жодного посадовця чи суддю, даішника чи вешника, беркутівця чи тітушка, що брав участь у придушенні українського протестного руху, до кримінальної чи адміністративної відповідальності не притягли. Справедливість не відновлено. Постраждали марно оббивають пороги прокуратури й судів. Дехто сподівається на допомогу міжнародної Феміди. А більшість тихо критикує всіх, помалу

опускаючи руки. Та чи справді все так безнадійно для постраждалих під час революції? Може, питання таки в іншому й відновлення справедливості не за горами?

БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ – ЗНЕВІРА НАРОДУ

Закон про амністію від 29 січня 2014 року прирівняв до постраждалих тих працівників МВС, що брали участь у розгонах студентського Євромайдану, в діях проти журналістів на Банковій та учасників «Святошинської ночі», проти мітингувальників на Грушевського. Згодом Януковичу та багатьом представникам його режиму, причетним до придушення протестного руху, просто дали втекти. Суспільство залишається непоінформованим, чому й за яких обставин це сталося. Постраждали від злочинів проти людяності сподіваються на віднов-

Через півроку після розстрілів експерти ГПУ продовжують збирати докази на Майдані

лення справедливості, але на цей момент їхні звернення до прокуратури стосовно притягнення виконавців до відповідальності просто ігноруються.

Даішники та судді, які склали протоколи й ухвалювали вироки учасникам Автомайдану за вказівками Адміністрації президента, й надалі працюють, отримують зарплати з бюджету й доповнюють їх хабарами. Не опинилися на лаві підсудних і беркутівці, які 29 січня 2014 року вночі спалили 23 автомобілі учасників протесту. Автомайданівці готові надати свідчення й повідомити слідчим органам імена куплених суддів та працівників ДАІ, проте в прокуратурі такі заяви не є пріоритетними. Мовляв, справи проти вас закрито, водійські права повернуто, чого вам іще?

Поспішна ліквідація відразу після краху режиму Януковича нелегітимно сформованого «Беркута» стала актом індульгенції катам та вбивцям, які в соціальних мережах безсоромно виклали фото й відео тортур, обговорювали плани можливих знущань із мітингувальників. І справді, навіть засуджувати на довічне ув'язнення тих, хто стріляв по активістах зі снайперської зброї на ураження, поливав людей у –20° із водометів, трів газом, бив кийками по голові, роздгав юнаків на морозі, відрізав частини тіла й відверто цим кизувався?

Численні факти побиття протестувальників, нищення їхнього майна та хуліганство організованих груп належним чином не розслідуються. Допити в'їманих майданівцями тітушків не проведено, організатори формально ідентифіковані не були. Хоча всі факти на поверхні, було б лишень бажання провести слідство.

Складається враження, що нова влада не має ні охоти, ні інтересу, ні політичної волі забезпечити покарання злочинців і сприяти відновленню справедливості.

МІЖНАРОДНІ СУДИ: СПОДІВАННЯ ТА РЕАЛІЇ

Натомість лунають декларації про необхідність звернення до міжнародних судів, майже завжди без уточнень, яких саме.

Найчастіше постраждалих закликають звертатися до міжнародного суду чи Гаазького трибуналу, очевидно, маючи на увазі Міжнародний суд ООН, Міжнародний кримінальний суд або Постійну палату третейського суду. Хоча осідки всіх цих інстанцій містяться в Гаазі, кожна з них наділена специфічними юрисдикційними повноваженнями й за певних умов може розглядати лише окремі категорії справ.

Терміном «міжнародний суд» зазвичай позначають Міжнародний суд ООН, що від 1946 року діє як головний судовий орган Організації Об'єднаних Націй із постійним розташуванням у Гаазі. Ст. 34 Статуту МС ООН передбачає, що сторонами у справах, які він розглядає, можуть бути тільки держави. Оскарження окремими особами дій інших індивідів там неможливе, а тому злочини, скоєні в період Революції гідності, під юрисдикцію Міжнародного суду ООН не підпадають.

Предметом розгляду останнього могли б стати анексія Криму та агресія РФ на Сході України. Проте, щоб справа була передана на його розгляд, потрібна згода обох сторін спору. Оскільки принципова позиція Москви полягає в запереченні юрисдикції суду щодо справ за її участю, марно сподіватися на те, що Росія дасть згоду цього разу. Сьогодні реальний результат міг би бути у формі консультативного висновку МС ООН щодо Криму. Для цього потрібен відповідний запит від Генеральної Асамблеї ООН, чого домогтися цілком можливо.

Заснований у 1998 році Римським статутом Міжнародний кримінальний суд є першим постійно діючим, у компетенцію якого входить переслідування фізичних осіб, відповідальних за геноцид, воєнні злочини й злочини проти людяності, акти агресії. Він уповноважений притягувати до

відповідальності індивідів, на яких лежить найбільша відповідальність за скоєння згаданих міжнародних злочинів. Такими особами переважно є глави держав, урядів, міністри та інші високопосадовці.

Обіймаючи посаду президента України, Віктор Янукович ініціював щодо учасників Майдану дії, які цілком підпадають під визначення злочинів проти людяності, передбачених у ст. 7 Римського статуту, а його команда взяла безпосередню участь у їх виконанні. Тому звернення України до МКС є цілком нормальним і природним кроком у процесі відновлення справедливості щодо постраждалих від діянь органів влади під час Революції гідності.

Помилковими є твердження начебто Міжнародний кримінальний суд не має права розглядати справи, пов'язані з Україною, бо вона не ратифікувала Римського статуту. Відповідно до п. 3 ст. 12 цього ж таки документа, до прокурора МКС може звернутися як сторона Римського статуту, так і будь-яка держава, котра, не будучи такою стороною, визнає юрисдикцію згаданого суду щодо злочинів, скоєних на її території чи її громадянами. Відповідно 25 лютого 2014-го Верховна Рада України ухвалила постанову про звернення до Міжнародного кримінального суду із приводу фактів скоєння злочинів проти людяності під час проведення в Україні масових протестних акцій у період від 30 листопада 2013-го до 22 лютого 2014 року. У квітні 2014-го МЗС України формально повідомило суд про визнання його юрисдикції, після чого прокурор МКС Фату Бенсуда відкрила попереднє провадження.

Проте до видання ордерів на арешт і початку судового процесу будь-які матеріали, що надходять до МКС, мають пройти попередню оцінку. По суті, процедура розгляду справи починається з досудового слідства, яке здійснює прокурор суду. На основі переданої йому інформації та фактів порушення норм Римського статуту він визначає, чи є підстави пред'являти звинувачення конкретним особам і спрямовувати справу на судовий розгляд.

Якщо сподівання не виявляються марними і справу проти

Обсяг компенсації американські суди призначають з огляду на:

- жорстокість діяння;
- осуд подібних діянь міжнародною спільнотою;
- очевидність і доведеність пов'язаності обвинувачуваного;
- відсутність покарання в межах національної юрисдикції;
- необхідність стримування інших осіб від скоєння таких діянь;
- забезпечення компенсації, сумірної зі шкодою, спричиною позивачеві, державі та стану прав людини у світі

ПОСПІШНА ЛІКВІДАЦІЯ ВІДРАЗУ ПІСЛЯ КРАХУ РЕЖИМУ ЯНУКОВИЧА НЕЛЕГІТИМНО СФОРМОВАНОГО «БЕРКУТА» СТАЛА АКТОМ ІНДУЛЬГЕНЦІЇ КАТАМ ТА ВБИВЦЯМ

Януковича та його найближчого оточення розгляне МКС, особи, безпосередньо постраждалі під час Майдану, зможуть очікувати присудження їм компенсації та покарання винних. Ст. 77 Римського статуту передбачає позбавлення волі терміном до 30 років або довічне ув'язнення в разі скоєння надзвичайно тяжких злочинів. Крім того, згідно з його ст. 79, ті, хто потерпів, зможуть скористатися ресурсами Фонду постраждалих при МКС, метою якого є забезпечення фізичної та психологічної реабілітації жертв злочинів, які розглядаються судом, та надання матеріальної підтримки.

Реальною перепорою на шляху до правосуддя може стати відмова РФ видати злочинців, які зараз переховуються на її території. Не будучи учасницею Римського статуту, Росія не має зобов'язань співпрацювати із трибуналом і допомагати слідству. Звісно, можна апелювати до міжнародного принципу *aut dedere aut punire* (видай або покарай), який уже давно має силу юридично обов'язкового міжнародного звичаю. Утім, заяви Чуркіна в Радбезі ООН свідчать про те, що міжнародним правом Москва нехтує і трактує його норми як заманеться, навіть коли це суперечить її попереднім заявам.

Що ж до Постійної палати третейського суду, то ця утворена в 1899 році міжнародна структура має лише сприяти держа-

вам, міжурядовим організаціям та юридичним особам у створенні тимчасових арбітражних судів, якщо вони погодилися вирішити наявний між ними спір способом арбітражу. Безпосереднім урегулюванням суперечок ППТС не займається.

У популістських закликах ЗМІ згадується також європейський суд, без уточнення, який власне. Річ у тому, що в Європі

функціонують два міжнародні суди: Суд справедливості Європейського Союзу, розміщений у Люксембурзі, та Європейський суд з прав людини – у Страсбурзі. Юрисдикція першого з них поширюється виключно на тлумачення й забезпечення уніфікованого застосування права ЄС його країнами-членами. Хоч Україна й підписала з Євросоюзом Угоду про асоціацію, членом ЄС ця угода її не зробила, а відповідно права звернення до Європейського суду в неї немає, тим більше, що й питань тлумачення законодавства ЄС у майданівських справах – теж.

Водночас юрисдикція Європейського суду з прав людини поширюється на всіх членів Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, і включає всі питання, які стосуються порушення пунктів, гарантованих нею. Заяви до Страсбурзького суду можуть подавати будь-які фізичні особи, групи осіб або неурядові організації. Він уже давно став форумом для розгляду скарг українців про утиски їхніх прав. Відповідачем у цих процесах завжди є держава. Однак ЄСПЛ не може забезпечити притягнення до кримінальної відповідальності окремих осіб, винних у порушеннях прав людини.

Хоча подавати туди індивідуальні позови можна і треба. На сьогодні нова влада України не забезпечила учасникам Революції гідності ефективні засоби юридичного захисту в національних органах, як того вимагає ст. 13 Європейської конвенції з прав людини. Досі не притягнуті до відповідальності виконавці злочинів, унаслідок яких сталися порушення передбачених ЄКПЛ та Конституцією України основоположних прав людини як-от: право на життя (ст. 2), захист від катування (ст. 3), право на свободу та особисту недоторканність (ст. 5), право на справедливий суд (ст. 6), захист від покарання без закону (ст. 7), свобода вираження поглядів (ст. 10), свобода зібрань та об'єднань (ст. 11).

Оскільки раніше держава порушувала права громадян, а нова влада невинувато зволікає із притягненням до відповідальності злочинців, українці мають право звернутися до Європейського суду з прав людини. У разі

визнання факту правопорушення, він може призначити постраждалим грошову компенсацію, а від уряду вимагати вжиття заходів для відновлення прав та свобод і попередження таких порушень у майбутньому.

На сьогодні ЄСПЛ повідомив Україну про три скарги, подані проти неї учасниками протестного руху, а саме справи громадянина Дерев'янка (подання від 23 січня 2014 року), громадянки Рабченко (подання від 30 січня 2014-го) та громадянина Луценка (подання від 13 лютого 2014 року).

Ст. 33 Європейської конвенції з прав людини передбачає ще й можливість для будь-якої держави – учасниці Конвенції передати на розгляд суду питання про

принципі універсальної юрисдикції. Їхні суди здатні брати до розгляду клопотання іноземних громадян, які постраждали від злочинів проти людяності, воєнних злочинів, геноциду чи агресії.

Теоретично це означає, що особи, які потерпіли під час Революції гідності, можуть звертатися до судів таких країн, як Бельгія, Велика Британія, Греція, Іспанія, Італія, Німеччина, США та Франція, котрі згідно зі своїми національними законодавствами застосовують доктрину універсальної юрисдикції.

Проте на практиці визначення змісту і обсягу останньої є суверенним правом кожної держави. Упродовж останніх 10 років простежується тенденція до звуження рамок універсальної юрисдикції. Законодавство європейських країн застосовує її доктрину із суттєвими обмеженнями, щоб запобігти напливу «чужих» скарг. Так, наприклад, Бельгія висуває вимогу щодо обов'язкового перебування звинувачуваного на її території, а Іспанія вимагає доведення наявності зв'язку з нею постраждалих. Окрім того, в Європі відсутні механізми забезпечення виконання рішень національних судів, ухвалених у справах, де позивачами та відповідачами є іноземці й сам предмет спору та обставини злочину мали місце за кордоном. Водночас є значна ймовірність відмови позивачам із політичних мотивів, бо спалювати мости з Москвою дотла ніхто в країнах Західної Європи поки ще не готовий.

Реальніші шанси на відновлення справедливості можуть забезпечити звернення до судів США, юристи називають їх «квазі-міжнародними трибуналами». До того ж слід враховувати, що уряд Сполучених Штатів рішуче засудив режим Януковича й займає сувору позицію щодо Росії.

В Америці правила універсальної юрисдикції регулюються трьома основними законодавчими актами, що дозволяють тамтешнім судам розглядати як кримінальні, так і цивільні справи за участю іноземців, постраждалих унаслідок порушень прав людини. «Акт іноземних правопорушень» 1789 року вповноважує суди США розглядати будь-які справи, що стосуються вбивств, катувань, насильниць-

ЗАЯВИ ЧУРКІНА В РАДБЕЗІ ООН СВІДЧАТЬ ПРО ТЕ, ЩО МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ РОСІЯ НЕХТУЄ І ТРАКТУЄ ЙОГО НОРМИ ЯК ЗАМАНЕТЬСЯ, НАВІТЬ КОЛИ ЦЕ СУПЕРЕЧИТЬ ЇЇ ПОПЕРЕДНІМ ЗАЯВАМ

будь-яке порушення положень останньої та протоколів до неї, якщо припустилася, на її думку, інша держава – учасниця Конвенції. З огляду на пряму причетність Росії до порушень прав громадян України в Криму та на Донбасі цілком обґрунтованими є дві скарги, подані Україною проти Росії до Страсбурзького суду.

ШАНС НА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Додатковий засіб відновлення справедливості для українських громадян юристи вбачали в сучасній доктрині універсальної юрисдикції, відповідно до якої визначено компетенцію національних судів деяких іноземних держав.

Універсальна юрисдикція базується на засновку, що норми прав людини наділені особливим статусом, а обов'язок щодо забезпечення їх реалізації лежить на всіх урядах світу. Відповідно справи про порушення прав людини, які сталися внаслідок скоєння міжнародних злочинів, можуть бути розглянуті в національних судах тих держав, законодавство яких побудоване на

Упродовж останніх 10 років простежується тенденція до звуження рамок універсальної юрисдикції. Законодавство європейських країн застосовує її доктрину із суттєвими обмеженнями, щоб запобігти напливу «чужих» скарг

ких зникнень, переслідувань, арештів та іншого нелюдського або жорстокого поводження. При цьому жодних особливих критеріїв, необхідних для розгляду справ за участю іноземців, не наведено. Не встановлено навіть строк давності. Достатньо лише факту правопорушення. Дещо менш загальним є ухвалений у 1992 році «Акт захисту жертв катування», який установлює чітку процедуру для звернення осіб, які зазнали тортур. «Акт щодо організацій, які займаються рекетом та корупцією» 1970 року передбачає можливість притягнення до відповідальності юридичних осіб, які підтримували чи фінансували тих, хто скоював злочини проти людяності й порушував норми прав людини.

Перевага звернення іноземців до судів США в тому, що порівняно із практикою європейських країн відмова у прийнятті їхніх позовів там значно менша. Формальною підставою відмови у задоволенні скарги іноземця є його позов до власного уряду. Згідно з «Актом про іноземні суверенні імунітети» 1976 року, американські суди не можуть розглядати позови проти держав, а їхня юрисдикція поширюється лише на скарги проти осіб, які не користуються імунітетами. В українських справах ця вимога цілком буде дотримана, бо ж основною метою звернення українців до іноземних форумів є притягнення до відповідальності саме таких другорядних виконавців наказів злочинного режиму.

Кількість звернень іноземних громадян до американських судів є значною. Нещодавно британська юридична фірма McCue & Partners заявила про намір подати колективний позов до судів Сполучених Штатів проти осіб, винних у знищенні Boeing МН17 російською ракетою.

Зі схожим позовом могли б звернутися українці, що постраждали під час Революції гідності. Результат може бути дуже прийнятним. Відомі випадки, коли американська Феміда присуджувала \$30 млн, \$50 млн та \$80 млн компенсації індивідуальним позивачам. Та про що мова? Відшкодування навіть у кілька мільйонів – уже разюча відмінність від того, на що вони

розраховували б за українським законодавством.

Проте для перемоги в суді важливо правильно сформулювати скаргу й звинувачення. Зокрема, позов повинен містити чітке посилання на порушення звичаєвого міжнародного права і вказувати на конкретні злочини проти людяності. Окрім того, позивачі повинні надати достатні докази, засвідчити фінансові й корупційні зв'язки, описати схеми, забезпечити будь-яку додаткову інформацію. Крім того, важливо спростувати принцип *forum non conveniens* і довести, що жодна інша юрисдикція не підходить або не здатна забезпечити правосуддя.

Як і кожна судова система, американська має власні вимоги, особливості й специфіку, які слід правильно розуміти, щоб належним чином аргументувати, сформулювати й подати позов. Проте в українців у цьому плані є перевага: діаспора, серед якої чимало юристів, що мають практичний досвід роботи з американською судовою системою. Якщо діаспора справді стурбована станом та долею України, вона має пре-

красну можливість продемонструвати реальну підтримку у формі консультацій та юридичної допомоги. Зі свого боку, наші співгромадяни повинні самі звернутися до американських юристів українського походження.

ЧАС ПОДБАТИ ПРО СЕБЕ САМИМ

З усіх згаданих у ЗМІ та пропонує експертами засобів юридичного захисту тих, хто постраждав під час Майдану, реальними нині є звернення на державному рівні до МКС та заяви індивідів до ЄСПЛ.

Якщо прокурор МКС ухвалить рішення про передачу на розгляд Суду української справи, до відповідальності може бути притягнуто колишнє вище керівництво країни, яке очолював Віктор Янукович. А покарання другорядних виконавців є справою українських слідчих органів та судів, які, на жаль, у цьому плані не особливо активні. Дії нової влади разом із непродуманими законодавчими нормами дали змогу виконавцям злочинного режиму Януковича не лише уникнути відповідальності, а й іще міцніше закріпитися на своїх посадах. Чиновники, судді, прокурори та силовики спокійно живуть по-старому, незважаючи на заклики до оновлення.

Така безкарність, будучи елементарною неповагою до кожного, хто стояв на Майдані, створює реальну загрозу повторення свавілля, подібного до того, яке чинилося за режиму Януковича. Щоб запобігти цьому, структури громадянського суспільства повинні посилити тиск на владу, домогтися притягнення винних до відповідальності й відновлення справедливості.

Окрім прямих петицій до національних правоохоронних органів, українці можуть зробити це звернувшись до ЄСПЛ із вимогою визнати порушення їхніх основоположних прав та забезпечити ефективні засоби юридичного захисту на національному рівні.

Паралельно постраждалі особи мають шанс домогтися справедливості, апелюючи до американських судів. Особливо реальною ця опція стає в разі подання позову одночасного з позовом британських юристів у зв'язку зі знищенням Boeing МН17. ■

ВАРТО ЗНАТИ

1. Порядок участі постраждалих у провадженні МКС визначає суд у кожному окремому випадку. Проте вони можуть надсилати докази й свідчення щодо порушень їхніх прав під час Революції гідності прокуророві суду.

Council of Europe
F-67075 STRASBOURG CEDEX
FRANCE – ФРАНЦІЯ.

2. З метою звернення до ЄСПЛ постраждалі мають завантажити з офіційного сайту Суду формуляр заяви, заповнити його й надіслати поштою за адресою: The Registrar European Court of Human Rights

На стадії подання заяви можна заповнити українською мовою. Уважно читайте правила її оформлення, надавайте максимально вичерпну й точну інформацію. Розгляд заяви є безкоштовним, і присутність заявника у Страсбурзі не вимагається. Для її подання до ЄСПЛ постраждалому не обов'язково мати представника. Втім, якщо заявник усе-таки бажає звернутися до послуг юриста чи адвоката, до заяви додається довіреність на представництво інтересів постраждалого. На стадії подання заяви усі витрати, пов'язані з послугами представника, заявник бере на себе. На дальших стадіях провадження суд може призначити безкоштовну юридичну допомогу, якщо доходи постраждалої особи є недостатніми для оплати послуг адвоката.

3. Консультації щодо можливості подання позову до судів США та контакти американських адвокатів українського походження можна знайти на сайті Асоціації українських правників Америки

Застаріла рана

Аби врятувати життя бійця на передовій, медикам доводиться переступати через бюрократію і діяти поспіхом

Автор:
Ганна Трегуб

Подібно до розв'язання проблем технічного забезпечення фронту у вирішенні медичних питань на передовій сьогодні на державу особливо покладатися не доводиться. Від забезпечення ефективної роботи військових медиків, серед яких багато волонтерів, нині безпосередньо залежить рівень смертності та ступінь інвалідності поранених у зоні АТО. Необхідно пам'ятати також і про наслідки та суспільні зусилля, необхідні для реабілітації та соціальної адаптації вчорашніх бійців у повоєнних реаліях.

Тактична медицина, яка б дозволила ефективно діяти в умовах російсько-української війни на Донбасі, зменшити кількість летальних випадків та важкої інвалідності, сьогодні створюється в умовах реальних бойових дій. Анестезіолог професор Всеволод Стеблюк, який допомагає оперувати на передовій, зазначає, що воєнно-медична доктрина в Україні лишилася незмінною з 1956 року. «Не подумайте, що вона була такою вже поганою і зовсім не цінувала життя та здоров'я окремих бійців. Просто ця доктрина була орієнтована на іншу ситуацію, ефективна в умовах відкритої війни, коли є чітка лінія фронту. Прописані нею методи евакуації, ешелонування нині не працюють. На Сході України точиться гібридна війна, відбуваються точкові військові операції, з обох боків трапляються масовані артилерійські обстріли. Чому маємо так багато ампутацій кінцівок? Тому що накладають джгут, а пораненого – особливо коли йде масований обстріл – немає можливості швидко евакуювати, щоб надати допомогу і запобігти некрозу та гангрені. Допоки обстріл не закінчиться, ніхто не приїде. Вирішують на місцях.

Навіть те, про що нам розповідали наші тренери з НАТО, не завжди діє».

Автоперев'язочні, які курирує Міністерство оборони, дійсно, першими беруть на себе удар і надають першу допомогу пораненим на лінії фронту. Але через відсутність координації між армією, добровольчими батальйонами та силами МВС останні можуть не знати, де такий пункт є, аби у разі потреби отримати невідкладну допомогу. «Це ЦАХАЛ має медичні машини на основі танка, який може під'їхати практично будькуди і прикрити евакуацію потужним вогнем. За стандартами НАТО поранений має потрапляти з передової на стіл хірурга максимум за 2 год.

В українських умовах до найближчої лікарні від лінії фронту 50–60 км. Буває так, що в окопах під обстрілами сидять по 24 год і більше. Через те що не розроблена ефективна стратегія евакуації, багато хто гине від втрати крові», – каже французький польовий хірург Крістіан Бежар, який нині оперує і займається забезпеченням медичними витратними матеріалами на передовій зони АТО. Обіцяних офіційно 16 машин швидкої допомоги так і не дочекалися. З лінії вогню поранених евакуюють транспортом, який придбали волонтери, – броньованою інкасаторською машиною, ВАЗами тощо.

Для ЦАХАЛу та армій країн НАТО заporукою порятунку

поранених і зменшення важкості завданих їм травм є організованість і злагодженість дій як медиків, так і військових спільно з тими, хто займається забезпеченням і логістикою для фронту. Крістіан Бежар розповідає: «Принципи медичної тактики, які використовують в умовах конкретного воєн-

НАРОДНИЙ ТЮНІНГ.
Волонтери
переоблаштували стару
«Волинянку» під санітарний
автомобіль

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАКІН

ного конфлікту, різняться за низкою параметрів. Досвід, здобутий військовими медиками армій НАТО і США в Іраці та Афганістані, знаходить застосування найкращим чином у географічних умовах згаданих країн. Те саме стосується і досвіду військових медиків ЦАХАЛу, орієнтованих під бойові дії на Близькому Сході. Тамтешні умови абсолютно відрізняються від реалій Донбасу. Найперша засада, яку українським військовим лікарям потрібно запозичити з досвіду медслужб ізраїльської та європейських армій, – це принцип спільної координації дій як на рівні бойової одиниці, так і задіяних у військових операціях сил незалежно від того, це до-

бровольчі батальйони, армія чи Нацгвардія. Для забезпечення належної медичної допомоги українським бійцям на передовій має бути створено щось на кшталт центральної медико-санітарної служби, як в армії Німеччини». Йдеться про практичні медичні навички, якими має володіти кожен у військовому підрозділі, аби надати першу допомогу, банально правильно зупинити кров. Часто бійці АТО не володіють такими знаннями, навіть, як зазначає пан Бежар, не знають своєї групи крові і резус-фактора. Так само не всі підрозділи, що воюють в зоні АТО, мають у своєму складі хірурга. Штатна медслужба є лише в Міністерства оборони та медичної роти при бригадах. Для загонів МВС, зокрема, у штабі передбачений один фельдшер, який за рівнем знань не відповідає навіть парамедикові. Нацгвардія має свою медичну службу, полкових лікарів і 27 хірургів. Усі вони добровольці. СБУ і прикордонники взагалі не мають у своєму штаті лікарів. А саме від кількості кваліфікованих рук медиків на полі бою залежить, чи виживе поранений. Так само нині на передовій мобільні міні-госпіталі із судинною хірургією, принаймні первинною нейрохірургією, як у арміях країн НАТО, – це радше виняток, ніж загальне правило.

Мобілізація цивільних медиків до зони проведення АТО – це окреме складне питання. Крістіан Бежар наголошує на тому, що цивільних лікарів, яких призивають на фронт, мають психологічно готувати до того, що вони там побачать і з чим їм доведеться працювати. Страх паралізує будь-кого. «Семен Семенченко нещодавно говорив, що має шість тисяч добровольців, яких не можуть взяти на фронт, а паралельно проводять мобілізацію тих, хто на фронт їхати не хоче. Те саме і з лікарями. Ніколи цілковито своїй роботі не буде віддаватися той лікар, якого відірвали від його медичної практики насильно», – зазначає Всеволод Стеблюк. Поряд із тим є частина молодих лікарів, зокрема хірургів, які хочуть поїхати працювати в зону АТО, проте якщо вони це зроблять, то банально

втрачать нинішнє місце роботи, бо їх не призвали. На його думку, саме такі волонтери можуть працювати у зоні АТО значно ефективніше за тих, кого туди посилають примусово. Але саме до них, через правову незгодженість, виникають питання, на яких засадах вони перебувають у зоні бойових дій.

Відкритою лишається і проблема постачання на фронт медикаментів. Міністерство оборони відзвітувалося, що забезпечило потреби АТО в індивідуальних аптечках на 100%. Утім, у них немає навіть перекису водню, а про знеболювальні взагалі не доводиться говорити. Індивідуальними аптечками НАТО передовою забезпечують волонтери. Біль від бойових поранень не глушиться простим анальгіном. Для цього потрібні серйозні протишокові препарати і опіодні анальгетики, якими силовики не забезпечені на всі 100%. «Поповнювати запаси такого знеболювального нині мають право лише госпіталі із ліцензією. А у мене на загін з 200 осіб є тільки 25 ампул. За один бойо-

За стандартами НАТО, поранений має потрапляти з передової на стіл хірурга максимум за дві години. В українських умовах до найближчої лікарні від лінії фронту 50–60 км. Буває так, що в окопах під обстрілами сидять по 24 год і більше

УКРАЇНЬСЬКА ВОЄННО-МЕДИЧНА ДОКТРИНА ЛИШИЛАСЯ НЕЗМІННОЮ З 1956 РОКУ. ВОНА ЕФЕКТИВНА В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ, А НЕ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

вий вихід буває так, що потрібно витратити дві з них. Поповнити запаси немає як, і ніхто не має права передати такі ліки», – розповідає Всеволод Стеблюк. Він також зазначає, що три місяці тому разом із колегами з центру медицини катастроф розробив і запропонував РНБО, Міністерствам оборони і охорони здоров'я та Кабміну проект цивільно-військового координаційного медичного центру, який би дозволив у разі потреби мобілізувати і використовувати потужності цивільних лікарень, транспорт та залізниць. До цього часу ту розробку не було взято до уваги, а ресурси залізниць, які є на Донбасі під рукою, для евакуації поранених досі взагалі не використовуються. ■

Тиранія чи сильна рука?

Епоха Ердогана наближається
до наступного витка

ФОТО: REUTERS

Дощового недільного вечора Реджеп Таїп Ердоган – на той час ще прем'єр Туреччини – виступав із полум'яною промовою, згадуючи про славу ісламу й Оттоманської імперії. У той самий час на сцену підняли хвору на ношах. Він опустився на коліна, взяв її за руку й почав заспокоювати. «Аллаху акбар!» – вигукнула вона. Захвилювалося море прихильників, розмахуючи палестинськими й турецькими прапорами. Такі сцени з недавнього мітингу в Стамбулі повторювалися по всій Туреччині в межах електоральної кампанії Ердогана: він боровся за крісло першого в історії країни всенародно обраного президента.

Мало хто сумнівався, що Ердоган доможеться свого вже в

За попередніми підрахунками майже усіх бюлетенів, Реджеп Ердоган виграв вибори з 52%. Його основний суперник Екмеледдін Іхсаноглу набирає 38%. Відтак, другий тур, який мав би відбутися 24 серпня, проводити не потрібно

© 2014 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

першому турі, який відбувся 10 серпня. Екмеледдін Іхсаноглу, колишній генеральний секретар Організації ісламського співробітництва зі штаб-квартирою в Джидді, висунутий спільно від головної опозиційної Республіканської народної партії та націоналістів у надії відтягнути в Ердогана голоси благочестивих виборців, тримався на рівні приблизно 38%. Селахаттін Демірташ, кандидат від курдів, чия молодість, привабливість, гострий розум і універсальна програма подобаються навіть затятим кемалістам, навіряд чи міг розраховувати на більш ніж 10%.

Незмінна популярність Ердогана після його приходу до влади у 2002 році як кандидата від консервативної Партії спра-

ведливості та розвитку не може не вражати. Почате в грудні розслідування проти його родини, членів уряду і близьких соратників закінчилося звинуваченнями в хабарництві, відкатах і відмиванні грошей. Ердоган не визнає за собою жодних гріхів. У березні в місті Сома від вибуху в шахті загинув 301 гірник. Вважають, що катастрофу спричинило нехтування правилами техніки безпеки. На місці події, де Ердогана оточили протестувальники, прем'єр потрапив у кадр, коли давав ляща якомусь робітникові. Одного з його радників зняли на відео, коли той бив ногами демонстранта, якого тримали охоронці.

На додачу до ляпів уряду понад два місяці бойовики ісламської держави ІДІЛ утри-

мують у заручниках 49 працівників турецького консульства (разом із генеральним консулом) в іракському Мосулі, прикриваючись ними як живим щитом на випадок інтервенції Заходу. Якби Туреччина прислухалася до попереджень іракських курдів і евакуювала своє дипломатичне представництво до захоплення міста, такого напевне вдалося б уникнути.

«В успіху Ердогана нічого дивного», – вважає Сейфеттін Гюрсель з Університету «Бахчешехір» у Стамбулі. – Це все завдяки економіці». За останнє десятиліття мільйони турків вийшли зі стану бідності. Коли Європу вразила фінансова криза, їхня економіка й надалі розширювалася переважно завдяки внутрішньому споживанню; у 2010 році зростання перевищувало 9%. Новенькі шпиталі, в яких лікують малозабезпечених, посилили відчуття стабільності й добробуту.

Де критики Ердогана бачать тирана (він затулив рота пресі, наповнив суди та спецслужби лоялістами й переписав закони, щоб обмежувати антикорупційні перевірки), його прихильники відчують тверду руку. Колишній футболіст послабив армію і зробив менш суворю заборону на носіння ісламської хустки. Він першим почав перемовини з курдами. Ще до третьої перемоги на виборах 2011 року Ердоган зробив більше, ніж будь-хто з його сварливих світських попередників, і перетворив Туреччину на заможнішу, вільнішу та щасливішу країну.

Однак він дедалі дужче перетворюється на диктатора. А ще майстерно володіє мистецтвом маніпуляції. Коли торік у Туреччині розгорілися масові протести через плани уряду збудувати на головній стамбульській площі Таксім торговий центр, Ердоган переконав свій електорат, що це все підступи євреїв та їхніх спільників у ЗМІ (включно із The Economist). Коли у грудні вибухнули корупційні скандали, він звинуватив у них Фетуллу Гюлена, клерикала-суніта з Пенсильванії: за словами Ердогана, той діє від імені світової змови, щоб усунути від влади його партію.

За підозрою в підтримці Гюлена заарештовано десятки правоохоронців.

Наступна мета лідера партії влади – так зміцнити повноваження очільника Туреччини, щоб надалі можна було керувати нею із президентського палацу «Канкая». Депутати його партії внесли відповідний законопроект, яким передбачено, зокрема, право глави держави розпускати парламент і призначати членів уряду. «Такі повноваження жодному латиноамериканському диктатору й не снилися», – каже заступник голови Республіканської народної партії Різа Турмен.

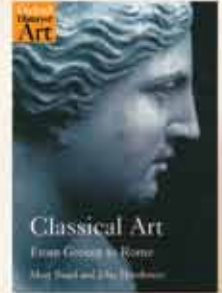
Нурай Мерт, якого серед десятків газетних оглядачів звільнили під тиском влади, переконаний, що Ердоган хоче запровадити «режим у стилі Саддама Гусейна». Величезні портрети нинішнього прем'єра можна побачити всюди. Іхсаноглу й Демірташ дістали тільки дрібку того ефірного часу, який надавало йому державне телебачення. Незалежна група спостерігачів за виборами Оу ве Отесі вже попереджає, що під час волевиявлення могли бути фальсифікації.

Поки що партія влади не має тих двох третин більшості в парламенті, що необхідні для зміни Конституції та нарощення президентських повноважень. Але зараз саме починає хитатися економіка. Інфляція посилюється, зростання сповільнилося приблизно до 4%. Через війну, що охопила Сирію та Ірак, зменшується експорт, адже вони становлять другий за обсягом ринок для турецького експорту. Тож Ердоган може через маріонетку-прем'єра зі своєї партії, якого він сподівається призначити, оголосити дострокові парламентські вибори ще до того, як наслідки стануть відчутними. Утім, його партія може й не здобути достатньо мандатів для здійснення цієї мрії. Тоді підтримку він може звернутися до курдів – в обмін на нові політичні поступки. Якщо такого не станеться, влада Ердогана, не виключено, згодом ослабне, що відкриє дорогу новому лідерові. Багато хто вважає, що це було б найкращим варіантом для Туреччини. ■

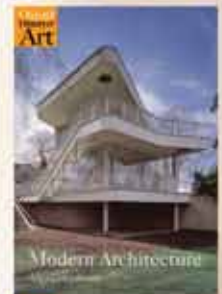

К Н И Г А Р Н Я

History of Art series at Ye Bookstore

Looking at art history from a fresh perspective*

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

*«Історія мистецтва»
в Книгарні «Є»

Новий погляд на історію мистецтва

Нове Євангеліє від німців

Йоахім Гаук виходить за межі

Від Вогезів до фламандських рівнин – за таким маршрутом президент Німеччини Йоахім Гаук на початку серпня об'їхав поля битв Першої світової війни у межах відзначення сотих роковин від її початку. Як завжди, він легко розчулювався до сліз і сердечно обіймався. Цей емоційний акт визнання відповідальності своєї країни за минуле і водночас декларація примирення стали його візитівкою від моменту вступу на пост глави Німеччини в 2012 році. В Ізраїлі, Польщі чи Греції – Гаук завжди знаходить правильний тон. Разом із канцлером Ангелою Меркель він є одним із творців мирного і навіть симпатичного образу Німеччини в очах її сусідів.

Спершу Меркель на пару з Гауком на чолі держави бачилися доволі дивно. Коли його назвали серед кандидатів на пост президента у 2010 році, канцлер виступила проти, вважаючи Гаука потенційним демагогом (президента обирають федеральні збори у складі парламенту і делегатів від 16 земель, та лише після того, як основні політичні партії узгодять кандидатури). Сталося так, що у 2012-му тодішній президент Крістіан Вульф був змушений піти у відставку через корупційний скандал (згодом він

повернув собі добре ім'я). Тоді про Гаука знову згадали, і Меркель не заперечувала.

Молодість обох минула в комуністичній Східній Німеччині. Гаук – лютеранський пастор, Меркель – донька пастора. Але період життя в умовах диктатури вплинув різним чином на формування особистості обох політиків. Меркель навчилася тримати свою думку при собі до слухної нагоди. Гаук отримав зовсім інший урок – говорити від душі, навіть якщо це комусь не до вподоби.

Ненависть Гаука до режиму зародилася ще в дитинстві, коли його батька схопили і на кілька років запроторили до ГУЛАГу, в Сибір, за підозрою у шпигунстві. Вирішальним моментом його дорослого життя стало падіння Берлінського муру. Десятиріччя після возз'єднання Німеччини в 1990 році Гаук очолював службу розслідування і документування діяльності Штазі – східнонімецького еквіваленту КГБ.

Пережите навчило його всією душею прагнути свободи. Воля – головна тема його промов. Цього року в місті Фрайбург Гаук виступив на захист ліберальних і «неоліберальних» цін-

зидент повинен бути безстороннім і стояти вище «оперативної» політики, як висловився один з асистентів. Ще ніхто з попередників Гаука не виходив за ці межі так, як це робить він. Зокрема, Гаук назвав послідовників правої Націонал-демократичної партії, в якій простежуються неонацистські тенденції, «безумцями». Коли вона подала позов до Конституційного суду Німеччини, судді стали на бік президента.

Найбільш неоднозначно сприйняли промову Гаука на березневій конференції з питань безпеки в Мюнхені. Звертаючись до країни, яка рішуче стала на шлях пацифізму, попри своє минуле агресора, президент заявив про необхідність переосмислення. Він вважає, що сьогодні сусіди довіряють Німеччині, тож і німці повинні самі собі довіряти. Гаук закликав до активнішої дипломатії – фактично такої, яку демонструє Меркель останнім часом щодо української кризи. Така дипломатія вимагає, на його думку, застосування збройної сили як останньої інстанції.

За межами Німеччини легко недооцінити потенційну популярність таких настроїв. Один бранденбурзький політик назвав президента Гаука «огидним розпалювачем війни». У червні, виступаючи в парламенті, лідер партії Лівих (наступників комуністичної партії НДР) Герберт Гізі перекутив погляди Гаука, подавши їх як заклик «брати ширшу участь у військових операціях». Група з 67 лютеранських пасторів зі Східної Німеччини виступила з відкритим листом проти політики президента.

Але глава держави проповідуватиме далі. Парламент зробив зауваження Гізі за перекучення слів Гаука. Сам Йоахім Гаук написав лист-пояснення колегам-пасторам, де доповнив свої аргументи новими нюансами. Здається, до президента прислуховується дедалі більше німців – і вони дедалі частіше погоджуються з ним. ■

**КОНСТИТУЦІЯ НІМЕЧЧИНИ
ВИЗНАЧАЄ ПРЕЗИДЕНТСТВО
ЯК СИМВОЛІЧНУ ПОСАДУ.
АЛЕ ДО ГАУКА
ПРИСЛУХОВУЄТЬСЯ ДЕДАЛІ
БІЛЬШЕ НІМЦІВ**

ностей у суспільстві й економіці, хоча зараз ці поняття в Німеччині не в моді і часто мають зневажливе забарвлення. Попри свої загалом проамериканські погляди, Гаук з обуренням відреагував на те, що американське Агентство національної безпеки шпигувало за німцями.

Але йому слід бути обачнішим. Конституція Німеччини визначає президентство здебільшого як символічну посаду. Пре-

© 2014 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Країна в очікуванні

Кого засудять за злочини війни?

Зараз у Косові – пора весіль і відпусток, але не всім у маленькій балканській країні цього року до веселощів. 29 липня Клінт Вільямсон, американський прокурор на чолі спеціальної європейсько-американської робочої групи з розслідування військових злочинів, опублікував розгромний звіт. Його команду зібрали для розслідування скарг з опублікованого 2010 року рапорту Ради Європи, в якому містилися звинувачення на адресу вищого керівництва Армії визволення Косова у жахливих злочинах. Вільямсон дійшов до майже ідентичних висновків.

За його словами, після війни 1999 року вищі чини Армії визволення Косова проводили різанину і етнічні чистки сербів і ромів. Замість просто відмахнутися від тверджень про вбивства декого зі зниклих безвісти заради органів (багато хто в Косові сподівався на це), Вільямсон каже, що зібрав «переконливі свідчення» того, що це справді відбулося «в декількох випадках», хоча він ще не має достатньо доказів для обвинувачення. За його словами, найбільша загроза законності в Косові – це залякування свідків.

Вільямсон знає, кому треба пред'явити обвинувачення в інших злочинах, але поки що не існує судів, які б могли взятися за такі справи. Зате є детальний план щодо відкриття екстраєриториального трибуналу в Гаазі, за зразком шотландського суду, яким судили лівійців за звинуваченнями в підриві літака над Локербі. Спочатку парламент Косова мусить ухвалити закон, який це дозволить. «Відбулися жахливі речі, і з ними слід розібратися», – каже заступник міністра закордонних справ Косова Петріг Селімі.

Проблема в тому, що партія нинішнього прем'єра Хашима Тачі, який скоро залишатиме посаду, не змогла створити дієвий уряд після перемоги на виборах 8 червня. І поки партії гризуться

за портфелі, країна паралізована. Тим часом ходять чутки про тих, кому висунуть звинувачення. Згадуються, зокрема, імена керівників партії Тачі і політиків-опозиціонерів.

Косово завмерло в чеканні – і сербська меншина на півночі теж. За умовами останньої угоди, серби повинні увійти до адміністративної системи Косова. Фактично, за словами громадського активіста Браніслава Несолича, ніхто «не має уявлення, що відбувається». У червні серби розібрали стару барикаду на мосту, що ділить місто Мітровіца на сербську й албанську частини, але швидко злякались і замінили її на постмодерністську споруду з землі і квіткових горщиків.

Отець Сава, настоятель сербського православного монастиря Декані, переймається, що міжнародна спільнота про Косово, мабуть, забуває. Його жахають відео албанських джихадистів на Близькому Сході. У Косові, каже він, суспільна напруга зашкалює. Якщо стан економіки не покращиться і регіон не наблизиться до ЄС, він боїться «вибуху», в якому політики легко можуть «спрямувати гнів проти меншин». ■

© 2014 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Ваша іноземна преса в Книгарні «Є»

AD
ARCHITECTURAL DIGEST

COSMOPOLITAN

DER SPIEGEL

FINANCIAL TIMES

Forbes

Herald Tribune

LE MONDE
diplomatique

Newsweek

The Economist

THE WALL STREET JOURNAL

м. Київ
вул.
Лисенка, 3
вул.
Спаська, 5

Львів
просп.
Свободи, 7

www.book-ye.com.ua

«Ми боремося з московською нацією»

«Ще раз Народ Український, що проковтнув черноземними нетрями – хозарів, половців і печенігів, мусить проковтнути і цей останній наїзд Сходу».
Федір Крушинський, Євген Маланюк, Михайло Селегій, Іван Зубенко, Антоній Коршнівський. Слово до читачів («Веселка», 1923 рік, № 1)

Автор:
Володимир Панченко

У житті Євгена Маланюка був день, який залишив карб на всій його подальшій долі. 21 листопада 1920 року він, старшина армії УНР, пережив трагедію ісходу: того дня переможена українська армія на березі Збруча «згідно з якимсь там параграфом «міжнародного» права віддавала зброю». Все тоді нагадувало апокаліпсис. «Було щось несамо-вито страшне в тім добровільнім роззброєнні, щось значно гірше від звичайного обеззброєння поконаних і щось близьке до страшної процедури деградації вояка, – згадував Маланюк. – Це був символ як би прилюдного позбавлення народу його мужескості. І – що найтрагічніше – вояки в більшості свідомі справжнього сенсу події: якийсь юнак плакав вголос, не стидяючись, як жінка; хтось гарячий і лихий на все – дзвінко ламав гнучку крицю і з міцним прокльоном кидав уламки в Збруч; хтось по-божно цілував святе залізо, прощаючись з ним, як з нареченою. А багатько – уникали дивитися у вічі і похмуро-герпляче чекали на кінець макабричної церемонії. [...]

Голодний крик «зброї» – з короткими перервами позірною доситу – протинав всі три роки воєнної нашої боротьби, щоб врешті зачлунитися спазмою муки добровільного віддання зброї, вистражданої, часто здобутої в бою і боєм освяченої».

Потрясіння поразкою було настільки сильним, що спричинилося до «психічної травми» цілої генерації українців (про це Євген Маланюк писав у статті «Спізнене покоління»). Сотникові Маланюку тоді йшов 24-й

Євген Маланюк – студент Української господарської академії. Подебради, 1924 рік

рік. Разом із тисячами інтернованих вояків він опинився на території Польщі, у таборі Стшалково, де розмістилися вояки 5-ї Херсонської дивізії; потім у Щипорно під Калішем, а з 1922-го і в самому Каліші...

ТОВАРИСТВО «ВЕСЕЛКА»

Сім-вісім десятин землі, з трьох боків огорожених дротом, а з четвертого – дощатим навісом; піщаний ґрунт; жодного дерева; вкриті толем бараки з дерев'яними нарами, шпиталь, церква і клуб, – ото й була «таборова республіка» із населенням понад п'ять тисяч осіб. Євгенові Маланюку судилося провести на «території несовободи» цілих три роки.

«Його важко не помітити, – згадував інженер Петро Кох, який і сам побував у каліському таборі. – То був високий, стрункий, добре збудований юнак, який ходив по таборовому подвір'ю в незмінних обмотках, що якимось підкреслювали його трохи цибату ходу. За мундир йому правив «балахон» (так ми називали норвезьку рибальську куртку сірого кольору з капюзою, що нам давала якась добродійна організація). Незважаючи на те що «балахон» робив людину подібною до лантуха, Маланюк умів якось по-своєму заламувати капюзу, навіть з претензією на елегантність. Ходив він усе з високо піднесеною головою, так що перше враження робив людині зарозумілої. Всі вже тоді казали, що він поет, хоч, мабуть, велика більшість не знала його творів».

Колоритний портрет, нічого не скажеш. Мовби кінокадр із невідзаного документального фільму про викинутих на чужину вчорашніх бійців армії УНР, які, згадавши про гімназії та університети, де вони колись навчались, узялися налагоджувати інтелектуальне, творче життя.

Активним його осередком стало літературно-артистичне товариство «Веселка», у якому Маланюк був вельми і вельми помітною постаттю. Він незмінний учасник «інтимних літературних вечорниць», на яких читалися й обговорювалися твори українських письменників, зокрема й самих «таборян». Дискусії часом затягувалися до півночі. Як свідчить хроніка 1923 року, в березні «веселківці», зібравшись у сотника

Коршнівського, читали г'єсу Володимира Винниченка «Гріх». Іншого разу Євген Маланюк декламував вірші «письменників з Великої України». Як зазначає безіменний хронікер, «великий успіх мали поезії Рильського» (очевидно, читалося щось зі збірок Максима Рильського «Під осінніми зорями» та «Синя далечінь», просякнутих гамсунівськими мотивами мрійництва й самотності серед природи, – цією лірикою Маланюк тоді захоплювався). У перерві ж усі слухали бандуриста, поручника Івана Телігу...

А вже наприкінці березня Євген Маланюк виголошував реферат про сучасну польську поезію. Говорили того вечора про творчість Юліана Тувіма, Леонарда Подгорського-Околува, Антонія Слонімського... Причому вірші поетів-поляків сотник Маланюк читав аудиторії в оригіналі!

Мала «Веселка» і свою драматичну секцію, що працювала під орудою режисера Горуновича. До Шевченкових роковин (березень 1923 року) таборянам показали виставу «Назар Стодоля». Ставили також Спиридона Черка-

сенка, Володимира Винниченка (цей письменник користувався у мешканців каліського табору особливою популярністю). А полковник Євтимович прочитав для охочих цілий курс лекцій про «драматичну шутку»...

Одне слово, у «таборівій республіці» набирала силу культурний рух. І то був свого роду спротив інтернованих вояків жорстоким обставинам, їхній виклик безнадії і тузі...

Що ж до згаданих тільки-но епізодів, то вони зафіксовані у таборовому журналі з такою ж назвою, як і товариство – «Веселка». Видавати його молоді літератори взялися у 1922-му. Уявлення про наміри й гасла ентузіастів дає, зокрема, перше число «Веселки» за 1923 рік. Воно відкривалося програмовим словом, з яким колегія часопису – Федір Крушинський, Євген Маланюк, Михайло Селегій, Іван Зубенко, Антоній Коршнівський – зверталася до читачів.

«Ми боремося з московською нацією», – стверджували «веселківці», маючи на увазі, звісно, не тільки себе, а й своїх ровесників-таборян. Вони прощалися з недавніми ілюзіями стосовно того, що їхній ворог – «реакція» і «більшовики»: тепер між більшовиками й росіянами («московитами») рішуче поставлено знак рівності. (Як це нагадує нашу нинішню ситуацію: той, хто ще недавно вважав, ніби Україну прагне знищити «путінська Росія», має щоденну можливість переконатися, що іншої Росії, окрім путінської, майже немає: якщо агресивну політику новітнього «царя» підтримують 83% (!) ро-

Євген Маланюк після закінчення Київської військової школи, 1916 рік

У «ТАБОРІВІЙ РЕСПУБЛІЦІ» НАБИРАВ СИЛИ КУЛЬТУРНИЙ РУХ. І ТО БУВ СВОГО РОДУ СПРОТИВ ІНТЕРНОВАНИХ ВОЯКІВ ЖОРСТОКИМ ОБСТАВИНАМ

сіян, то це й означає, що з нами воює «московська нація»)

Звертаючись до читачів, «веселківці» постійно апелювали до історії, причому їхня історіософія пройнята, по-донцовськи кажучи, духом трагічного оптимізму: «Великим цвинтарем замовкли степи Батьківщини нашої в червоній за- ▶

граві Другої Руїни. І сонце Дорошенка ще не встає.

Новим Батием насіли на груди Народу Українського орди відвічного ворога і, як дровце, справляють гучний бенкет кривавої перемоги.

Ще раз Народ Український, що проковтнув черноземними нетрями – хозарів, половців і печенігів, мусить проковтнути і цей останній наїзд Сходу...»

«Степ», «одвічний ворог», «орда», «Схід» – це та лексика і та символіка, яка стане знаковою в есеїстиці й поезії Маланюка з її різкими інвективами й прокляттями (думаю, не помилюся, сказавши, що саме Євген Маланюк і був основним автором «слова до читачів»). Так само принциповим залишатиметься для нього й сформульоване тоді, в 1922 році, завдання для своєї генерації, а також для тих, хто йде вслід: «Вам, молодшому поколінню Українському, що гартуєте душу в грозі й бурі визвольної боротьби, що залізом і кров'ю останніх п'яти літ скріпили серця, випадає нині, в час примушеного мовчання гармат, нове завдання: творити національну культуру і тим зміцнити сили Народу в його визвольних змаганнях».

Ось так: сенс боротьби для Маланюка і його друзів тепер не в мілітарних протистояннях (бо ж довкола чужина, околиці Каліша, табір!), а в творенні конкурентоспроможної національної культури! Дивовижним чином ця декларація цілковито збігалася з тим, про що в 1918–1920 роках говорилося і мріялося у «ложі» Нарбути, а влітку 1919-го – Сер-

Євген Маланюк у робочому кабінеті. Варшава, середина 1930-х років

гієм Єфремовим, Андрієм Ніковським і Петром Стебницьким на київській Пріорці, де вони переховувалися від більшовицької «уваги» (див. *Тиждень*, № 25, 30/2014).

«Тільки національна культура дає географічно-етнографічному тілу – душу й воно стає живою й непереможною нацією», – переконували читачів Крушинський, Маланюк, Селегій, Зубенко і Коршнівський. Тож і імператив їхній був напружено-величавим та суворим: «Ви мусите ввести нашу національну культуру в перші шереги національних культур Європи, Селегій, Зубенко і Коршнівський. Тож і імператив їхній був напружено-величавим та суворим: «Ви мусите ввести нашу національну культуру в перші шереги національних культур Європи, бо тільки національна українська культура поставить світ перед фактом: самостійна Україна».

МАЛАНЮК – ДОНЦОВ: КОНТРОВЕРСІЯ

Нескладно помітити в цих максималістських настановах відгомін ідей та пафосу Дмитра Донцова. Редагований ним журнал «Літературно-науковий вісник» відродився у травні 1922 року, причому перший номер ЛНВ якимось дивом потрапив у «таборову республіку» – і справив неабияке враження. «Від того першого числа ЛНВ – вже дихнуло на нас першим передчуттям можливої відповіді (на сакраментальні запитання «Чому ми програли?» і «Що робити?». – *Ред.*) Це вже було щось як би прорив облоги, як би вихід в широкій світ, як би відзискання вільного тху і вільних рухів – після довгого спаралізування», – писав згодом (у 1958 році) Євген Маланюк.

Трактат Дмитра Донцова «Підстави нашої політики» він сприйняв як «євангеліє покоління», адже творець теорії інтегрального націоналізму дав ідеологічну зброю цілій генерації: без Донцова українська література не мала б своєї Реконксти міжвоєнної пори.

Втім, у 1923 році не все було так однозначно: не обійшлося без парадоксальних загострень стосунків та публічної полеміки.

Усе почалося зі статті Олеса Бабія в ЛНВ (1923, № 7), в якій він відгукнувся про таборовий журнал «Веселка» з неприхованим скепсисом. Маланюк образився, тим паче, що критика прозвучала зі сторінок саме того видання, на яке «веселківці» і взорувалися! «Майже рік ми проіснували в задушній атмосфері табору, з душею, скривавленою терновим дротом, самотні в байдужій тиші згрідливого мовчання еміграційної й сьогобічної преси, зауважені хіба хитрим і далекозорим ворогом, тільки – не українським суспільством», – скаржився Євген Маланюк у статті-відповіді «Pro domo sua» («Веселка», 1923, № 7–8). І дивувався: ми ж спільники з ЛНВ; намагаємося робити те ж саме, що й ви, хіба що в значно гірших обставинах (ви у Львові, а ми в неволі, де змушені видавати журнал «на останні копійки, відірвані від власного вбогого «пайка»).

Він розумів, що річ, зрештою, не в Бабієві, а в позиції редактора ЛНВ, тому й зазначив у підзаголовку своєї статті: «Замість одвертого листа Донцову».

Донцов із відповіддю не забарився (стаття «Про молодих». – ЛНВ, 1923, № 11). І то був ще один «холодний душ» для літераторів із каліського табору. Їх безжалюно «шмагали» за «горбчикову легкість» і «синьожовту безжурну ніжність» їхньої поезії, а також за надмірне захоплення своїм «духовним вітцем» Павлом Тичиною (культ автора «Соняшних кларнетів» і справді жив у середовищі «веселківців»: «В нашій маленькій задротяній каплиці ми передчуваємо приществіє на Україну нового Шевченка; перед нашими очима предтеча – Тичина!», – захоплено писали вони в уже згаданому слові до читачів).

Донцов же рішучим жестом вказував на естетичну альтерна-

тиву – «неспокійну, шарпливу, нервуючу й сильну поезію експресіонізму». Її прикмети – воля, активність, волонтаризм «Я», ірраціоналізм, «нова мова», сповнена енергії чину... І слід визнати, що донцовські «навіювання» не минулися для Євгена Маланюка безслідно, тим паче, що вони відповідали його інстинктивним творчим шуканням і світоглядним самонастановам. Уже значно пізніше він занотує у щоденнику: якщо українство «не послухається Донцова – не буде нацією. Не послухається Липинського – не буде державою» (В'ячеслава Липинського Маланюк відкрив для себе 1922 року, коли під час одного з приїздів до Варшави придбав його працю про Хмельницького і був вражений прочитаним).

Дискусія Маланюка з Донцовим відлунувала і в інших їхніх статтях, проте контрверсії 1923 року все ж не зашкодили поетові згодом у ситуаціях вибору залишатися «вісниківцем», себто «донцовцем».

СКАМАНДРИТИ

Надзвичайно важливим для Маланюка було знайомство і приятелювання з польськими поетами Подгорським-Околовом, Лехонем, Слонімським, Вежинським. Час од часу йому вдавалося приїздити з Каліша до Варшави; можливо, навіть бувати в легендарній кав'ярні Rod Picadoret на вулиці Нови свят, де збиралися «скамандрити».

Поети групи «Скамандер» практикували нові форми контактів із читачами: влаштували літературні вечірки в кав'ярні або ж просто на вулиці, не цуралися сатирично-гумористичної діяльності, активно співпрацювали з різними періодичними виданнями. Мали вони й свій журнал (Skamander), на сторінках якого з'являлася інформація і про українське письменство (зокрема, «скамандрити» подібно до «веселківців» надзвичайно високо ставили поезію Тичини: «українська література в особі Павла Тичини придбала геніальну постать»).

«Програма скамандритів була програмово антипрограмовою», – зазначає сучасний історик польської літератури Єжи Квятковський. Їх вабили високий рівень поетичного артистизму, експери-

менти зі словом, аристократична постава. «Пиши про що хочеш, аби було добре», – казали собі й іншим «скамандрити». Ще б пак, польська література початку 1920-х «визволилася від громадських обов'язків». І сталося це тому, що визволилася й сама Польща! Переживши разом з усією Європою катаклізми Першої світової війни, вона встигла «вискочити» зі складу Російської імперії. Тож тепер і література (принаймні молода генерація) не вважала себе обтяженою, як раніше, дидактизмом, обов'язком служити нації, народові... Вона воліла бути вільною, максимального відкритою до всіх мистецьких течій і явищ.

Євгену Маланюку були близькі «скамандрити», проте він добре знав, що Україна не Польща, час її визволення ще не настав, отож і уявлення про місію слова в нього були дещо іншими. Патріотично-громадські завдання залишалися актуальними. Пережита «психічна травма» змушувала думати про фатальні болячки національної вдачі та суворі способи їх «лікування». Стигос мав бути водночас і стилетом (першу свою поетичну збірку він так і назве: «Стилет і стилос», 1925)... А все інше – артистизм, самодостатність слова, експерименти – чому б і ні?

Найближчими приятелями Маланюка-таборянина були поети Юліан Тувім і Ярослав Івашкевич. Івашкевич навіть присвятив йому свій вірш «Прага» (1921). І не дивно: Євген і Ярослав були земляками; обидва навчалися в Єлисаветграді, тільки Маланюк ходив до земського реального училища, а Івашкевич – до класичної чоловічої гімназії.

Коли в 1923 році у Каліші вийшов друком альманах «Озимина» (автори – Євген Маланюк, Михайло Селегій і Михайло Осика), то першим відкунувся на нього Ярослав Івашкевич. «Веселка», зі свого боку, також не обходила «скамандритів» увагою, причому найчастіше писав про це коло поетів саме Євген Маланюк. «Постава журналу (Skamander. – Ред.) – підкреслено «офензивна», напружено-войовнича, готова кожної хвилини до оборони», – писав Маланюк. Йому хотілося, щоб було саме так. Він шанував те, що мало

Поет Ярослав Івашкевич присвятив Маланюкові свій вірш «Прага»

«напружено-войовничу» поставу. Він і в «Маніфесті футуризму» італійця Філіппо Марінетті знаходив те, що було близьким йому самому. Наприклад, ось це: «Краса може бути тільки в боротьбі. Жоден твір, позбавлений агресивного характеру, не може бути шедевром. Поезію слід розглядати як несамовиту атаку проти незнаних сил, щоб підкорити їх і примусити схилитися перед людиною...»

Тоді, у 1922–1923 роках, Євген Маланюк ще тільки шукав свій голос. Його творче «Я» потребувало самовизначення, точки прикладання сил. Тож для нього в час каліської «бури і натиску» важливим було все: і спілкування з молодими поетами Польщі, і жадібне читання, і заочний «діалог» з літературою «великої України»... Своєрідним естетичним «полігоном» став журнал «Веселка»: тут з'являлися перші вірші учорашнього сотника; тут друкувалися його статті (крім названих, згадаю також есеї «Думки про мистецтво», «Дарунок Києва», «Про динамізм»); тут кристалізувалося літературне коло, в якому мріялося про високе національне мистецтво... І якщо зважити, що «Веселка» – це ще й вірші Миколи Чирського та Юрія Дарагана (з чим іменем асоціюється історія української поетичної «празької школи»), проза Кліма Поліщука

СЕНС БОРТЬБИ ДЛЯ МАЛАНЮКА – У ТВОРЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

й Осипа Турянського, то виглядає так, що дещо з тих мріянь інтернованих воєвків таки збулося...

Наприкінці 1923 року Євген Маланюк переїхав до Чехословаччини: його зарахували до Української господарської академії у Падебрадах. Цікаво, що його трирічне перебування у «таборній республіці» майже цілковито збіглося з періодом «барисівського сидіння» поета-неокласика Миколи Зерова, чие ім'я Маланюк завжди згадуватиме з пієтетом. Тоді, в 1923-му, вони вже знали один про одного. Зрештою, і місія у них обох була одна й та ж: самоствердження нації через високу культуру. ■

Юрій Василевич:

«Саксофон прожив таке життя, як український народ»

Спілкувалася
Ганна Трегуб

Тиждень поспілкувався з керівником усевітньо відомого Київського квартету саксофоністів Юрієм Василевичем про український контекст саксофонної музики, вітчизняних композиторів, які пишуть твори для саксофона, і ювілейні дати, пов'язані з цим інструментом, що припадають на нинішній та наступний роки.

У. Т.: 2014-го винахідникові саксофона Адольфові Саксу виповнюється 200 років і близько 170 – його творінню. Як саксофон ішов до визнання в Європі та світі й став сольним духовим інструментом № 1?

– Перші спроби показати людям свій винахід Сакс зробив 1838 року, а 1846-го саксофон уже запатентували. І для майстра то був нелегкий шлях. Уявіть собі 1840-ві. У Франції тоді існувало Міністерство війни, якому підпорядковувалися всі військові духові оркестри. І ось воно оголосило конкурс на винахід нового музичного інструмента, який повинен був відповідати всім вимогам духової гри: витримувати температуру від 25 °С до –30 °С (при нижчій помпи просто замерзають), щоб можна було виконувати марші в будь-яку погоду, а також мати потужний звук і легку філігранну техніку гри. Чого бракує трубі? Має сильний звук і три клапани. Як на них можна виконати «Політ джмеля» Рімського-Корсакова? Дуже важко. На кларнеті грають усіма пальцями, він має хроматичну гаму, тільки от потужного звуку не видає. Це дерев'яний інструмент, який на морозі тріскається. Перед Саксом постало завдання створити інструмент із потужним трубним звуком і філігранною технікою виконання.

Майстер довго не знав, як його наректи. Свою роль у цьому відіграв композитор Гектор Бер-

ліоз. Він перший 1843 року написав у французький журнал *Debuts* велику статтю, у якій назвав саксофон інструментом майбутнього. «Основна група саксофонів (сопрано, альт, тенор, баритон) може замінити цілі групи у струнному симфонічному оркестрі», – зазначив він. Це зараз видно у біг-бендах із п'ятьма саксофонами. Щоб струнна скрипкова секція звучала, під час виконання однієї партії треба посадити разом 20 скрипалів. Такий ефект може дати один саксофон. Власне, всі духовики – це солісти, і як вони грають, чуємо щодня.

У. Т.: Яке місце саксофон посідає в українській музичній культурі? Хто з композиторів пише для нього твори?

– Тільки-но саксофон з'явився в Україні, а це було ще за радянських часів, його заборонили. Тоді казали, що «сьогодні ти слухаєш джаз, а завтра зрадиш Батьківщину» і що «від саксофона до ножа – один крок». Я пережив більше: за всієї моєї любові до інструмента грати на ньому не міг. Мені батько сказав, що не можу цього робити. Запитав чому, адже звучання мені дуже подобалося. Вперше почув його наприкінці 1950-х. 1961-го вступив до львівської музичної десятирічки імені Соломії Крушельницької і був змушений займатися на кларнеті. Вправлятися на саксофоні було ніде – на ньому грали переважно аматори-кларнетисти, які десь знаходили інструмент.

У мій час саксофон тільки-тільки ставав на ноги. Тоді в консерваторіях не було відповідних класів, опановувати гру на ньому можна було хіба що десь у музучилищах. Мій львівський педагог Карл Генел рано приходив на роботу, грав годину, а потім тікав, бо скрипалі, почувши це, могли сказати, що буржуаз-

ний націоналіст грає на капіталістичному саксофоні. Коли через багато років приїхав із чотирма саксофонами, він сидів і плакав. Розчулився, бо то була його нездійснена мрія, яку реалізував я, подавши світ за очі. Поїхав кларнетистом, а повернувся саксофоністом. Карл Генел не міг зробити щось для саксофона, бо то була епоха, коли цей інструмент кидали під каток. Заборонений він був до 1953-го, до смерті Сталіна. Так ненавиділи США, що зачепили інструмент, який за походженням американським не був.

У. Т.: Проте саксофон у нас звучить не так широко. Розкажіть про композиторів, які пишуть для нього. Хто такі саксофонні класики і що таке симфонічна музика для саксофона?

– Тут потрібно говорити про універсалізацію саксофона. Це універсальний інструмент, який може все. Єдине, чого він не зробив, – не зайняв постійної ніші в симфонічному оркестрі. Питання в тому, як так сталося, адже це такий популярний інструмент? Маргаріта Шапошнікова свого часу розіслала своїм колегам запитання, чому саксофон не посів свого місця в партитурах композиторів. Лише в деякого, як-от Гія Канчелі чи Александр Глазунов, котрий у 1934 році написав саксофонний квартет і концерт для саксофона із камерним оркестром. А от Чайковській і Рімській-Корсаков інструмент не оцінили. Цілком можливо, що вони сприйняли його так, як ми сприймаємо електропилу. До того ж згадайте: саксофон було вигадано для військового духового оркестру, для виконання маршів. Класики недооцінили його, але джазмени показали, що сьогодні джазу без саксофона бути не може.

Нині саксофон лідирує у світі за популярністю. Чому? Завдяки силі та багатогранності звукової палітри. І гідного місця в партитурі симфонічних творів він не посів лише тому, що його голос ми десь чули. Звучання альту – це натуральний людський голос. Але композитор радше запросить Монастирську, але не саксофоніста-альтиста. Чайковській свого часу написав відоме

БІОГРАФІЧНА НОТА

Юрій Василевич

– український саксофоніст, засновник Київського квартету саксофоністів, заслужений артист України. У 1962–1970 роках навчався у Львівській середній спеціальній музичній школі імені Соломії Крушельницької (клас Карла Геннела). У 1975-му закінчив Київську державну консерваторію імені П. І. Чайковського (клас професора Тихонова). Із 1973-го – артист оркестру Національної опери України. У 1985 році організував Київський квартет саксофоністів, який у жовтні 2003-го став колективом Національної філармонії України. З 1988-го є викладачем Національної музичної академії України по класу кларнета і саксофона

ФОТО: УКРІНФОРМ

соло для гобоя, одну з головних тем «Лебединого озера», а не для сопрано, звук якого має тембр флейти, гобоя, людського голосу й фагота. Звук саксофон-тенора – то віолончель або струнний альт. Саксофон – продукт нашого часу. Найпопулярніші його форми увібрали в себе десятки звуків. Це не оркестровий інструмент, а сольний.

Багато що залежить і від партитури. Є такий композитор Ален Крепен, який походить із рідного міста Адольфа Сакса Ді-нана, де нині відбуваються найцікавіші саксофонні фестивалі світу. Він пише для оркестру саксофонів.

Саксофоністи ще не все сказали. Вони втрачають розум по-своєму, об'єднуються в організації, влаштовують конгреси. От уявіть, що в Любляні чи Монреалі збирається тисяча провідних саксофоністів світу і кожен привозить свій

репертуар. 29 років тому, коли було засновано Київський квартет саксофоністів, українські композитори стали творити для нашого музичного інструмента. Левко Колодуб написав одну з перших таких робіт – «Концертино для 4-х саксофонів», і в 1987-му ми з ним вибороли одну з перших премій. Світова історія повторюється. Тоді в Київській консерваторії відбувався конкурс камерних ансамблів. До мене підійшов один із членів журі й сказав, щоб я не ображався, якщо мій квартет не вийде в третій тур змагань. У перерві я звернувся до своїх колег: «Хлопці, граємо добре, але ми нікому не потрібні». Стрес одразу десь зник. У третій тур таки потрапили, але ж ми нікому не потрібні, можемо грати що хочемо і як хочемо. Тоді вперше виконали джазову п'єсу Алека Темплтона «Бах іде по місту». Це композитор з Уельсу, який написав джазову фугу, що звучить просто чудово. Для консерваторії то був шок, бо в комісії лише класики. До мене тоді підійшов нині вже покійний Володимир Антонов і сказав, що саме цього всі очікували ці три тури. «Глазунов – це добре, але у ваших руках саксофон!» Тоді ми отримали першу премію. Тепер життєвий досвід передаю молодим. Кажу, щоб щось робили, бо ми також нікому свого часу не були потрібні.

У нас все ще буде. Українські джазмени тільки-тільки стають на ноги. Немає закладів, у яких можна послухати хороший джаз. Дуже гарний саксофоніст Олександр Рукомойніков якось сказав Олексію Когану в ефірі, що джазмени не можуть себе прогодувати лише джазовою музикою.

У. Т.: У 2015-му Київський саксофонний квартет відзначає своє 30-річчя. Дата значна, адже історія музичних квартетів, як правило, триває менше. Що плануєте зробити до цієї дати?

– Це те, що мене найбільше тішить. Колись від когось почув, що в хорошому квартеті має бути 10–15 виконавців. Життя змінюється: хтось поїхав на заробітки, хтось узагалі вже не грає. Більшість у квартеті – це

мої студенти. Були й інші, серйозні виконавці, як-от Ігор Чернов, Геннадій Івченко, Олександр Рукомойніков.

За Україну я радий, адже весь світ знає, що ми маємо потужну саксофонну школу. Такі композитори, як Віталій Годзяцький, Володимир Шумейко, Олександр Козаренко, Жанна і Левко Колодуби, Юрій Іщенко, пишуть для нас. Останній твір нам подарував Мирослав Скорик, котрий аранжував свою знамениту «Мелодію». 30 травня цього року ми виконали її із саксофоністом № 1 у світі Клодом Делянгл, професором Паризької консерваторії, і поширили на YouTube. Вийшло дуже добре, бо п'ять саксофонів – це міні-оркестр. Навесні у зв'язку із ситуацією в країні люди боялися приїжджати до нас, концерти скасовували навіть у Львові. Клод Делянгл, президент Міжнародної асоціації саксофоністів, приїхав до нас сам, сказав, що Україна йому симпатична і він хоче її підтримати.

Незабаром квартет планує виконати «Інвенції» Козаренка. Також записуємо кілька дисків, до яких увійдуть твори українських композиторів, роботи Джорджа Гершвіна, а також низка композицій сучасних авторів. А в 2015-му, коли відзначимо наше 30-річчя, плануємо дати кілька концертів у Національній філармонії України й зіграти разом із провідними саксофоністами світу, як-от Клод Делянгл. Відомий на весь світ грузинський композитор Гія Канчелі вже давно написав низку творів для квартету саксофоністів і хору або камерного оркестру, про що мало хто знає. Веду переговори про те, щоб не лише взяти в оренду ноти, а й запросити самого маєстро до України.

Виступав наш квартет і на Майдані як 2004-го, так і цього року при температурі –19 °С Люди вийшли на захист і підтримку свого європейського вибору. А саксофон – європейський інструмент. Він прожив таке життя, як український народ. Сталін хотів знищити Україну і так само прагнув знищити саксофон. У цьому є щось символічне. Україна вистояла, і саксофон торує собі шлях. ■

Не російське

Уранці вмикаю телевизор. Собака з подивом дізнається, що цей укритий пилом предмет інтер'єру може розмовляти (переважно російською мовою), кричати та жакливо співати, й вітає потенційного ворога голосним гавкотом. «Хоть би, чтолі, ти до цироза дапілсь!» – верещить телевизор у відповідь.

Це якийсь російський серіал на «Першому національному». Жінка, котра лежить на дивані біля прикрашеної килимом стіни, терпляче пояснює своєму чоловікові ситуацію: вона, може, і спить з іншим виключно через гроші, але ж принаймні витрачає їх «на ребьонка, а не на водку».

На «1+1» – теж серіал. І теж російський – про нелегке життя в кишлаку, всі мешканці якого говорять тією ж такою мовою з підкреслено сильним акцентом. На телеканалі «Київ» рекламують украї актуальні для міста водонагрівачі: швидше за все, для цього перервали якийсь російський серіал... Знову російський, і знову серіал (тепер про героїчні будні прокуратури РФ, зате вперше з українськими субтитрами) транслює і ICTV. День обіцяє виявитися незабутнім. У серіалі вклинюють не тільки рекламу, а й випуски новин. Ключові теми 12 серпня – російська «гуманітарка», яку обіцяють неодмінно перевірити й перевантажити на кордоні; засідання Верховної Ради, під стінами якої люди вимагають ротації та лострації; рішення партнерів Путіна по Митному союзу не відмовлятися від польських яблук та інших смаколиків; зростання долара; самогубство американського актора Робіна Вільямса. Звісно, кожний канал додає до цього переліку і щось своє.

...ICTV повертається до «Прокурорської перевірки». На «Інтері» – «Легенди советского сыска». На «Новому» – реклама презервативів, одразу після неї глядачам радять стати героями проекту «Давайте поговорим про секс» і у випадку вдалої розмови виграти подорож на море.

Клацаю далі. Чоловік у жовтому плащі, помаранчевому капелюсі та будівельних окулярах мовчить і зосереджений розмахує руками. Голос за кадром пояснює, що наш герой – з України, а попри те, особистий друг давньоєгипетського бога Анубіса. Приятель покровителя померлих саме намагається з'ясувати, в який із десятка контейнерів знімальна група сховала яблужко. Це «Битва екстрасенсів».

На «5 каналі» – новини. «Поборемось із тероризмом!» – закликає депутатів Турчинов. На K2 – російський «Модний суд». «Хателась би платєє відеть на ней, каблучок какой-та», – пояснює ведучим (серед них є й «ікона стилю» Надежда Бабкіна) чоловік, незадоволений зовнішнім виглядом своєї коханої. Вона тільки-но зізналася цілому світу, що з дитинства дуже комплексує через свій високий зріст.

Сімейна драма й на «1+1». У кутку так і написано: «Сімейні мелодрами». Історія, відзнята за участю третьосортних акторів у форматі «відвертої розмови

на камеру» упереміш з ігровим кіно. Цього разу воно про дівчину Ярославу, що влаштується на роботу до власного батька, з яким востаннє бачилась у ранньому дитинстві. Дівчина пече йому пиріг, дарує блакитну сорочку й – на правах нянечки його маленького сина – навщось труїть молодшого брата козиним молоком, на котре у хлопчика напівсмертельна алергія. «Ти шлоха!» – кричить тато. Він переконаний, що нянечка в нього просто закохалась. «Он абазвал міня шлохай!» – ридає дівчина. Але наприкінці всі дізнаються правду, обіймаються, плачуть, сміються.

Надзвичайно цікавий контент, судячи з усього, українського виробництва. Головні герої мелодрами, звісно, говорять російською... Затє українська – мова зворушливого закадрового тексту. А головне – нею ще й спілкується один-єдиний із дюжини персонажів драми – жінка, яка торгує на базарі молоком. Що з неї візьмеш – село...

На «Новому» – «Серця трьох» із Машею Єфросиніною. Хлопці по черзі намагаються завоювати серця дівчат: тих, природно, трєс. Звісно ж, це блявка, брюнетка й руденька мадам. «Боже, я так люблю дітей, ето ваще», – вкотре визнає блондинка й відсилає подалі студента, який запросив її до музею. Побачень у них не буде. На щастя, згодом красуні трапляється підприємець, готовий похизуватися всіма своїми авто.

Телеканал «Україна». Новини. З балкона Верховної Ради автомайданівець Коба погрожує депутатам (цитую кореспондента) «беспорядками и какими-то

еще более серьезными санкциями».

НТН. «Чоловік забив кохану» до смерті! Бо побачив її з сусідом. «Отруйне весілля!» У гостей свята на Одещині виникли серйозні проблеми зі шлунком.

День минає непомітно. За вікном уже темно. У студії «5 каналу» – Пашинський та Мірошниченко. Екс-регіонал пояснює, «як формується громадянин»: запорукою цього є «відповідальність за свій вибір». Де відповідальність у нього самого за його вибір, хтозна...

На QTV – Family Guy українською. Єдине, з чого можна посміятися щиро. Далі – RU Music. Тут щось співає якийсь Bahh Tee. У кутку екрана – жовто-блакитний прапор та напис «Єдина країна». RU Music. О'кей. Дуже гармонійно.

Дзвонить друг з армії... «Зайнята? Що робиш?» – скоромовкою запитує, обіцяючи розповісти «анекдот» про підготовку його батальйону до бойових дій. За тиждень хлопці відстріляли аж по 24 набойі. «Уважно дивлюся ТБ», – чесно зізнаюсь я. Дуже хочеться додати слова з відомого коміксу про дельфіна, який занадто багато дивився «ящик»: «Канешна, я готов воевать с Украиной, і вся мая семья в Барнауле тоже»... Але ж ні. Це телебачення не російське. Просто зросійщене. І, здається, майже не пропагандистське. Просто ніяке. ■

**ЦЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЗРОСІЙЩЕНЕ.
І, ЗДАЄТЬСЯ, МАЙЖЕ
НЕ ПРОПАГАНДИСТСЬКЕ.
ПРОСТО НІЯКЕ**

Автор:
Валерія
Бурлакова

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНІ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)[™]

СІМ'Я МЕРЕНІ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-29-04

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

Якщо зібрався
у мандрівку
бери з собою
ТревелСімку!

Активуй пакетний Інтернет
й ділися своїми фото
з відпочинку)

БЕЗКОШТОВНІ вхідні дзвінки у **≈ 140** країнах

Діє у **> 190** країнах

ВІДСУТНЯ ПЛАТА за з'єднання та абонплата

ПАКЕТНІ ПРОПОЗИЦІЇ, що дозволяють заощаджувати
ще більше: дзвінки, СМС, GPRS-Інтернет

БЕЗКОШТОВНІ дзвінки зі Skype та Viber на ТревелСімку

ВСІ можливі варіанти поповнення: portmone.com **VISA** **IBOX** ПриватБанк

Інфолінія: (044) 223-8008 w.TravelSiM.ua

ТревелСімка це GSM-СІМ-картка, яка працює в мережах мобільного зв'язку. Для використання ТревелСімки необхідно мати активований номер мобільного телефону та відповідні налаштування.

U.T.T. & C.S.C.